

לוח

ארץ ישראל

שמושי וספרותי

לשנת התרס"ח

נערך וי"ל עיי

אברהם משה לונץ

שנה שלש עשרה

פעה"ק ירושלם

בדפוס המו"ל

לקוראינו הנכבדים.

מיד בקבלכם את הלוח הזה תואירו לשרוח לנו את
תמורתו שנוכל לעבוד מכלי ראגה ופזור הנפש אז עבודתנו
בספרות איי וביחיד בהדפסת התלמוד הירושלמי עפ"י
כ"י ודפוסים קדומים, הדורשת מנוחה ותוצאה רבה.
ואלה ממנויינו הנכבדים החייבים לנו עוד בעד
„הירושלם". הלוחות הקודמים ושאר ספרינו, יואילו בטיובם
לצרף את המגיע לנו מכבר למחיר הלוח הנוכחי ולשלחו
לידינו בהקדם האפשרי.
ולשנה טובה הכתבו ותחתמו.

ברנשי כבוד נעלים

העורך אברהם משה לונץ

את התמורה יכולים לשלח אם בשטרי מדינה ובאנק
או ע"י פאסט אנווייזינג עפ"י האדרעס שלנו:

A. M. Luncz, Jerusalem, Palästina

הערה: על המלה תָּהּ בשיר „היאוש והתקוה",
בית ד', אשר בעמוד 39.

כל זמן שהנשמה בקרבי אני חי (דעבענדיג), אך לא
תמיד תָּהּ לאמר חזק, אמיץ ועזיז (שמארק מוסיג אינד
ל ע ב ה א פ ט). ראה ראב"ע על הפסוק: כי תיות הנח!
י. הלוי מדר.

תקון מעות: הוצאות הת"ת והישיבה „מאה שערים"
עולה ביחד לסך 60000 פרנק לשנה ובפנים הלוח (צד
צג נומר 27 ובצד ימי נומר 88) נפלה מעות.

חברת

אנגלא-פלשתינה

בערבון מוגבל

ביפו ירושלים ביירות וחברון

מקבלת עליה כל עסקי בנק

הכחבחה:

The Anglo-Palestine Company Ltd.

לתלגרמות:

Anglobank.

The Anglo-Palestine Company ltd:

Jaffa, Jerusalem, Beiruth, Hebron

Buys Checks & issues Drafts on all parts
of the world.

Gives Advances against Bills of Lading,
Goods, & Securities.

Opens Current & Deposits Accounts
& conducts all kinds of Banking business.

HM24:Af 582

(Z 4800)
Bd 13

יום הולדת הדר מלכנו הרחמן
השולטאן האדור והמנצח (אלגאזי)

עבד אלחמיד כאן

הוא יום הששה עשר לירח שעבן

של שנת תר"ב (1842)

יום עלותו על כסא מלכותו הוא יום התשעה עשר

לירח אויגוסט (להשבון הישן) שנת תרל"ו (1876)

קביעות השנה הזאת היא בח"ה ומעוברת
ימיה יפ"ג ושבתותיה נ"ד.

שנה ו' למחזור קטן של רצ"ט ללבנה ושנה
י"ב למחזור גדול של ר"ג לחמה, והיא שנה
חמישית לשמיטה, לדעת הגאונים ז"ל ולמנהג
אנשי ארץ ישראל.

שנת אלף ותתל"ט לחרבן בית מקדשנו.

358/2480

Stadt- u. Univ.-Bibl.
Frankfurt a. M.

תכן הענינים

חלק השמושי.

- לוח ליהודים, מחמדים ונוצרים. כליות
מקרי הימים של כל חדש.
ג — טו
מנהגי אחינו בארה"ק בדת וחיי העם טז — כב
קורות ארה"ק מכניסת הארץ עד ימינו אלה כג — כו
המדה והמשקל כז — כח
ערכי המטבעות כח — ל
ימי השוק בארץ ישראל לא
סדרי הפוסט והתלגרף לב — לג
מחיר הדפשין לכל ארצות התבל לד — לה
ארץ ישראל עריה ומושבותיה :
בתי הספר, החנוך, הת"ת והישיבות,
בתי חולים ומחסה, בתי חסד ומסדים,
החברות השונות לצדקה וחסד, בתי
ספרים, נכת ועוד, עתונים, בתי חרשת
ומעשה ליהודים וא"י לה — סד

חלק הספרות

- אל הפרת, רשמי מסע.
לתולדות ר' עקיבא ור' שמעון מאת ד"ר
זלינגר 30 — 3
87 — 81

- 38 - 39 ה'אוש והתקוה שיר, מאת י. הלוי מלך
הגדות ומסורות נשכחות נאספות מספרים,
ומכתבים, מאת העורך
50 - 40 סיני. כולל: א. חצי-אי סיני בכלל. ב. עין משה,
אלים, מדרה, ג. נחל הכתבות, ד. הר סיני, ה. המן,
ו. יושבי הארץ, ז. נמוסי התושבים וחגיהם, מאת
א. ז. רבינוביץ
51 - 76 זמרת הארץ. הספרים שנדפסו בע"ק מזמן
קדום, כתבי יד.
77 - 83 שבעת הרועים. כולל: אבני המצבות של
שבעת הרועים שרעו את עדת ישראל בירושלים
ת"ו, משנת תרל"ז-תרס"ו.
84 - 90 מצבת הרב הגאון כמוה"ר נ"ה הלוי
אב"ד דעיה"ק יפו 90
91 - 98 בליל חנכה ציור מאת בר-נ"ש
99 - 109 יום השלום ציור, מאת י. בן משה
110-116 הבנק
117-118 חג חצי היובל של ראשון לציון
119 ציון נפש
120-121 חרשות וזכרונות
השנה: המצב בכלל, פעולות הממשלה ובית
מועצת העיר התרחבות העיר, החנוך, גדול בתי
החסד, המסחר והתעשיה - שאר ערי ארצה"ק
ומושבותיה.
122-130 הודעות בתי החסד המסחר והחרשת
54 - 2

תשרי 1325 September 1907 תרס"ח

מולדו ליל א' ב' שעות ט' דקיס,

לעבריים	רו"מ	רו"מ	רו"מ
1	27	1	א' דראש השנה
2	28	2	ב' דראש השנה
3	29	3	א"ס גדליהו
4	30	4	
5	31	5	
6	1	6	Сентябрь וילך שבת זכור
7	2	7	
8	3	8	
9	4	9	ערב יום כפור
10	5	10	יום כפור
11	6	11	
12	7	12	
13	8	13	האזינו
14	9	14	ערב סוכות
15	10	15	א' דסוכות
16	11	16	ב' דסוכות
17	12	17	ג' דחול"מ
18	13	18	ד' דחול"מ
19	14	19	ה' דחול"מ
20	15	20	שבת חול"מ קבלת
21	16	21	הושענא רבה
22	17	22	ש"ע וש"ת (כ"א)
23	18	23	ש"ת כח"ל
24	19	24	אסרו חג
25	20	25	
26	21	26	
27	22	27	בראשית ומנח"ת, ת"ז כ"ז שעות
28	23	28	
29	24	29	ערב ראש חודש
30	25	1	א' דראש חודש

זכרונות י"ז עו היגת גדליהו בן אחיקם ושבות היהודים

מסעדה

ה' בו מתו כ' איש מישאל ונחמאש ר' עקיבא

י"א אב תש"ח. ב"ח י"ב פפירת שמעון הצדיק והלכים להשתטח

וְעַל קַבְרָהּ הָיָה בְּנֵימָהּ נִחָם וְהָיָה זֶה חֵם

חשון רמזן 1325 1907 October תרס"ח

מולדו יום ב' ב' שעות נ"ג דקיס

לעברית	רוסים	רוסים	מחמ'ה
1	ב' דראש חדש	26	9
2		27	10
3		28	11
4	ג' מזרחי	29	12
5		30	13
6	ד' חמשה	1	14
7	ה' חמשה	2	15
8		3	16
9	ו' חמשה	4	17
10		5	18
11	ז' חמשה	6	19
12		7	20
13	ח' חמשה	8	21
14		9	22
15		10	23
16		11	24
17		12	25
18		13	26
19		14	27
20		15	28
21		16	29
22		17	30
23		18	31
24	י' חמשה	19	1
25	יא' חמשה	20	2
26		21	3
27		22	4
28		23	5
29		24	6

זכרונות ז' (ו') בו עורו עיני צדיקתו ושמו בני לעזית.
 ח' בו (תפ"ת) שרפו הישמעאלים את בהב"נ של האשכנזים.
 י"א בו יום פטירת רחל אמנו לפי המסורה.
 כ"ג בו תקנו את סדרג העזרה בימי יחזקאל החשמונאי.
 כ"ה בו לכר יוחנן הורקנוס את מבצר שארון.

כסלו שׁוֹל 1325 November 1907 תרס"ח

מוֹלְדוֹ לַיִל ד' ג' שְׁעוֹת ל"ז דְּקִיס,

לעבריים	מסמך	רוסים	רוסים
1	ראש חדרש	7	25
2		8	26
3	תולדות	9	27
4		10	28
5		11	29
6		12	30
7		13	31
8	Ноябрь	14	1
9		15	2
10	ויצא	16	3
11		17	4
12		18	5
13		19	6
14		20	7
15		21	8
16		22	9
17	וישלח	23	10
18		24	11
19		25	12
20		26	13
21		27	14
22		28	15
23		29	16
24	וישב מצרכין החדש	30	17
25	ח' דחנוכה	1	18
26	December	2	19
27		3	20
28	זמן הבא להם בחו"ל	4	21
29	ערב ראש חדש	5	22

זכרונות ג' בו הוסרו הפסילים אשר העמידו הסוריים בחצר העזרה.

ו' בו מת המלך הורדוס (אלכסנדר ינאי).

ב"א בו נצחון היהודים על השמונים והריסת מקדשם.

ב"ה בו טהרו בני חשמונאי את ההיכל ונתנו את המקדש.

ב"ח (ו) בו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיה.

טבת ז' אל-קעדה 1325 December 1907 תרס"ח

מולד יום ה' ד' שעות כ"א דקיס.

לעבריים	רומים	מחמ"ו	רומים	רומים
1	1	1	23	6
2	2	2	24	7
3	3	3	25	8
4	4	4	26	9
5	5	5	27	10
6	6	6	28	11
7	7	7	29	12
8	8	8	30	13
9	9	9	1	14
10	10	10	2	15
11	11	11	3	16
12	12	12	4	17
13	13	13	5	18
14	14	14	6	19
15	15	15	7	20
16	16	16	8	21
17	17	17	9	22
18	18	18	10	23
19	19	19	11	24
20	20	20	12	25
21	21	21	13	26
22	22	22	14	27
23	23	23	15	28
24	24	24	16	29
25	25	25	17	30
26	26	26	18	31
27	27	27	19	1
28	28	28	20	2
29	29	29	21	3

Декабрь

Januar 1908

זכרונות ט' - (י) - בו - מת - עורא - הסופר - ונחמיה - בן - חנניה

י' בו - סמך - מלך - בבל - על - ירושלם. חס' י' -

כ"ה בו (תקצ"ו) רעש - גדול - התריב - את - העיר - צפת - בלה.

כ"ג בו (ח"א ס"ה) פטירת - רבינו - הרמב"ם.

כ"ט בו (תכנ"ה) פטירת - הגאון - ד' יהושע - לוי - דיסקין - ו"ל.

שבט ז' אל-חג'א 1325 1908 Januar תרס"ח

מולדו ליל ז' ב' שעות ה' דקים,

לעברום	מח'ב'	חוסים	רוסים
1	30	22	4
2	1	23	5
3	2	24	6
4	3	25	7
5	4	26	8
6	5	27	9
7	6	28	10
8	7	29	11
9	8	30	12
10	9	31	13
11	10	1	14
12	11	2	15
13	12	3	16
14	13	4	17
15	14	5	18
16	15	6	19
17	16	7	20
18	17	8	21
19	18	9	22
20	19	10	23
21	20	11	24
22	21	12	25
23	22	13	26
24	23	14	27
25	24	15	28
26	25	16	29
27	26	17	30
28	27	18	31
29	28	19	1
30	29	20	2

Январь 1908

בשלה, בנת ביקר רש"ם לחילנות

ייתרו

Februar כחדש מנכין

א' דראש חדש

זכרונות ה' (ח') בו מתו הזקנים שהיו בימי יהושע.

כ"ב בו בשלה גזרת קאיום קאלוגולום להעמיד בסל

תמונתו בבית המקדש (ע"י מרתו). י"ג

כ"ג בו נתקבעו כל ישראל ללחום עם שבט בנימין.

כ"ח בו בשלה ממשלת אנטיוכוס, י"ח

אדר"ר מותרם 1326 Februar 1908 תרס"ח

מוולדו יום ח' ה' שעות ג' דקיס,

לעבריים	מחמ' רוסים	רומים	רומים
1	1	21	3
2	2	22	4
3	3	23	5
4	4	24	6
5	5	25	7
6	6	26	8
7	7	27	9
8	8	28	10
9	9	29	11
10	10	30	12
11	11	31	13
12	12	1	14
13	13	2	15
14	14	3	16
15	15	4	17
16	16	5	18
17	17	6	19
18	18	7	20
19	19	8	21
20	20	9	22
21	21	10	23
22	22	11	24
23	23	12	25
24	24	13	26
25	25	14	27
26	26	15	28
27	27	16	29
28	28	17	1
29	29	18	2
30	30	19	3

ב' דראש חדש

תרומה

Февраль

תציה

פורים קטן

פורים קטן בירושלם וכו

תשא

ויקהל שקלים ומכרכין החדש

März

ערב ר"ח יז"ק

א' דראש חדש

זכרונות ו'! בו פטירת משה רבינו ע"ה.

י"ב בו "יום (מפלת) מרינוס".

י"ג בו הנצחון על שר הצבא נקנור בימי יהודה המכבי.

ט' בו החלו לבנות חומת ירושלם הג' סביב העיר החדשה.

כ"ח בו במול גזירת ורדיפת המלך אדריונוס.

אד"ש ספר 1326 Mā-z 1908 תרס"ח

מולדו ליל ג' ו' שעות ל"ב דקים,

לעברים	בחס' דומים	דומים
1	1	4
2	2	5
3	3	6
4	4	7
5	5	8
6	6	9
7	7	10
8	8	11
9	9	12
10	10	13
11	11	14
12	12	15
13	13	16
14	14	17
15	15	18
16	16	19
17	17	20
18	18	21
19	19	22
20	20	23
21	21	24
22	22	25
23	23	26
24	24	27
25	25	28
26	26	29
27	27	30
28	28	31
29	29	1

ב' הראש חדש

פקודי

ויקרא זכור
Mā-z (1321 לחשבון הממשלה)

תענית אסתר

פורים בתול'

פורים ביובלס ובוסן

צו פרה

שמיני, חמץ, ומנצחין החדש

ערב ר"ח יז"ק April

התוצאה החדשה של התלמוד הירושלמי

ע"י כתב-יד ודפוסים קדומים עם פירוש מטפיק, ציונים והערות ועוד, הולכת ונרפסת במחנות עצה"ש ביופי ובשלמות האפשרות. החוברת הראשונה כבר יצאה לאור בחרף תרס"ו, והדפסתו תמלך על הסדר. מחירה 5 מארק = 6 פראנק-חפשי, להשיגה בהקדם משלה המחיר אצל המו"ל א. מ. לונץ, ע"י הכתבת

A. M. Luncz, Jerusalem, Palästina.

ניסן רביע אל 1326 April 1908 תרס"ח

מולדו יום ד' ז' שעות י"ח דקיס,

לעבריים	מחמ"ד	רומים	רומים
1	1	20	2
2	2	21	3
3	3	22	4
4	4	23	5
5	5	24	6
6	6	25	7
7	7	26	8
8	8	27	9
9	9	28	10
10	10	29	11
11	11	30	12
12	12	31	1
13	13	1	2
14	14	2	3
15	15	3	4
16	16	4	5
17	17	5	6
18	18	6	7
19	19	7	8
20	20	8	9
21	21	9	10
22	22	10	11
23	23	11	12
24	24	12	1
25	25	13	2
26	26	14	3
27	27	15	4
28	28	16	5
29	29	17	6
30	30	18	7
1	1	19	8
2	2	20	9
3	3	21	10
4	4	22	11
5	5	23	12
6	6	24	1
7	7	25	2
8	8	26	3
9	9	27	4
10	10	28	5
11	11	29	6
12	12	30	7
13	13	1	8
14	14	2	9
15	15	3	10
16	16	4	11
17	17	5	12
18	18	6	1
19	19	7	2
20	20	8	3
21	21	9	4
22	22	10	5
23	23	11	6
24	24	12	7
25	25	13	8
26	26	14	9
27	27	15	10
28	28	16	11
29	29	17	12
30	30	18	1

Апрѣль

Mai

זכרונות א' בו הוקם המשכן ומתו בני אהרן.

י' בו מתה מרים ונסתלקה הבאר.

י' בו עברו בני ישראל את הירדן ויחנו בנגלל.

י"ג בו (של"ה) נפטר הר"ר יוסף קארל מתבר הש"ע.

כ"ו בו פת יהושע בן נון.

אייר רביע תני 1326 Mai 1908 תרס"ח

מוצדו ליל ו' ח' שעות ב' דקס.

לעברים	מחש' רוסים	רוסים	רוסים
1	1	19	2
2	2	20	3
3	3	21	4
4	4	22	5
5	5	23	6
6	6	24	7
7	7	25	8
8	8	26	9
9	9	27	10
10	10	28	11
11	11	29	12
12	12	30	13
13	13	1	14
14	14	2	15
15	15	3	16
16	16	4	17
17	17	5	18
18	18	6	19
19	19	7	20
20	20	8	21
21	21	9	22
22	22	10	23
23	23	11	24
24	24	12	25
25	25	13	26
26	26	14	27
27	27	15	28
28	28	16	29
29	29	17	30

ב' דראש חרש קרושים

אמור מנדין כס"ב

תענית בני קמא

Mañ

תענית תמימי

פסח שני

בהר

תענית בני בתרא

ל"ג בעומר

בחקתי

זיב"ק מוקדס

במדבר ומנס"ח

זכרונות ו' בו, חנוכה חומת ירושלם ע"י נחמיה.

י' בו מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ד'.

כ"ג בו גרשו החשמנאים את הסורים מאקרא וילכדוה.

כ"ז בו הוסר מם הכתר אשר שם דומשיוס השני על א"י.

ב"ח (ב"ט) בו פטירת שמואל הנביא ע"ה.

סיון ג'מאדי אבול 1326 Juni 1908 תרס"ח

מולדו יום ז' ח' שעות מ"ו דקיס,

לערנים	מחצית	יום	יום
1	ראש חדש	1	31
2		2	1
3	ג' ימי סוכה	3	2
4		4	3
5	ערב סוכות	5	4
6	שבועות	6	5
7	ב' דשבועות, גא"י נשא	7	6
8	אסרו תג בחו"ל	8	7
9		9	8
10		10	9
11		11	10
12		12	11
13		13	12
14	נשא, גא"י בהעלותך	14	13
15	יום	15	14
16		16	15
17		17	16
18		18	17
19		19	18
20	בהעלותך, גא"י שלח	20	19
21		21	20
22		22	21
23		23	22
24		24	23
25		25	24
26		26	25
27		27	26
28	שלח, גא"י קרח מנצחין החדש	28	27
29	ערב ראש חדש יוכ"ק	29	28
30	א' דראש חדש	30	29
			30

זכרונות מ"ו (מ"ו) בו ספח יוחנן הורקנוס את עמק יזרעל ליהודה.
י"ז בו לכד שמעון החשמונאי מבצר בית צור וזגרש היוני.
ב"ג בו בטלו הביכורים מלעלות לירושלם בימי ירבעם.
ב"ה בו נהרגו רשב"ג ור' ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים.
ב"ז בו נשרף ר' חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו.

תמוז ג'מאדי תת"י 1326 Juli 1908 תרס"ח

שולח ליל ב' ט' שעות ל' דקים.

לעבריים	ספרים	ספרים	ספרים	ספרים
1	ב' דראש חדש	1	17	30
2	Juli	2	18	1
3		3	19	2
4		4	20	3
5	קרת בל"י חקת	5	21	4
6	ת"נ ו' בו ו"ז שעות ומחלה	6	22	5
7		7	23	6
8		8	24	7
9		9	25	8
10		10	26	9
11	חקת ובלק בל"י בל"ק	11	27	10
12		12	28	11
13		13	29	12
14		14	30	13
15	Июль	15	1	14
16		16	2	15
17	שבעה עשר בתמוז	17	3	16
18		18	4	17
19	פנחס	19	5	18
20		20	6	19
21		21	7	20
22		22	8	21
23		23	9	22
24		24	10	23
25		25	11	24
26	מטות ומסעי מדרגת סדר	26	12	25
27		27	13	26
28		28	14	27
29	ער"ת יוס"ק	29	15	28

זכרונות
 ט"ז בו (תק"נ) פטירת הר"ר חיים נ' עטר (בעל אור החיים).
 י"ז בו הובקעה העיר בשנית.
 ב' בו (תרס"ד) פטירת בנימין בן זאב ד"ר תאודר הרצל.

מולדו יום ג' ו' שעות י"ד דקיס,

לעברים	סדר	סדר	סדר	סדר	סדר
1	ראש חרש	1	29	16	1
2		2	30	17	2
3		3	31	18	3
4	דברים, חזון	4	1	19	4
5		5	2	20	5
6		6	3	21	6
7		7	4	22	7
8		8	5	23	8
9	חשכה באה אלף ותת"מ לחלון ביהמ"ק	9	6	24	9
10		10	7	25	10
11	ואתחנן נחמו	11	8	26	11
12		12	9	27	12
13		13	10	28	13
14		14	11	29	14
15	חשכה עבר באה	15	12	30	15
16		16	13	31	16
17	עקב	17	14	1	17
18		18	15	2	18
19		19	16	3	19
20		20	17	4	20
21		21	18	5	21
22		22	19	6	22
23		23	20	7	23
24		24	21	8	24
25	ראה ומגדלן חזרה	25	22	9	25
26		26	23	10	26
27		27	24	11	27
28		28	25	12	28
29	ע"ת יק"ק	29	26	13	29
30	א' דראש חרש	30	27	14	30

זכרונות א' בו מת אהרן הכהן.

ש' בו נחרב בהמ"ק בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר.

מ"ו בו יו"ט לאומי, קרבן יעצים, ומחולות בימי הבית.

מ"ז בו פטירת השר משה מונטיפיורי.

י"ח בו כבה נר המערבי בימי אחז.

אלול תשע"ח September 1908 1326

מולדו ליל ה' י' שעות נ"ח דק"ס.

לעב"ס	מח"ס	רוס"ס	יומ"ס
1	ב' דראש חדש	15	28
2	שופטים	16	29
3		17	30
4		18	31
5	September	19	1
6		20	2
7		21	3
8		22	4
9	תצא	23	5
10		24	6
11		25	7
12		26	8
13		27	9
14		28	10
15	תבא	29	11
16		30	12
17		31	13
18	Сентябрь	1	14
19		2	15
20		3	16
21		4	17
22		5	18
23	נצבים וילך	6	19
24	ה' דסליחות	7	20
25		8	21
26		9	22
27		10	23
28		11	24
29	ערב ראש השנה של שנת התרס"ט	12	25

זכרונות ז' (י"ז) בו חנוכה חומת ירושלים בימי החשמונאים.

ז' (י"ז) בו קרשו את החומה השלישית סביב הציר החדשה.

ז' (י"ז) בו (הו"ך) גתיסדיוזוב ירושלים האחרון ע"י הרמב"ן.

י"ז בו גורשו הרומאים מיהודה וירושלם.

כ"ב בו גורשו החילונים מירושלם.

מנהגי אחינו באה"ק בדת וחיי העם

לפי חדשי השנה.

תשרי

בליל א' דר"ה מדקדקים לאכל כל המינים הנזכרים בתלמוד (כריתות דף ו' ע"ה) אשר שמותיס ירמוזו ברכה והללחה. בבהכ"נ לעדת הספרדים תוקעים ל' קולות קודם התפלה מפני המעשרות והמניקות שלא יערכו לחכות באכילה עד אחר קרה"ת והוא מנהג קדום.

ביום א' דר"ה יחלקו אלל בהכ"נ של הספרדים ויתים כבוסים או עוזרדין לברכת שהיטו בליל ב'. בערי ארה"ק אשר אין בהם ימים ונהרות, אומרים תשליך אלל הבורות אשר לא תמו מהם המים. ובלפת ניהגים החסידים ואנשי מעשה לעלות על גגות בתיהם או על ראש המגדל העתוק אשר בקצה העיר, אשר מהם רואים ים כנרת.

יום גדליה, הספרדים אין מפעירין דרשו במנחה.

עיוכ"פ (וכן בע"פ) הספרדים אומרים מזמור לתודה.

בכל ימי חוה"מ דסוכות קוראים בתורה רק סדר מוסף.

היום הזה, וכן בתפלת מוסף יאמרו רק סדר היום (יען ספיקא דיומא אינו נוהג פה) ואת הסדר הזה בעלמו קוראים לכל א' מהקוראים.

בשבת חוה"מ (או ביום ראשון אם חל בשבת) קוראים בבתי כנסיות אשכנזים-פרושים — אחר ההלל — מגלת קהלת בטעמים ובנגון ובמגלה כתובה על קלף בצרכת על מקרא מגלה ושהחינו ואחריה קדים שלם.

בחוה"מ (וכן בחוה"מ"פ) לא יניחו תפילין.

בליל הו"ר נוהגים הספרדים לתקוע בשופר בגמר אמירת כל ספר מהתהלים.

בש"ת הספרדים נוהגים לעשות סדר ההקפות גם במנחה ובמו"ט. עד סוף חדש תש"ר אין אומרים תחנון.

חיצון.

הכהנים נו"כ בכל יום בשחרית, בי"ז שיש בו מוסף, גם במוסף. ובתעניות, גם במנחה. אומרים א"כ ופטום הקטרת בכל יום אחרי כלות התפלה. בימים שאין קה"ת אומרים ברכו וכו' אחרי כלות תפלת שחרית ובימי החול גם אחרי תפע"ר. בתפילת ערבית אין אומרים בילאז"א, רק מיד אחר השכיבנו אומרים ח"ק. הספרדים מקדימים להתפלל תפלת ערבית בליל שבת וגומרים תפלתם לפני שקיעת החמה. בליל ש"ק אין אומרים ושמרו אחר ברכת השכיבנו, וכן א"א פסוקי המועדים וימים הנוראים. אין מקדשין על הכוס לא בלילי שבתות ולא בלילי המועדים בזהב"ג. כמעט בכל בזהב"ג אשכנזים פרושים קוראים את ההפטרה בנבואים כתובים על קלף.

אם עבר זמן הרביעה השניה (י"ז בו) ולא ירדו גשמים יתחילו היחידים להתענות בד"ת ושמשו עדת הספרדים ולכו מחלזל לחלזל ויכריזו: "כל המתענה ברוך יהיה", וגם יתר דיני התעניות ותקיעת שופר נוהגים ע"פ הסדר הנזכר בתלמוד.

בסלר.

מדליקים נר חנוכה בשמן זית, והמהדרים מדליקים בפנסים הקבועים על פתח הבית מבחוץ לפרסומי ניסא. תלמידי ת"ת הספרדים ומלמדיהם בראשם יסבבו על

פתחי הנדיבים והמה יתנו להם מכל מאכל אשר יאכל או מתת
 כסף, ומהנקבץ יכרו כרה ביום האחרון של חנוכה בחדרי הת"ת
 בעד התלמידים ומלמדיהם והיא תקרא בשם „חנוכת המנוחה“, וקודם
 הסעודה יאמרו כל הנערים בבהכ"נ ש"ח פעמים, כמנין „שבו“,
 את הפסוק „שבו שברו לנו מעט אכל“ ואח"כ יאמרו שיר השירים
 בנגון (טעם המנהג הוא ע"פ הסוד)

ט ב ת.

בכ"ד בו מדליקים בכל בתי הכנסיות שבארה"ק מנורות של
 שמן זית רבות ומזכירים את נשמות המתים אשר מתו ברעש שהיה
 בו ביום בשנת התקל"ז בזה"ק לפת ת"ו.

י ש ב ט.

בחמשה עשר בו ילמדו הספרדים בישיבותיהם כמעט כל
 הלילה. ויהדרו לאכל מכל מיני פירות הנמצאים בעיר, ולפני
 אכילת כל פרי ואחריה ילמדו למודים מיוחדים. מלוקטים
 מתנ"ך משנה וזוהר, וגם יתפללו וישוררו תפלות ופזמונים
 מיוחדים (הלמודים והתפלות נקבלים בקובץ מיוחד בשם „פרי עץ
 הדר“). בבהכ"נ אשכנזים=פרושים אומרים בשחרית הפיוט של ארבע
 פרשיות אחר חזרת הש"ן, ושל מוסף אין אומרים כלל.

א ד ר.

ו' בו, בהרבה ישיבות ובתי מדרשים ילמדו כל הלילה, וחכמי
 לפת ילכו בו ביום על קבר רשב"י אשר בכפר מירון ללמד ולהתפלל.
 בזה"ק לפת, טבריא, יפו וחברון קוראים את המגלה בי"ד ובט"ו
 ובאחרון בלא ברכה.
 אין אומרים קרובץ פורים.

כשחל פורים בשבת (בירושלם) נוהגים המהדרים לשלח מנות
לשכניהם בשבת (כי כן הנהיג הרלב"ח זלה"ה בישובו על כסף הרבנות
פה). ולובשים בגדי שבת ביום הששי (י"ד) וביום הראשון (ט"ו).

נ י ס ן.

המהדרים יאפו שלש מנות מחטים שמורים 'בערב פסח
אחר הליל, ורק אנשים יעסקו בכל מלאכות האפיה והם מלובשים
בגדי יו"ט ואומרים הלל.

בו ביום אחר הליל ילכו יושבי העיר אלל כותל המערבי
להתפלל תפלת מנחה ולאמר סדר הקרבת קרבן פסח.
ליל א' של פסח אומרים בכל ברכ"ג אחרי ש"ע הלל
שלם בברכה תחלה וסוף.

אין אומרים מערבית ולא פיוט בפסח ובשאר המועדים.
בתפלת ותערב וכו' אומר החזן ושם נעבדך וכו' לפני ותחזינה
ימסיים בא"י המחשל"ג (וכן בברכת שים שלום ושלום רב ברה"ה
ועשי"ת ויו"כ מסיימים המברך את עמו וכו') לבלי לשנות
ממטבעת הברכה הנהוגה.

בשבת חוה"מ או ביום הראשון והו' שחלים בשבת קוראים
שיר השירים במגלה כתובה על קלף ומברכים על מקרא מגלה
ושהחינו, כנו' אלל סוכות.

הספרדים האוכלים קטניות בפסח, בכ"ו ארו לא יאכלו
יען פעם אחת בדקו את הארו כ"פ ולבסוף נמצאה בו חטה אחת. ושמן
שומשמן המון העם. יאכלוהו והחכמים ידליקו בו אכל לא יאכלוהו.
בשביעי של פסח יתאספו הספרדים לברכ"ג כשתי שעות
קודם אור היום וישירו כל השירות הנמלאות בכתבי הקודש
ובאחרונה שירת היס.

ספירים ורעיונות מעוררי בני, מגמרא ומדרש, והחזן והקהל יאמרו
 אותה בניגון פסוק בפסוק.
 מולאי שבת נחמו יחוגו יושבי חיפה שמחה והלולא בהבית
 אשר מעל המערה (בראש הר הכרמל) אשר לפי המסורה נטמן
 בה אליהו בברחו משני אחאב.
 כ' בו יעשו בכל בה"נ הספרדים התרת נדרים, קללות,
 וקבלת נויסה.

א ל ר ל .

בכל ימי החדש הזה ילכו יושבי ירושלים להתפלל על כל
 קברי האדוקים וביחוד על קבר רחל אמנו, ולכן שתוח הבית הבנוי
 על קברה כל ימי החדש הזה, ויושבי שאר ערי ארה"ק הולכים
 להתפלל על קברי הקדושים אשר סביבותיהם,

ענינים נפרדים

כמעט כל איש מאחינו הספרדים — וביחוד אלה אשר בארץ
 טורקיא מגורתם — ישתדלו לבא פעם אחת בימי חייהם לראות
 את הארץ הטובה הזאת ולנשק את עפרה ולראות את אצניה. על
 הריב יבואו לשה"ק ירושלים קודם חג הפסח ויתעכבו בה עד אחר
 החג, אשר אז ילכו לשה"ק חברון, טבריא תוכב"א ויתאחרו שם עד
 אחר פסח שני ומשם ילכו ללפת"ו לחוג את חג הלולא דרשב"י,
 ורבים יתעכבו שם עד אחר עלקת למען יוכלו להשתטח על כל
 קה"ל אשר בסביבותיה וממנה ישובו לבתיהם.

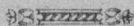
לוח קורות ארה"ק

2023	יצאת אברהם לארץ כנען
2448	יצאת מצרים ומתן תורה
2489	כניסת ישראל לארץ
2882	מלכות שאול
2884	מלכות דוד בחרון
2924	ישיבת שלמה על כסאו
2935	השלמת בנין הבית
2964	קריעת מלכות ישראל לשתיים
3187	גלות בני גר ובני ראובן
3205	גלות שומרון
3213	מפלת סנחריב
3327	גלות יהויכין
3338	חורבן הבית הראשון וקץ מלכות יהודה
3390	עולי גולה הראשונים עם ורובכל ויהושע
3413	עולי גולה השניים עם עזרא
3427	הזנק הומת העיר ע"י נחמיה
3592	ביות ביהמ"ק ע"י אנטיוכוס עפיפאנוס
3594	ביאת ארץ ישראל תחם יד אנטיוכוס
3594	התעוררות רות גבורה בלב החשמונאי כתתיהו בן יוחנן
3596	נס הנובה
3601	מות יהודה המכבי
3609	יונתן נתמנה לכהן גדול
3618	מות יהונתן וכהונת שמעון אחיו
3626	כהונת יוחנן הורקנוס בכהונה גדולה
3682	מלכות שלומית אלכסנדרה
3698	ביאת פומפיוס לירושלים והתפשטות מלכות רומא על ישראל
3702	עזיבת רבים מיושבי יהודה והתישבתם במדינת חינוא, איי
3702	יון ואסיה הקטנה
3706	ביות קראסיוס שר צבא רומא את ביהמ"ק
3713	השבת המלוכה ליהודה ע"י יוליוס קיסר
3723	לכידת ירושלם ע"י הורדוס ושיבתו על כסא המלוכה

3749	בנין הכית ע"י הורדוס
3757	מות הורדוס
3767	ביאת ארין יהודה תחת פקודת נציב רומא
3775	הפרעות בישראל לרגלי עריצות נציב רומא
3790	נשואת רבן גמליאל הזקן
3797	עלית אגרוכוס הראשון למלוכה
3799	נזרת העמדת צלם בהיכל ה' ע"י קאליגולא קיסר רומא
3801	חסרת הצלם בהשתדלות אגרוכוס
3805	מנות הורדוס אחי אגרוכוס לנשיא ביהודה
3827	לכידת ארין הגליל ע"י אספסינוס
3830	הרבן הבית השני ע"י מינוס
3858	מריאנוס לחץ את ישראל עד כי מרדו בו
3882	מלחמת בר כוכבא את הרומאים
3890	לכידת ירושלם ע"י בר כוכבא
3895	הורבן ביתר
3895	קץ ממשלת בר כוכבא והשבתת שם ירושלם ע"י אדריאן
3898	נתינת הקיס מוכבים לישראל מאת המלך אנטונינוס פיוס
3920	העתקת הנשיאות מאוישא לטבריא
3979	סדור המשנה ע"י ר' יהודה הנשיא
4000	כות ר' יהודא הנשיא והתמנות ר' גמליאל בנו
4070	קביעות סדר עבור השנים
4189	קץ הנשיאות בפקודת המלך טהעדאזיוס
4376	לכידת ארה"ק וסוריא ע"י כוזרוס השני מלך פרס
4396	לכידת ירושלם דמשק ואנטוכיא מאת הערביים
4859	לכידת ירושלם על ידי נוסעי הצלב הראשונים
4947	נצחון סלאח-אדיין (אצל המון) וזכיית ארה"ק
4971	עלית מרמנו צרפת וכריסטיאן להאחו באה"ק להגדולה
5020	לכידת סוריא וא"י ע"י המונגולים שעל ידם נשבת היישוב
5027	התיסדות ירושלם מחדש ע"י הרמב"ן
5250	התיסדות ישוב צפת מחדש ע"י הרמב"ן
5252	חזוק ישוב עיה"ק ירושלם ע"י מגורשי ספרד

- 5266 בנין חומת ירושלם הנוכחית ע"י השולטאן סלים
 5300 שולטאן סלימאן בנה חומת עיה"ק טבריא
 5320 התישבות היהודים מחדש בטבריא ויסוד ישיבה ללמוד תורה
 5346 הכיהכ"נ הא' אשר בירושלם נסגר ע"י ראש כנסת המוסלמים
 5388 רדיפת נזורה ליהודי ירושלם ע"י איכנ פרוך מושל העיר
 5420 הריסת טבריא
 5450 חזוק ישוב האשכנזים בירושלם ע"י עליית ר"י החסיד
 5481 שרפת ביהכ"נ האשכנזים ופליטת בני העדה הזאת מהעיר
 5502 בנין טבריא ויישובה מחדש ע"י הר"ח אבואלעפיא
 5518 רעש גדול התריב עיה"ק צפת כולה
 5572 מנפה גדולה בכל ארץ הגליל
 5572 התחדשות ישוב האשכנזים בירושלם ע"י תלמידיו הנ"א
 5592 לכירת סוריא וארץ ישראל ע"י מחמד עלי פחת מצרים
 5594 ביה"ח ושוד ביהודים יושבי צפת טבריא וחברון
 5596 חורבת ריה"ח הושבה לאשכנזים בפקודת פחת מצרים
 5597 רעש גדול התריב כמעט את עיר צפת כולה (כ"ד טבת)
 5599 התישבות הקנוזול הראשון לממשלת בריטאניה בע"ק ירושלם
 5600 ארץ ישראל וסוריא שבו תחת ממשלת השולטאן יר"ח
 5601 הקמת הדפוס הראשון בירושלם ע"י ר"י בק
 5614 בנין בית החולים של שרי בית ראטהשילד
 5615 התיסדות ביה"ס הראשון להאציל לבית לעמל
 הבתים הראשונים שנבנו מחוץ לעיר ע"י השר מונטיפיורי
 5620 מעוזבון יהודה מורא
 5624 בית הכנסת הגדול של האשכנזים „בית יעקב" בחורבת רי"ח
 5624 התיסדות בית הספר לבנות „עוועלין די ראטהשילד"
 5630 ביה"ס לעבודת האדמה „מקוה ישראל" לחברת ביה"ח
 5632 בנין בית הכנסת „תפארת ישראל" לעדת החסידים
 5631 השכונה הראשונה נחלת שבעה שנבנתה מחוץ לעיר
 5635 השכונה הראשונה (מאה שערים) שנבנתה מחוץ לעיר
 5639 קניית אדמת „פתח תקוה" לראשונה ע"י בני ירושלם
 5639 התיסדות בית היתומים לנדיבי אשכנז בירושלם

- 5642 התיסדות ביה"ס "התורה והמלאכה" לחברת כי"ח בירושלם
 5642 התיסדות המושבה "ראשון לציון"
 5642 התיסדות המושבה "זכרון יעקב" (מלפנים סמריק)
 5642 התיסדות המושבה "ראש פנה"
 5643 התיסדות המושבה "יסוד המעלה" ה"מוכרת בתיא" הוא עקרון
 5643 ביאת המושבות תחת חסות הנדיב
 5643 התיסדות המושבה "גדרה" ע"י החלוצים בני ביל"ו
 5644 ישוב היהודים מחדש בעזה
 5648 התיסדות המושבה "משמר הירדן"
 5649 ישוב היהודים מחדש ברמלה
 5649 התיסדות ביה"ס בצפת ע"י הנדיב, כעת תחת כי"ח
 5650 קיום חברת "החובבי ציון ברוסיה" מאת הממשלה יר"ה
 5650 עלית השירה הראשונה מבני רנ"פ "ארה"ק
 5651 התיסדות המושבה "רחובות"
 5652 התיסדות המושבה "חדרה"
 5652 מסילת הברזל מיפו לירושלם
 5655 חברת יק"א (יסוד מושבות ליהודים)
 5655 התיסדות המושבה "באר טוביה" הוא קטמניא מאת חו"צ
 5656 התיסדות המושבה "מתולה"
 5656 יסוד חברת "ברמל" (מונופול לממכו יין המושבות) ברוסיה
 5657 הכנסיה הראשונה בבאזיליא
 5659 התיסדות המושבה "ארתנק" מאחינו בבולגאריא
 5659 יסוד הבאנק הלאומי העברי בלאנדאן
 5660 ביאת מושבות הנדיב תחת יק"א (מסד הבארון היהשי)
 5662 פתיחת ביה"ח "שערי צדק" הנוסד מנדיבי א"י
 5663 הבאנק הלאומי (ח' אנגלא פלישתינה) ביפו וירושלם
 5664 פטירת מיסד הציונית בנימין בן זאב דר' הרצל (בי תשנז)

המדה והמשקל (לחוליבש)

קמחא (חטה) - 50 מילוגראם.

קראט - 4 קמחא - 200 "

דרהם (דראכמא) - 3 גראם

מתקאל - דרהם וחצי - 4,8 גראם

איקיה (אינסא) - 75 דרהם - $1\frac{1}{2}$ פונט - 242 גראם

רוטל - 12 איקיה - 6 פונט - 2.904 קילוגראם.

קמט - 100 רוטל - 15 פוד - 2.904 "

שעורה - 2.71 מילימעטר

אצבע 2.82 סנטימעטר

קבציה (טפח בן ארבע אצבעות) 11.29 סנטימעטר

דרע (זרוע) אמה בת ששה טפחים 68 "

(ובמדה הבנין והקרקע יחשבו את האמה 75 סנטימעטר)

באע - ארבע אמות - 2.72 מטר.

מיד - אלף באע - 2.72 קילומטר.

פרסה (פרסה) - שלשה מיל - 8.16 קילומטר.

בריד - ארבע פרסה - 32.64

דינס - 1600 אמות מרבעות.

פראן (חרישת צמד בקר ביום) - 784 מטר מרבעים.

תמניה (1) שמינית 2.25 ריטר

(1) בהמדה הזאת ימדו על הרוב בני הכפרים את תבואותיהם

במכרם בכמות מעטה, והיא תקרא גם בשם "סאה".

הא' סמנני באית א' ואת הב' באית ב' ואת הג' באית ג'.

ג	ב	א	
14	12 1/2	10	מטליק
3 20	3	2 20	בשליק
26	23	20	מגידיו
142	124 20	100	לירא מירקית ⁽²⁾
6 8	5 18		פראנק צרפתי
5 30	5 8		" יון ושוייץ
5	4 20		" בולגאריא ורומניא
124	109	89	נאפיליון זהב (20 פראנק)
3 5	2 30		20 קיפ' כסף
16 20	14 5		רובל כסף
142	109	89	7.50 רוב' זהב (1/2 אמפריא)
149	132		20 מארק זהב
7 20	6 20		שטרלינג כסף
9 30	8 30		רופיא (הודו הבריטית)
156	136 20	112	לירא שטרלינג
158 20	139	113 30	5 דולר זהב אמריקא
29 20	26		1 דולר כסף
16 20	14 10		רובל ניר
37 5	33 5		5 מארק "
31	27 30		דולר (אמריקא) ניר

61 ערך השבוע, אבל במרבית כתי הפקודות יחשבוהו 19 גרוש.
 (2) ערך השבוע ובכתי פק' יחשבוהו 102/40 ויש שיחשבוהו 108.

ימי השוק בארץ ישראל.

ג' זה (עזה) בכל יום הששי.
ג' י' נ' (עין גנים) בין שכם ומבריה. בכל יום השלישי.
חברון בכל יום הששי.
חיפה בכל יום הששי.
ירושלם בכל יום הששי שוק לבהמות (במקום
ברכת-שולמן).
יפו בכל יום הששי.
לוד בכל יום השני. שוק לבהמות אשר בו יובא
מלבד פרים ופרות. כבשים ועזים. גם גמלים וחמורים.
סיסים ופרדים רבים מאד (ובהם גם מכירות).
מג' דל (מגדל) בכל יום הששי. בו יבא מלבד בהמות
גם בגדים וכלים. והוא אחד מהשוקים הגדולים בארץ.
עכו בכל יום הששי.
שוק נאבאטי (בין גדירה ובין צידון) בכל יום רביעי.
שוק לבהמות. תבואות וכל מיני מאכל וסחורות.
בנתושבעל (בין צפת ועזר) שוק ביום חמישי
מבהמות. עופות. תבואות וכל מיני מאכל ונפרט פירות.
צפת בכל יום הששי. שוק לתבואות.
יום השוק הזה נזכר עור במכתב הנוסע האלמוני משנת
דפ"ב (הנדפס בסוף ספר שבחי ירושלם).
רמלה בכל יום הרביעי רק לבהמות.
שכם (נבלוס) בכל יום הששי.
שוק אל חאן (1) סמוך לבאניאס. בכל יום השני.
גם השוק הזה הוא אחד מהשוקים הגדולים אשר
בארץ. ומלבד כל מיני בהמות יבא בו גם בגדים ושאר חפצים.
(1) שוק אלהאן שהי' אצל טבריא נתבטל.

סדרי הפאסט והתלגרה.

חמש פקידות פאסט בעירנו : הטורקית האוסטרית, הגרמנית הצרפתית והרוסית, ובכלן נוהג כל חקי הפאסט וסדריו.

מחיר כל מכתב במשקל 15 גראם 1 גרוש סאה, וכעד הכתבתו (ריקומנדיין) ג"כ 1 גרוש סאה. ומחיר הכרטיס 20 פרוטות, בעד דברים נדפסים ודגמאות כל 50 גראם 10 פרוטות סאה.

מחיר מכתב לערי החוף שבתוגרמא ע"י פאסט טורקי 20 פרוטות סאה, וחמשה פרוטות בעד דברים נדפסים כל 30 גראם.

להערים שבפנים הארץ (מלבד ערי החוף) יכולים לשלח רק ע"י הפאסט הטורקי, ומחיר המשלח של מכתב גרוש אחד סאה, והפאסט הולך פעמים בשבוע, ביום הראשון וביום הרביעי (בבקר במסה"ב).

מכל ארצות אירופה, אמריקה ומצרים וערי החוף בתוגרמא יכולים לשלח ע"י הפאסטים שטרי המחאה עד סך 1000 פראנק והוא ישולם בהפאסט שע"י הגיע, וכן יקבלו הפאסטים האלו כסף עד הסך הנז' להגיע לחמקומות הנזכרים, וכל הפאסטים מביאים וישולחים גם "פאסט פאקעטים".

הפאסט המורקי היא מחוץ לעיר אצל שער יפו.
יש גם בית פקודת התלגראף, המנהל KH. SIDKY
effendi. להפאסט המורקי מחלקה מיוחדת בעד
היהודים, בשם "סניף רבע היהודים" תחת פקודת מר
אליהו האניג.

הפאסט האוסטרי: בפנים העיר סמוך לשער יפו.
מול מגדל דוד, המנהל C. KIRCHNER.
הפאסט הגרמני מחוץ לעיר מול הפאסט המורקי.
המנהל AÖLKE.

הפאסט הצרפתי, מחוץ לעיר באותו הצד להלאה
מעט. המנהל LAURANT.
הפאסט הרוסי על דרך יפו מול גן העיר.
המנהל אחינו מר אברהם סלאמיאק.

התלגראף.

תלגרמים יקובלו כל היום עד חצות הלילה
מחיר התלגרמים הוא בערך זה:

לערי דפשליק המשה גרוש בעד עשרים מלה.
ועשרה פרומות בעד כל מלה נוספה. לערי הוואליות
שבע וחצי גרוש בעד 15 מלים ועשרים פרומ' נעד
כל מלה נוספה. ולערי הונרמה בוואליות אחרות 10
גרוש בעד 01 מלים, ואחד גרוש בעד כל מלה נוספה.
מחוץ למדינה יתחלף המחיר לפי סדר הארצות בערך זה

מחיר הדפשין לכל ארצות התבל:

מדינות אירופה		שאר חלקי התבל	
בעד כל תיבה בעלת 15 אותיות		או 5 מספרים	
אוסטריא ואונגריא	0. 46	אוסטראליא	4. 69
איטליא	0. 48	אמריקה	2. 35
אלג'יריא	0. 67	בוכרה	3. 00
אשכנז	0. 55	בושהיר	1. 20
בולגאריא	0. 38	ברזיליא	8. 32 1/2
בלגיא	0. 60	הודו הבריטית	3. 23
בוסניא והרצגווינא	0. 38	זנזיבר	6. 75
בריטניא	0. 71	זעלאנד החדשה	6. 09
גבראלטאר	0. 69	חג'ז	2. 50
דנמארק	0. 60	חינא הונקונג שאנגהאי	5. 64
הולנד	0. 60	טראנסבאל ובל דרום אפריקה	6. 95
טריפולי המערבית	0. 88	יאנא	4. 92
יון	0. 88	יפן	8. 20
איי ארץ יון	0. 42	מזאקא	4. 24
לוקסימבורג	0. 60	מקא (הודו הפורטוגזית)	5. 89
מרטא	0. 69	מצרים מחלקה א'	1.
מארוקא	0. 83	מצרים מחלקה ב'	0. 25
מונטניגרא	0. 38	סיאם	3. 47
נורוויגיא	0. 72	סינגאפור	4. 24
סרביא	0. 88	עדן	4. 50
פורטוגאל	0. 69	פיליפין	10. 17

1. 20	פרס	0. 43	צדפת
3. 35	ציילאן	0. 05	דומניא
1. 90	ציפערין	0. 72	דוסיא האירופית
6. 95	קאפ ראש תקוה טובה	1. 45	דוסיא האוית
	קירעא (חצי אי בין הים	0. 69	שווידיא
8. 30	הצחוב וים חינא)	0. 51	שווייץ
3. 97	קישנשין	0. 65	שפאניא
3. 50	תימן	0. 67	תונים

ארץ ישראל עריה ומושבותיה.

ארץ ישראל אשר בעבר הירדן מערבה נחלקת במצבה המדני לשלשת ערי פלך (פאשאליק) זהן: ירושלם, עכו ושכם. שתי האחרונות עומדות תחת פקודת עיר החבל (ואליה) דמשק. אולם ירושלם עומדת תחת פקודת הממשלה הראשית אשר בעיר הבירה. ובעבר הירדן מזרחה יש רק עיר פלך אחת היא העיר קיראק (קיר מואב).

ירושלים והערים הסרות למשמעתה.

ירושלם (אל קודש), מושב פחה. לה 4 נחיות (1) שבהם יש 126 כפרים. מספר יושביה 60,950 נפש. זהם נחלקים בסדר זה: יהודים 40,450 מהם אשכנזים 22,060, ספרדים (ביחד עם המערבים, התימנים, הפרסים זכו) 18,450, מושלמים 10,000 נוצרים 10,500 נפש.

(1) הכפרים שבסביבות כל עיר נכללים אצל הממשלה בקבוצים שונים הנקרא „נחיה“.

א. בתי הספר, החנוך, הת"ת והישיבות.

1. ביה"ס התורה והמלאכה לחי"ח נוסד הרמ"ב, מספר התלמידים 350, מורים 9, הלמידים: עברית, צרפתית, ערבית, מורקית, אנגלית ומדעים. ההנהגה בידי ועד חי"ח. ההוצאה לשנה 23,000 פרנק. המנהל א. בנבנישתי.

2. בי"ס למלאכה לחי"ח נוסד הרמ"ב לפנימים וחצונים, פנימים 75, חצונים 65, פועלים (בבית האריגה והצביעה) 89 ועליהם פקידים 7. מורי מלאכה ולמוד 6. הלמודים: צרפתית, אנגלית, רשום, מדעים, נגרות, פחמות, מכניק, חרש-נחשת, חטוב, אריגה וצביעה. ההנהגה כנוי. ההוצאה לשנה 80,000 פרנק. המנהל א. ענתבי.

3. בי"ס למלאכה לצעירות. מקימו בביה"ס הנוי.

נוסד תרס"ד, תלמידות 70, מורות 2. המלאכות: קריעת רשתות שער ותחרין (בנקל) ההנהגה כנוי, ההוצאה 720 פרי.
4. בי"ס להאציל לבית למל. נוסד תרמ"ז. נתאחד עם ביה"ס אשר לבית היהומים הפרנקפורטי בשנת תר"ר, תלמידים 220, מורים 9 (קביעים 6, עוזרים 3) הלמודים: עברית, וגם תלמוד, גרמנית, צרפתית, ערבית, ומדעים. ההנהגה בימי הועד בפרנקפורט. ההוצאה 20,000 פרנק. המנהל אפרים כהן.

5. ביה"מ למורים. מסד חברת העזרה שבברלין

(מקומו בכיה"ס הנז'). נוסד תרס"ד. תלמידים 42, מורים
הנוכחים ועוד 3 מורים מיוחדים. הלמודים: עברית
וספרותה בפרטות, תלמוד, גרמנית ושאר הלמודים הנלמדים
בבתי-מדרש למורים. (הרבה מלמדי חול ילומדו בעברית)
ההנהגה בידי חברת "העזרה", המנהל הנ"ל.

6. ביה"ס ראלי מסחרי ועבודת האדמה. נפתח
בניסן תרס"ז ע"י ביה"ס למד כעת במחלקה אחת, ועוד
שתי מחלקות תתוספה. תלמידים 17. הלמודים:
עברית וספרותה, גרמנית, אנגלית, צרפתית ושאר
הלמודים הנלמדים בבית ספר ראלי. ההנהגה בידי
חברת העזרה. ההוצאה לשנה (ביחד עם בית הספר
למורים) 40,000 פרנק.

7. בי"ס למלאכת אכנות "בצלאל" (מקומו
ברחוב האבעסינים) נוסד בשנת תרס"ו מחברת "בצלאל"
באשכנז. תלמידים 70, עובדות 50, מורים 6. הלמודים:
דשים וציור, גיבוך בחמר, יציקה בנכס, צביעה, מויה, אריגת
שמיחים חרשת-עץ ואבן, סתות אבנים ועוד, ולמוד הרשון
העברי. ההוצאה 25,000 פרנק, המנהל פרופיסור ב. שץ.
8. בי"ס לבנות, אוילנה די רומשילד.

(מקומו על הרך מאה שערים) נוסד תרכ"ד מאת הברון
ליאופלד די רומשילד בלונדון ונמסר בשנת תרמ"ה
לחברת אגודת אחים בלונדון. תלמידות 600, מורות

לאנגלית 5, למלאכת-יד 3, מורים לעברית 2. הלמודים:
עברית, אנגלית ומעט מדעים, מלאכת-יד. ההוצאה
1,850 לירה שטרלינג. המנהלת העלמה ח. לאנדוי.

9. בי"ס לנערות לחבי"ח נוסד תרס"ו. לתלמידות
60, מורות 3 ומורה אחד. הלמודים: עברית, צרפתית,
מדעים ומלאכת-יד. ההנהגה בידי ועד חבי"ח. המנהלת
הנכרת לעווי.

10. בי"ס לנערות של חברת "העזרה" בברלין.
נוסד תרס"ו, תלמידות 105, 2 מורים, 2 מורות.
הלמודים: עברית גרמנית, מדעים ומלאכת יד. (בשדש
מחלקות לע"ע) ההוצאה 7,000 פרנק.

11—13 גני ילדים, אחד על דרך יפו, נוסד תרס"ג.
ואחד אצל ביה"ס מדרש אכרנבאל נוסד תרס"ה. ואחד
בימין משה נוסד תרס"ז. תלמידים ותלמידות 300, מורות
3. (עוזרות 10) הלמודים: עברית ונגון. ההוצאה
14,000 פר' ונתמכות מחברת שונות.

14. גן ילדים לחבי"ח. מקומו בביה"ס ללמודים
של החברה, נוסד תרס"ה, תלמידים ותלמידות 70,
מורה 1. הלמודים: עברית צרפתית ונגון. ההנהגה
בידי ועד חבי"ח. ההוצאה 1000 פרנק.

15. בית-היתומים הפרנקפורטי. (מקומו אצל
ביה"ח רומשילד), נוסד תר"מ. חניכים (פנימים) 30.

וחם לומדים בביה"ס לְמַד ואחרי גמרם את ביה"ס ילמדו מלאכה אצל אמנים שונים, ההנהגה בפפד"מ. המנהל הרב ד"ר א. גרינהימ.

16. בית מעון ליתומות ועזובות. (מקומו לע"ע בבית שכור אצל ביה"ס), חניכות 12 מפקחות ועזורות הן לומדות בביה"ס לבנית לחברת העזרה, ומלאכת הבית בבית המעון. השגה המדכרת עברית. ונתמך מחברת העזרה בכרלון ומהחברה לחנוך היתומים בארה"ק שבפפד"מ. נוסד ע"י ועד נשים מקימו בהשחרלות מר אפרים כהן.

17. בית היתומים דיסקין. (מקימו לע"ע בבית שכור בשכונת הבורארים) נוסד בשנת תרמ"א ע"י הגאון הרשכבה"ג מוהרי"ל דיסקין וצוק"ל. חניכים שרש מאות ובהם 25 חיצונים. מלמדים 10, מורי כתב ולשון 4-הלמודים: מהתחלת הקריאה עד תלמוד ומפרשיו, כתב ולשון עברי, ומלאכות שונות (אצל אמנים מחוץ להבית) ההוצאה 96,000 פר' והאדרים עיין בחלק ההורעות).

ולפני שרש שנים נוסד ועד מיוחד מטובי עירנו בשם "ועד בנין בתי מחסה ליתומים דיסקין-אויערבאך שיה"י לזכר עולם להגאון מוהר"מ אויערבאך זצ"ל אב"ד דק"ק קאליש וראב"ד דכוללגת אשכנזים בעיה"ק, וכבר נקנה קרקע גדולה בת עשרים אדף אמות מרובעות

מחוץ לעיר, ובחדש אדר תרס"ו הוחל מלאכת הבנין והדיוטא התחתונה כבר נגמרה. הוצאת הבנין כלו לפי חכנית המהנדסים, יעלה לערך 150,000 פרנק. (אדרים עיין בחלק המודעות).

18. בית חנוך יתומים לבני באה"ק. נוסד תרס"ב חניכים ⁴⁰ מלמדים ומורים ⁶, ומשגיחים ². הלמורים מהתחלת הקריאה עד תלמוד ומפרשיו ופוסקים. ערבית ומעט מדעים, הלמודים והדבור בעברית. ההנהגה בידי ועד מקומי. ההוצאה בערך 15,000 פראנק. מקומו כעת בעיר פנימה אצל ביה"כ של ר' יוחנן בן זכאי בקרוב יעתיק את מעונו אל הבית הגדול החדש הנבנה למענו מחוץ לעיר, ואז יוכל להגדיל את פעולותיו ולהרחיבן.

19. בית חנוך עורים, מקומו לע"ע בבית שבור אצל ביה"ח די רוטשילד. נוסד תרס"ג. חניכים ²⁸. מורים ⁴. מורי מלאכה ³, מורות ². הלמודים: עברית, משנה ודינים, גרמנית בכתב המיוחד לעורים (בכ"ל). קצת מדעים ונגון והתעמלות, מלאכת יד שאפשר ללמד. ההנהגה בידי ועד מיוחד. ההוצאה 15,000 פר' (האדרים עיין בחלק ההודעות).

20. "בית מחסה וחנוך יתומות" (המעון שבור). נוסד תרס"ד. יתומות ⁴⁵ ובזמן האחרון נתוספו בתוכו עוד 7 יתומות חדשות מהפרוגמים שכרוסא.

מורות 3 ומשניחות 3, הלמודים : כתב ולשון עברי ומלאכת יד, ותפירה ורקמה. ההנהגה בידי ועד מיוחד, ההוצאה 15,000 פר, לשנה (האדרים בחלק המודעות).

21. ת"ת הכללי לעדת אשכנזים, (מקומו

הראשי בחצר חורבת ר"י החסיד). נוסד תר"א ונשתכלל בשנת תרמ"ו. ועוד יש לו חצר מיוחדת ברחוב היהודים אחוזת המסד ובמקומות שונים. מספר החדרים 50, התלמידים בכל החדרים 800, מלמדים 50, טורים לכתב ולשון עברית וחשבון 5, משניחים ובוחרים ראשים 6, משמשים ומשרתים כדרוש לכל מקום. הלמודים : מהתחלת אקף בית חומש תנ"ך עד תלמוד לעומקו. כתב ולשון עברית וחשבון. ההנהגה בידי ועד מיוחד שבראשו עומד האי סבא קרישא הגאון רבנו שמואל סלאנט שליט"א. ההוצאה 63,000 פרנק. (להת"ת הכללי הזה ארבעה סניפים מחוץ לעיר וגם יתמך בשכר למוד לאבות עניים בפנים העיר וחוצה לה, והנערים שלא יצליחו בלמודים ימסרו לבערי מלאכה). האדרים עיין בחלק ההודעות.

22. ת"ת בשכונת „מזכרת משה", נוסד

תרמ"ו, תלמידים 110, מלמדים 8, מורה כתב ולשון 1 משניח 1, הלמודים : מראשית הקריאה עד גפ"ת. ההנהגה בידי ועד מקומי. ההוצאה 4,000 פר' מזה נתן הת"ת הכללי הנז' 2280 פר' והשאר משכר למוד ומפרי קרן קים.

23. ת"ת בשכונת „בית יעקב“. נוסד תר"ם.

תלמידים 90, מלמדים 7. מורה 1, משגיח 1, הלמודים וההנהגה כנז'. ההוצאה 3,000 פר' ומוזה נותן הת"ת הכללי הנז' 1,800 פר' והשאר משכר הלמוד ומנדבות.

24. ת"ת בשכונת בית ישראל. נוסד בשנת תרנ"ז

תלמידים 50, מלמדים 4, מורה כתב ולשון 1, משגיח 1, הלמודים מראשית הקריאה עד גפ"ת. ההנהגה בידי ועד מקומי. ההוצאה לשנה 2400 פר', מזה נותן הת"ת הכללי הנז' 40 פר' לכל חרש והשאר משכר למוד ומפרי קרן קיים.

25. ת"ת בשכונת ימין משה. נוסד בשנת תרנ"ז

תלמידים 80, מלמדים 3, מורה כתב ולשון 1, משגיח 1, הלמודים: מראשית הקריאה עד גפ"ת. ההנהגה בידי ועד מקומי. ההוצאה לשנה 1440 פר' ומוזה נותן הת"ת הכללי הנז' 60 פר' לכל חרש והשאר משכר למוד הנערים.

26. ת"ת „חיי עולם“ הכללית לכוללות אשכנזים,

מקומה בפנים העיר (בשדשה חצרים האחד ברחוב היהודים, והשני בשוק חברון, והשלישי ברחוב המאיר) נוסד בשנת תר"מ מאת הרב הגביר הצדיק מו"ה פנחס נימנסקי זצ"ל ובהתאמצות הרבנים הגאונים שבארץ וחוזה לה. תלמידים 350, מלמדים 30, (בשלשים חדרים) משגיחים ובוחנים 5, הלמודים: מהתחלת הקריאה עד המדרגה היותר גבוה בלימודי ה' בגפ"ת, מורה מיוחד

כתב ולשון עברית וחשבון, והתלמידים העניים ביותר
יכלכלו גם בלחם ומזון והלבשה והנעלה, ההוצאה 28,000
פרנק. ההנהגה בידי ועד מיוחד, (האדריס בחלק ההודעות).

27. ת"ת בשכונת „מאה שערים“, נוסד תרמ"ד
(מאת הרב הגאון ש' ח' הלוי הורוויץ מדובראווניץ) תלמידים
252, ממדרי 17, מורה כתב ולשון עברית 1, משגיח 1,
הלמודים: מהתחלת הקריאה עד תלמוד ומפרשיו.
להת"ת הזה בית תבשיל מיוחד שבו ישיגו
העניים שבתלמידים (כמאה במספר) ארוחתם חנם.
ההנהגה בידי הרה"ג המיסד ומשנהו הרב ר' זרח
בראזערמאן. ההוצאה 13,800 פר' (1)

29. ת"ת כללי לעדת הספרדים, בפנים העיר
נוסד בזמן קדום, תלמידים 500, ממדרי 24, מירי ערבית
2, מורה מורקית 1, הלמודים: מהתחלת הקריאה עד
התחלת גמרא, דקדוק, ערבית ותורקית. ההנהגה בידי
ועד מיוחד. ההוצאה 13,407 פר'.

24. ת"ת לעדת המערבים בפנים העיר נוסד
תרכ"ה. תלמידים 30, ממדרי 4, משגיח 1. הלמודים:
מהתחלת הקריאה עד תלמוד ומפרשיו, כתב ולשון עברית.
ההנהגה בידי ועד העדה.

(1) מלבד הת"ת הנזכרים יש בפנים העיר וחוצה לה עוד
כ 200 מלמדים פרטים שאצל כל אחד לומדים מארבעה עד
עשרה ילדים ואכותיהם משלמים להמלמדים שכר הלמוד,

30-31. שני בתי ת"ת לעדת הפרסים, בשכונות
„נחלת ציון" ו„שבת צדק" ניסדו תר"ם. התלמידים בשניהם
80, מלמדים 3. התלמידים: קריאה עברית ותנ"ך בתרגום
יהודית-פרסית וכתב עברי. התלמידים העשירים משלמים
והעניים חנם. ההנהגה, בידי המיסדים ההוצאה 1,300 פר'.
32. ת"ת להכובארים בהשכונה שלהם תלמידים
10 מלמד 1, מורה 1, ההוצאה 600 פר' (*).

ישיבות (1)

33. עין חיים כחורבת ריה"ח, ניסד תרמ"י, בני
הישיבה 185 (מהם: 126 נשואים). משגיחים ובוחרים 3.
התלמידים: גפ"ת פלפול ופוסקים. בני הישיבה מקבלים
תמיכה חרשית לפי מעלתם ומצבם, ההנהגה בידי ועד
הת"ת הכללי (21 1/2%). ההוצאה 54,000 פר'.

34. „פרי יצחק" סניף להישיבה הנז', ניסדה
בקרן קים שהניח הגביר המנוח יצחק אייזיק ראבינאוויץ
ז"ל מטעלו ועשרה מטובי ישיבת עין חיים יבחרו ללמוד
בהישיבה הזאת, ומפרי הקרן הנז' יקבלו 20 פר' לח'
מלבד התמיכה שמקבלים מהישיבה הנז'.

(*) מלכד בתי הת"ת האלו יש להקהלות השונות של עדת
הספרדים כ-65 חדרים פרמים בפנים העיר וחוצה לה, מלמד אחד
בכל שכונה, ושפת הלמוד הוא שפת הדבור של הילדים.
1) האדרים של ועדי הישיבות נמצאים בחלק ההורעות.

35. „אור חדש ובית המוסר“ סניף של ישיבת עין חיים, נוסד תרנ"ז ע"י הגביר ר"ש שמריון ז"ל, שהקדיש לזה חצר מיוחדת. בני הישיבה 30, מקבלים תמיכה חדשית לפי מעלתם ומצבם, הלמודים: גפ"ת, פלפול ומוסר. ההוצאה 7000 פר' ונהמכת מבני המיסד ובראשם חתנו הר"י ראזנהיים בפפד"מ.

36. „תורת חיים“ הכללית, (מקימה בפנים העיר סמוך לשער-שכם), נוסדה תרמ"ז. בני ישיבה 280 (מהם 150 נשואים), משגיחים ובוחנים 5. הלמודים: גפ"ת פרפור ופוסקים. בני הישיבה מקבלים תמיכה חדשית לפי מעלתם ומצבם. ההנהגה בידי הרה"ג המיסד מוהר"ר יצחק וינאגראד בצירוף גבאים, ההוצאה לשנה 80,000 פר'.

37. ביהמ"ד „דורש ציון“ (כ"ס בלומנמל) בפנים העיר סמוך להת"ת של הספרדים, נוסד בשנת תרכ"ו מאת המנוח והעסקן לטיבת א"י יוסף בלומנמל בפאריז. (* תלמידים 60. מלמדים 3. מורה כתב 1. מורה טורקית וערבית 1, הלמודים: תנ"ך, תלמוד, שו"ע ופוסקים

(*) כאמצעות הגאון כמוהר"ץ פראג ז"ל. וחפ"ן המיסד היה ליסדו בעד האשכנזים אך המה מאנו כצובתו מפני הפער ללמד את התלמידים גם שפת המדינה, ומפני זה נשאר להספרדים וכן הוא עד היום הזה.

ההנהגה בידי ועד מיוחד ההוצאה לשנה 4000 פ"ר.

38. ישיבה גדולה בשכונת מאה שערים.

נוסדה תרמ"ד בני הישיבה 125. משגיחים וביחנים 2

הלמודים : גפ"ת פלפול ופוסקם, בני הישיבה מקבלים תמיכה חרשית והעניים שבהם משיגים גם ארוחתם בבית התבשיל אשר להמסד הזה. ההנהגה מאוחדת עם הת"ת. ההוצאה 21,360 פ"ר.

39. ישיבת "חיי עולם" הכללית לכוללות אשכנזים.

נוסדה בשנת תר"מ, מקומה בפנים העיר ברחוב היהודים, בני הישיבה 80, הלמודים : גפ"ת פלפול ופוסקים, בני הישיבה מקבלים תמיכה חרשית לפי מעלתם ומצבם. ההנהגה בידי ועד הת"ת הנ"ל (נימר 26) ההוצאה 22,000 פרנק.

40. "אהל משה" לזכר הרב הגאון וכו' כמחזה"ר

משה י"ל דיסקין זצ"ל. בני הישיבה 63, משגיח 1. הלמודים : בנו, ההנהגה בידי ועד מיוחד, ההוצאה 24000 פ"ר.

41. "בית התלמוד וישיבת אור חדש בפנים

העיר נוסד תרנ"ז ע"י הגה"ח ר' שמחה זיסל מקעלם ז"ע, עפ"י רוח רבו גאון ישראל וקדושו אדמו"ר ר' ישראל סאלאנטער ז"ע. בני הישיבה מקבלים תמיכה חרשית, ותלמידים העניים משיגים ארוחתם מבית התבשיל שבהישיבה. ההנהגה בידי הרב הגאון ר' י"ח זאנענפעלד

יחתנו הרה"ג ר"ש שיינקער, האדרס עיין בחלק המידעות.
42. ישיבת כולל אונגרן בשתי מחלקות בני
הישיבה 80. משגיחים 2. הלמודים: גפ"ת ופלפול
מקבילים תמיכה חדשית קטנה, לכהם בשוה. ההוצאה
6,000 פרי. שתנתן מקפת הכולל.

43. „תפארת ירושלם“, 1 לעדת הספרדים
בחדרי הת"ת הכללי של העדה הזאת. נוסדה בשנת
תר"נ. הלמודים: גפ"ת ופלפול. ההנהגה בידי ועד הת"ת.
44. „טובי ישבעו“ לעדת המערכים. מקומה
בביהכ"נ שלהם נוסדה תרס"ד מאת הנדיב שלום טובי
מאלכסנדריה * בני הישיבה 8. מורים 2, ובוחן 1,
הלמודים: גפ"ת וש"ע, דקדוק, כתב ולשון עברית, הרבור
חוא בעברית. ראש הישיבה הרה"ג ר' יוסף חיים הכהן יצ"ו.

ב. בתי חולים מחסה וחסד.

1) „בית"ח מאיר רוטשילד“, מקומו סמיך לבנין
הרוסים, נוסד תרי"ד, חסית אוסמריה, ממית 35-43.

1) לעדת הספרדים יש עוד ישיבות רבות אך מאשר
ביתעודתן אינן בעד עוליימים להשתלם בלימוד גפ"ת ופוסקים
רק נוסדו לתמוך בידי הת"ח שתורתם אומנתם (כעין הקלוז"ה
שטיפטונגען שבארץ אשכנז) לכן לא הבאנום פה. ויבואו באחד
הכרכים הבאים.

* המקדיש הניה קרן קים ובניו סי' פליקס ובנימין שולחים
בכל שנה את פרוי להמנהלים בירושלם.

בו מחלקות לילודות ולילדים. רופא 1, קליניק ג' פעמים בשבוע. נכנס לרשות חב"ח בשנת תרס"ג. ההוצאה 50,000 פר' המנהל בנסימאל. הרופא ד"ר וויין.

(2) "בקר חולים האספיטאל", בפנים העיר, נוסד בשנת תר"כ, חסות גרמניה, מטת 50-58, רופאים 2, קליניק 5 פעמים בשבוע. תימך בידי חולים השוכבים בבתיהם ברופא, רפואות וכסף. וגם בידי חולים הצריכים לנסע לווינן ולמקומות הרחצה שבאירופה. ההנהגה בידי ועד מיוחד הנבחר מראשי העדה, ההוצאה 110,000 פר' הרופאים ד"ר א. מויא, ד"ר איינשלה, האדרס בחק המודעות.

(3) "בית"ח הכללי משגב לדרך", בפנים העיר אצל "בתי מחסה" חסות תירקית, מטות 50, רופאים 2, קליניק בכל יום ושני רופאים יבקרו יחד את החולים הפנימים וגם החצונים ההנהגה בידי ועד מיוחד. ההוצאה 65,000 פר', הרופאים ד"ר אבושדיד וד"ר מוֹבִיקע.

(4) "בית"ח שערי צדק", מקומו על דרך יפו, נוסד בשנת תרס"א, חסות גרמניה, בו מקים בעד 80 מטות, אך מפני הסר ההכנסה יקבלו רק 30 חולים. רופא אחד, קליניק בכל יום, ההנהגה בידי הועד בפפר"מ. ההוצאה 55,000 פר', הרופא ד"ר מ. בלך.

(5) בית "מחסה לחשוכי מרפא וחולי הרוח" מקומו על דרך יפו מול מושב זקנים, נוסד מחברת עזרת נשים

פה בשנת תרס"ד, חסות גרמניה, מטות 37 (רק לנשים)
רופא אחר, ההנהגה בידי ועד החברה, ההוצאה לשנה
26,000 פר' והבית נקרא בשם "בית ישע אהרן" על שם
הגביר מר יהושע אהרן ניישטאדט במוסקווה שהקדיש
סך 28,100 פר' לבנינו.

(6) קליניק ובית רפואות לחברת "למען ציון"
נוסד בשנת תרמ"ט, רופאים 8, ועונים שתי פעמים ביום.

ג. בתי חסד ומסדים.

"בית מושב זקנים וזקנות בירושלם" נוסד התר"מ.
זקנים וזקנות כעת 290 פנימים, (אינטערנע), לבד
הבאים מהחוץ להשיב נפשם באוכל וחמים (עקסטרנע).
בית הזקנים הוא מחיץ לעיר בבנינים יפים על
כר נרחב של 30,600 אמות מרובעות, ובית הזקנות
בבית גדול בתוך העיר, אין להמוסד כל קרן קיימ
וגם לא שדרי"ם. — בשנת תרס"ז יסד הועד גם מושב זקנים
בחברון, מספר הזקנים שם 30. האדרים עיין בחלק המודעות.
"בית תבשיל הכללי" מקומו בפנים העיר, נוסד
בשנת תרנ"ג, פתוח בכל יום וגם בשבתות ויו"ט.
ההנהגה תחת ועד מיוחד, האדרים עיין בחלק ההודעות.
"בית הכנסת אורחים הכללי" — אשל אברהם
ובית תבשיל במאה שערים, בו 12 חדרים המכילים כ-50
מטות, ושבת ויו"ט ישיגו האורחים ארוחתם חנם, נוסד בשנת

תרל"ו תכף בשנתסדרה השכונה הזאת ובמשך הזמן
נשתכלל למצבו הנוכחי, ההנהגה בידי ועד מיוחד, אדרים
בחלק המידעות.

"מושב זקנים לעדת הספרדים", מקומו לע"ע בבית
שכור, ניסד תרס"ה, ההנהגה בידי ועד מיוחד.

"תמחוי של עדת הספרדים", מהקיפה הזאת
נותנים לכל עניי העדה תכשילין ליום השבת. הוא קרם
מאד ונתמך מקופת העדה.

"תמיכת יולדות" מסד הגברת בתיה די רוטשילד
ז"ל, תרי"ה, מהמסד הזה נותנים ליולדות עניות תמיכה
במיני מזון ובשר. להמסד הזה יש קרן קים וההנהגה
מסורה בידי המנהל של ביה"ח רוטשילד.

"קופת ההלואה של חברת יק"א, קרן הקים של
הקופה 100 000 פר', תלוה סכומים הגונים לשלם
בתשלומים חרשיים בנשך של 2 למאה נגד ערבות כמוחה.
ההנהגה בידי ועד מיוחד שבראשו הא' א. ענתבי מנהל
הראשי של חברת יק"א פה.

ד. החברות השונות, לצדקה וחסד *

"חברת שערי חסד גמילות חסדים הכללי", מקומה

(*) החברות הרבות שישנן פעה"ק לתורה ולתפלה תבאנה
באחד מהכרכים הבאים.

בפנים העיר אצל מושב הזקנות נוסדה תר"ל. מטרתה להלוות כסף בלי נשך עד שמרי הכוללים הבטוחים ומשכנות זהב וכסף ונחשת ומרגליות ואב"מ ושמרי הממשלות. ועתה הגדילו לעשות בהחליטם לבנות מקופת החבורה 200 בתים בעד עניים שישלמו מחירם בלי רבית בשכר הדירה של חמש חמש עשרה שנה. (האדרים עיין בחלק ההודעות).

"חברת גמ"ח אהבת חסד מנחם ציון" (1) נוסדה תרס"ה, ע"י הגביר כ"י מו"ה מנחם מנדל ראנד. חברת "לינת הצדק" (1) במאה שערים וסביבותיה מספר החברים כ 700 והמה ילינו אצל כל חולה מהחברים, כן תעזר החברה לכל חולה ברופא וסמי רפואה וגם תשאל כל מיני כלים הדרושים לחולים. "חברת עזרת נשים" נוסדה בשנת תר"ן, מלבד ממה שהיא מחזקת את בית המחסה לחשוכי מרפא ולחולי הרוח (נומר 5) תתמך עוד בידי יודדות עניות וחולים מכל העדות השונות. (האדרים עיין בחלק ההודעות). "חברת יגיע כפים" להאומנים, מלזים כסף לאומנים על משכן או על כלים ממלאכת ידם.

לשכת ירושלים של אגדת ב"ב מטרתה כקמרת

(1) עוד חברות שונות כאלו ישנן בפנים העיר וביתר השכונות מחוץ לעיר.

כל הלשכות שר האגדה הזאת, נוסדה בשנת תרמ"ו
"חברת אחיה" תעזר לחבריה בעת דחקם.
"חברת הצלת נפשית" נוסדה תרס"ו מטרתה לעזר
לחולים עניים ברופא ורפואות.

בתי ספרים, נכת, מוסדי מדע, עתונים ומאספים
(ליהודים ואינם יהודים)

בית ספרים הכללי מדרש אברבנאל וגנזי יוסף, סמוך
לבית מועצת קונסול אנגלי— פתוח כל יום מלבד יום הששי.
בית ספרים ונכת ל"בצלאל".

בית ספרים של אדומיניקנים, סמוך לשער שבם.
בית ספרים של היונים, בפנים העיר במעון הפטריאך.
בית ספרים של הפראנציסקנים, בהמנזר שלהם.
בית ספרים מושלמי, סמוך לכותל המערבי.

בית נכת כללי בחצר בית הספר שר המשכמים.
בו נמצאים עתיקות רבות מהחפירות בגזר, תל שפי ועוד.
בית נכת שר החברה האנגלית לחקירת א"ר
במעון הבישוף מחוץ לשער שבם.

מסד ארכילוגי של הגרמנים, המנהל פרופיסור
ד"ר דרמן, מעוני מול כנסית האבעסינים.

⁽¹⁾ מלבד בית הספרים הזה ישנן קבוצות גדולות של ספרים
יקרי המציאות בהישיבות של הספרדים.

מיסד ארכילוגי של האמריקנים סמוך לבית החולים
הפרוסי.

עתונים.

אל=קדוש ירדף, עתון רשמי להממשלה בערבית ויורקית.
החבצלה, שבועי, העורך י. ד. פרומקין.
ההשקפה, פעמים בשבוע העורך א. בן יהודה.
המאסף, חדשי, לחדושי תורה.

בתי חרשת ומעשה ליהודים וא"י.

בית אריגה של חבי"ח בכיה"ס למלאכה.
בית הצביעה של חבי"ח מאוחד עם בית האריגה
הנז', עובדים כשניהם 89.

ביורה מכניק עם בית חרשת לעשיית מכונות ותקונן.
בית חרשת מכנית ויציקה של כלי ברזל של חבי"ח.
בית אריגה למדיתים, של חיים ובנו ליבוש
קופפערשמידט, האדרעס עיין בחלק ההודעות.

בית מעשה ללבני רצפה 1 ליהודי ו 1 לאינו יהודי.
בית מעשה לרעפי תנורים, של שנעללער.
9 בתי דפוס. 1 בית דפוס-אבן, 1 בית מעשה
מעטריצין ו, שטערומיק" ליהודים.

8 בתי דפוס לאינם יהודים ובית יציקה אותיות.
בתי מעשה לרהזמות מקיטשוק.

בתי מעשה ליין, האדרעס עיין בחלק המידעות.

י פ ו .

מושב קימקס מדרגה א', לה 2 נחיות שבהן
126 כפרים. מספר יושביה 40,000 נפש, ונחלקים בסדר
הזה: יהודים (ספרדים ואשכנזים יחד) 7,000. מושלמים
24,000, נוצרים 9,000 נפש.

יפו היא עיר החוף הראשית של ארץ ישראל
ולכן יש גם בה בתי פקידות פוסט אירופיות שבכלם
נוהגים דיני הפוסט הנזכרים לעיל.

מסדים.

„ועד הפועל“ של חברת התמיכה בחצר בית
הספרים. ראש הועד ד"ר ח. חיסין.
„מרכז יק"א להמושבות“ המנהל הראשי ה, פרנק.
„בית הספרים שער ציון“ נוסד הרנ"א אוצר
כ 4,500 ספרים.

„לשכת המודיעים“ מטרתה לעזור בעצה ותשובה
לכל שואל, פה ובחי"ל. המנהל מ. שינקין.

בתי ספר ות"ת.

"בי"ס לנערים לחכ"ח" נוסד בשנת תרנ"ב בו תלמידים 250, מורים 6, מחלקות 6, הלמידים: למודי כה"ס של הח' בכל ארצות הקדם, ההוצאה 13.000 פר'. "גמנסיה עברית" מספר התלמידים 42, מורים 4, מורה 1, עוזרים 2, הלמידים: בחמש מחלקות, הראשונות — השכלה בינונית, ריאלית קימרצילית ובמחלקותיה העליונות — הכנה לאוניברסיטה או לפורטבניקים.

"ביה"ס לנערים לחברת העזרה בברדין", נוסד תרס"ו, תלמידים 51, מורים 3, הלמידים: עברית גרמנית ומדעים היסודיים. ההוצאה לע"ע 6,000 פר'. ההנהגה בידי ועד מקומי ביחד עם המורים, ומירשה החברה שבירושלם.

"בית ספר לבנות, נוסד תרנ"ג, עבר. דרשות חו"צ תרס"ג מספר התלמידות 300, מורים 6, מורות 3, מחלקות 6, הלמידים: עברית, דברי ימי ישראל, צרפתית, מדעים היסודיים (כעברית) ותפירה, ההוצאה 15,000 פר' ההנהגה בידי ועד חו"צ.

"גן ילדים" נוסד תרס"ה, ילדות 105, ילדים 45, מורות 5, חובשת 1, ההוצאה לשנה 4,440 פר', נתמך מח' העזרה וההנהגה בידי ועד מקומי.

ת"ת "שערי תורה" נוסד תרנ"ד, תלמידים 205
תלמידים 11, מורים לדקדוק ולכתיבה 2, ומורה אחד
דרשים ולמלאכה. כתות 11. (45 תלמיד אוכלים
ארוחתם בבית התבשיל אשר להמוסד) התלמידים: כלמורי
ת"ת בכך תפוצות ישראל ההוצאה 18,000 פר' בערך
ההנהגה בידי ועד מקימי.

"החדר" נוסד תרס"ה ע"י חלוצי אגודת "אחוזת
תלמידים 80 מלמדים פרזיגים 5, מחלקות 6, התלמידים
תנ"ך דקדוק דברי ימי, גפ"ת והלכות, חשבון וצרפתית
במחלקה העליונה, ההוצאה 3,500 פר' ההנהגה בידי
ועד מיוחד.

"ביתם לבני גולי רוסיא" נוסד תרס"ו, תלמידים
94 מורים 3, התלמידים: דבור וקריאה כתב וחשבון
בעברית.

"ביתם לשעירי ערב לגילי רוסיא" נוסד בשנת
תרס"ו התלמידים הם מבני 12 עד 30, התלמידים: דבור
קריאה וכתוב בעברית. המורים כחנם מקומי בביתם לבנות.

ביתם לעבודת האדמה "מקוה ישראל" לחב"ח
אצל יפו. נוסד תר"ל תלמידים 100, מורים 5, התלמידים:
תלמוד עבודת אדמה והשיך לה ועבודה בשדה בפיעה.
המנהל מר דובע.

ביתם "קרית ספר" לפנימים תורה לעבודה ולחניך

מקומו באדמת חרירה אצל רוד המנהל י. בעלקינה.

בתי חולים וחסד.

בית החולים "שער ציון" לאשכנזים וספרדים נוסד בשנת תר"ן בו יש 20 מטות קביעות, ובשעת הרחק עד 30, קריניק בכל יום, שרשה רופאים, רוקח אחר, הסמים להעניים בחנם ולבע"כ בזול. ההוצאה 25 000 פר' לשנה. "הכנסת אורחים", בנינו נגמר בשנת תרס"ו, בו שלשה חדרים ובית תבשיל והאורחים שאין ידם משגת ישיגו שם מעון חנם חדש ימים.

"בית תבשיל בזול" נוסד תרס"ו מהגבירות דיוגנוף וגלברג, פתוח פעמים בכל יום וגם בשבתות ויו"ט, גותנים ארוחה גם לבית.

חברות למלאכה, מסחר, חסד וריעות.

חברת מניית לקדמת התעשיה בבית החרשת מכנית ויציקת כלי ברזל של ל. שביין ושותפיו. (נתאשרה בבית מועצות קינסול אנגליה ביום 25 מאי 1906).

חברת "פרדס" למכירת תפוחי הזהב, המנהל ש. רוקח. "קפת מלוח" על ערבות משותפת בחברת אנגליה

פלשתינה קאמפ'. סכום ההלוואות 12,000 פר'.

"חברת אחוה" כשמה בן היא ובכר בנתה שכונה מיוחדת בעד חבריה, וגם יסדה החדר הנז' למעלה. חברת "עזרת נשים" ניסדה בשנת תרנ"ב, תומכת

ליולדות לאלמנות עניות, וגם לאלה הנצרכים הבאים ליפו לרגל מחלתם.

חברת „גמילות חסדים“, הקרן הקים שלה 3,000 פר' לערך. תלוה על במוחות סבימים בינונים בלי נשך. חברת „לינת הצדק“ החברים 5נים אצל חולים מכני החברה ועוזרים לכל הולה עני ברופא ורפואות. „חובבי האמנות הדרכטית“, ממרתה להפיץ הצגת חזיונות בעברית בא"י.

תזמרת „בר כוכבא“, לה 22 צעירים מתאמנים בנגון בכלי שיר במקהלה.

„אחדות“, נוסדה בשנת תרס"ו מספר חכריה 80, ממרתה לאחד את בני העדות השונות ע"י נאומים ונשפים. „עבריה“ נוסדה בשנת הנו', ממרתה להפיץ את הדבור העברי, מספר חכריה 100.

כלוב „ישורון“, השפה הרשמית של הכלוב עברית.

חברון (ובערבית אל-חאליל).

מושב קימקם, מדרגה ג', נחיותיה 2, שבהם 52 כפרים, מספר יושביה 18,300, בהם יהודים 1,210 מושלמים 17,090, באר שבע, ובערבית ביר סבא, מושב קימקם, מדרגה א', לה שיכים 5 שכטים מבני הבדוים, נתישבה ונתעלתה להמעלה הזאת זה שנים אחדות, שני יהודים יושבים בה שעוסקים בהחזקת בית טחנה, ליהודים בעלי הון ובעלי אומנות יש פה מקום להתישב.

עזה ובערבית אל גאוא, מושב קומיקס, מדרגה ב'
לה 3 נחיות שבהם 75 כפרים, מספר יושביה 30,000 יהודים 100
נוצרים, 700 והנותרים כלם מושלמים.

בה יושב מ"מ קונזול אנגלי,
ליהודים בעלי הון ובעלי אומנות יש בה מקום להתישב
בי האדמה אשר בסביבותיה פוריה מאד וביחוד בגדול השעורה.
והמסחר בה הולך וגדול משנה לשנה והננו נותנים פה כמות
השעורים שיצאו ממנה בשלש שנים החולפת, 1903—1,180,000 כלי.
1904—1,500,000 כלי, 1905—1,950,000 כלי. [הכלי הוא 26 ליטר].

המושבות שביהודה.

ראשון לציון (עיון קרא — עין-הקורא) בשעה וחצי
מיפו דרומה, נפשותיה 550, אדמתה 7200 דונם. ועוד נקנר
מחדש 4,000 דונם שעיון לא נפרד מאדמת הכפר „בית דגן”.
בהמושבה יש בי"ם לנערים ונערות, גן ילדים, ת"ת.
מחברת שומרי חורה בעל 4 חדרים.
חברות: א) חברה ש"ס, ב) חברה גמילות חסד,
הקרן כאלפים פרנק, ג) חברה לינת הצדק. — בית ספרים בבית העם.
ואדי-חנין, ביחד עם נם ציונה בשלש רכע שעה מרשל"צ,
לדרום, נפשותיה 196. שטח אדמתה 3,000 דונם. מלבד הכרמים
יש בה גם מספר פרדסים שעשתה חברת יק"א בעד הפועלים
העובדים בהמושבות הסמוכות, אחדים מיושביה עוסקים בגדול
דבורים בכמות מרוכה, בה בי"ם לכנים ולבנות, וגן ילדים.
רחובות (דוראן) כחצי שעה מואדי חנין דרומית מזרחית
נפשותיה 340, שטח אדמתה 10,652 דונם, רוכה נטועה כרמים
(ויש בה גם יקבים קטנים) ומעוטה זיתים ושקדים ומספר

קטן פרדסים. בה כ"ס לבנים ולבנות בן ילדים וח"ה מאת
חברת שומרי תורה. [סמוך לה נקנה עוד 2700 דונם שעוד
לא נפרד מאדמת רמלה].

מוכרת כחיה היא עקרון כשלשת רבע שעה מרחובות
דרומית מזרחית נפשותיה 298. שטח אדמתה כ-9,000 דונם.
אכריה עופקים כמזרע תבואה ודואים כרכה כעבודתם. בית ספר
לבנים ולבנות ובן ילדים. ת"ת מה' "שומרי תורה", חברת משניות,
חברת גמ"ח, קרן קים שלה 4,000 פר'. עזרת אחים, בחברת א"פ,
סכום ההלוואה 6,000 פר'.

גדרה, כשלשת רבעי שעה מעקרון דרומית מערבית
מספר נפשותיה 115. שטח אדמתה (ביתד עם הנקנה מחדש)
5,400 דונם, בה תשריף ובל מבשריו לעשיית הקניאק, טחנה
גדולה בכח הקיטור המעלה ג"כ את המים מן הכאר. ב"ס
לנערים ולנערות. חברת מלוח "ביל"ו" בא"פ. סכום ההלוואה
5,000 פר'. המושבה הזאת נוסדה מהחלוצים הראשונים בני ביל"ו
וכל אשר עבר עליהם והשתלשלוהם הלא הם כתובים בהמאמר
"המושבה גדרה" בלוח ארץ ישראל שנה עשית צד 73—126.

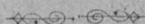
ק א ס י נ ה (כאר טוביה) כשתי שעות מגדרה דרומה.
נפשותיה 135. שטח אדמתה 5628 דונם. יושביה עוסקים במזרע
תבואות. והיא המושבה היחידה שנוסדה מהחברת חו"צ ברוסיה.
בה תלמוד תורה. חברת סלוח בהבנק אנגלו פלשתינה, סכום
ההלוואה 7,000 פר'.

פתח תקוה (מערבית אמלקס) כשתי שעות מיפו צפונה.
מספר נפשותיה 890. שטח אדמת המושבה העקריה 15,650 דונם. (1)
כשנים האחרונות נקנו שד שמהים גדולים כסביבות
אך מהם לא נפרדו עוד מהכפרים, ולכן נכוא את מרתם בפרד. הכא

המושבה הזאת היא הגדולה בהמושבות שביהודה ואדמתה טובה ופורה למורע תבואה וגם לכרמים ופרדסים, ומלבד שאכריה עוסקים הרבה בפרדסים, כוננו בה גם אחינו שביפו וירושלם פרדסים רבים, ואחדים מאכריה קנו מתברת יק"א את אדמת כפר-ספא ונוטעים בה שקדים רבים ושאר נטיעות, בה בתי ספר לבנים ולבנות ות"ת הנתמך ע"י שומרי תורה, בתה"ס מתנהגים ע"י ועד נבחר. בית תבשול לפועלי המושבה, בתי מלון. בה גם נחלה מיוחדת גדולה השייכת להגביר ה' לאכמאן בברלין, ובה גם יקב.

ארטוף בעשרה רגעים מתחנת דיר עכאן במסעה"ב יפו-ירושלם. מספר נפשותיה 95 שטח אדמתה 4,850 דונם. נוסדה מיהורי בולגריא ויושביה כלם ספרדים.

מוצא, — קולוניה שלשת רבעי שעה מירושלם במסלת עגלות ליפו. מספר יושביה 79 נפש. שטח אדמתה 537 דונם, והם נוטעים כרמים ומעט מהם גני ירק. בה כיהנ"ס בית מחנה. יין ברמיה ימכר בירושלם.

חיפה

מושב קימקם מדרגה א', ושיבת לפחת עכו לה 1 נחיה, שבה 62 כפרים. בה סנני צירי ממשלות איסמריה, אשכנז, בריטניה, ספרד ורוסיא, ורם הוסים גם על נתיניהם שבעכו. מספר יושביה 12,900 יהודים: 900, מושלמים 7,000, ניצרים 5,000.

בעת האחרונה החלה העיר הזאת להתקדם הרבה
ביחוד ע"י מסלת הברזל שנעשתה ממנה לרמשק וכמעט
כל האניות הקטיר המבקרות את חוף יצי יבקרו גם
אותה. בה בית ספר לבנים ולבנות של חבי"ה,
ומושב הפקידות שר המושבה זכרון יעקב ובנותיה.
בה גן ילדים מאת חברת העזרה.

בקרבתה יש מושבה גרמנית גדולה מבני עדה
ההיכל, ושם בית חרשת לסבון.

זכרון יעקב ובנותיה, מספר הגפשות 1100, ישטח אדמתן
ביחד עם בנותיה ואדמת אמלויט ושנטור 25,098 דונם.

בה ב"ס לבנים ולבנות בו תלמידים כ 250, —בית החולים,
בו כעשרים מטות.

בה בית ספרים וחברת "לינת הצדק".

בבנותיה שפיה ואם-אלג'מר יש בתי ספר מיוחדים.

חודרה מספר יושביה 186 נפש, ישטח אדמתה 29,280 דונם

בה ב"ס לבנים ולבנות, בו תלמידים 30,

אדמתה טובה ואוירה היטב הרבה. בה יש "גן שמואל"

של אתרוגים ותפוחי זהב, פרדס של חברת "דורשי ציון" וכרם זית

של ח' "יצחקר", 2 חברת "מלוה" ע"י הכנק הלאומי סבום ההלואות

1,000 פר'.

צפת

מושב קימקס מדרגה ב' לה 78 כפרים.

מספר יושביה 20,000, יהודים (אשכנזים וספרדים)

10,500, כחמדי 8,000, נוצרים 1,500.

ישיבות: "תורת ארץ ישראל" ראש הישיבה הוא
הרב הגאון וכ"י כמחורידב"ז. "תפארת משה חתם סופר"
"תורת משה".

בית ספר לבנים ולבנות לחכ"ח.

נן-ילדים מאת חברת העזרה.

חברות: לשכת הגליל לאגדת ב"ב. לה בית ספרים
קטן. "חברת נשים" לעזור ליולדות עניות וליתומים בשם
"עזרת בנות הגליל".

מבריה

מושב קימקס מדרגה ב' לה 30 כפרים.

מספר יושביה: 7,500: יהודים (אשכנזים וספרדים)

5,000, מחמדים 2,000 נוצרים 500.

ת"ת לעדת האשכנזים ות"ת לעדת הספרדים ועוד

ת"ת אחד להספרדים הנחזקת מגביר אחד באוראן.

בי"ס לנערים של חברת חכ"ח, בו 200 תלמידים.

בית ספר לבנות להחברה הנז' בו 300 תלמידות.

ישיבות: "אור תורה" להאשכנזים, בביתמ"ד של

ר' מאיר בעל הנס, והשנית "כתר תורה" להספרדים.

בית החילים, שנוסד בנדבת הגביר פוליאקאוו.

מושבות הגליל.

ראש פנה, מספר יושביה 690, שמת אדמתה 10,985

דונם 1). לפנים היו בה בית מנוה ובית אויגה למשי אבל כעת
נסגרו. בה ב"ס לבנים ולבנות תלמידים 70, תלמידות 80, מורים 5.
יסוד המעלה. מספר יושביה 253 נפש, שטח אדמתה
11,000 דונם. ב"ס לבנים ולבנות, תלמידים 42 תלמידות 18, מורים 2.
משרד הירדן. מספר יושביה 110 נפש, שטח אדמתה
4,400 דונם. ב"ס לבנים ולבנות, תלמידים 10, תלמידות 8.
מתולה. מספר יושביה 305 נפש. שטח אדמתה 12,800
דונם. ב"ס לבנים ולבנות, תלמידים 35, תלמידות 45.

גליל התחתון.

סג'א. מספר יושביה 133 נפש. שטח אדמתה 18,000
דונם לה יש ב"ס.
ימה. (יבנאל) מספר יושביה 293.
מסחא. מספר יושביה 186.
מלחמיה. מספר יושביה 91.
1) סמוך לה יש עוד שטח 23,854 ד' אדמת מרסין ואדמת
מרעה שעוד לא נתחלקה.

חלק הספרות

אל הפרת

המיוול הראשון להניכי בית חיתומים לבני ישראל
בירושלם.

(זכרונות מימי נעורי)

מקדש לעילוי נשמת נושא הספור החכם והסיפר הנעלה

ד"ר וו. הערצבערג.

מחבר ספר "מגלת משפחה" ועוד.

בית ד"ר ה. היה פתוח לרוחה לפני כל חכמי
עיר קרשנו, משכיליה ומדומדיה, כמעט בכל ערב
וערב היו המשכילים והמלומדים, שמספרם היה אז מעט,
מתאספים אל הבית הזה שהיה המרכז היחיד, ששם
יכלו להביע את הגות רוחם וחפצם. בימי החורף ישבו
באולם הבית מסביב לשלחן ארוך, ובימי הקיץ ישבו
לפעמים מסביב שולחנות קטנות על החצר אשר לפני
הבית הנשקפת מול דרך יפו, ביום בא הפאסט הזה
היה פעם בשבוע, וביום שלאחריו היו מונחים על השלחן
עתונים ומאספים בשפות: עברית, גרמנית, אנגלית
וצרפתית. והמסובים קראו איש איש בהשפה שהבין.

אדון הבית איש גבה הקומה, בשערות ראשו וזקנו
כבר זרקה שיבה, ובפניו נראו קמטי הזקן. אבל מכבד

עיניו הפיקו חכמה, וטהר הנפש ונדיבות. גברת הבית גם היא גבהת הקומה בעלת פנים עגולים, צעירה יותר מבערה, ובפניה ובכל תנועותיה נראה כי ציפיה היא הליכות ביתה, שניהם קבלו בסבר פנים יפות את כל באי ביתם, אך עם חוג המלומדים שהיו מבקרים אותם כפעם בפעם התהלכו כרע וכאה, ויתענגו למצבם ושלוש בני ביתם.

אבי היה אחד מהחוג הזה, ובכל ערב וערב שהיה פנוי מעבודתו הלך אל בית-עם הפרטי הזה ששם מצא תמיד מלבד בעל ובעלת הבית, גם מספר קמץ מידידיו. ואנכי שהייתי רע וידיד לכנס הבכור רודולף, הייתי מקדים ללכת דרעי זה ויחד עם אבי שבתי הביתה. אנכי ובנם ישכנו על הרוב בחדר הילדים, משתעשעים בשיחות נערים או קוראים ספורים, אך לפעמים ישכנו על הספה העומדת בקצה החצר, והקשכנו לדברי המסיבים ששיחתם הסבו על מצב ישראל בעמים, על מצב הספרות ועל מצב הרמת קרן עירנו, שאז היתה השיחה יותר ברגש והתלהבות, והרבה מפעלים וחברות העומדות וקיימות עד היום, יצאו ונולדו מהשיחות והרעיונות של החוג הקמץ הזה.

ויהי באחד הערבים, אני ורעי ישכנו על הספה קוראים ומתבוננים בהעתונים המצויירים, שבאו בדאר האחרון

ומסביב השרחן ישבו כמעט כל חברי החוג, באמצע השרחן ישב בעל הבית בכפה מרוקמת על ראשו, ולפניו מאסף מרעי, ואצלו וממולו ישבו הרופא ש. אבי אשר בשם אבי-יעקב כנחו, התלמודי בן-צבי, הסוחר אבן קשה, כוזר עתונים אבי-העזרי, ובקצה השלחן החקן מיוחס, ועוד שלשה אחרים שלא ידעתי שמם, והגברת הגישה לכל אחד מהמסובים כוס תה מהמיוחד שעמד על שלחן קמץ אשר מימין הפתח ואחרי כן ישבה גם היא מול בעלה, ותשאר לכל אחד לשלום בני ביתו.

אחרי גמרם לשתיית את הכוס הראשונה אמר אדון הבית, חפצי להציע לפניכם ידידי, דבר אשר אחשוב כי כלכם תמצאהו למויב ומועיל, והוא : לעשות כפעם בפעם מיולים ומיסות בסביבות עירנו, מיולנו יהיה כמשך יום אחד, כביקר השכם עם עלות השחר נעזיב את העיר ללכת אל המקום אשר נסכים כלנו, ובערב או בשתי שעות בלילה נשוב הביתה, ואין כל תפינה אצלי כי כלכם תבינו את הערך והחשיבות הגדולה של מיולנו אלו. ובחפץ לב תסכימו לזה, אחרי אשר גם הרוצאה הכרוכה בעקבותיו קטנה היא מאד כי שבר חמור ליום לא יעלה יותר משדשה פרנקים, ובעד ארוחתכם אדאג אני, אחרי אשר עלי יהיה להבין צדה לדרך בעד הגדולים שבחניכי בית הספר.

רעיון טוב ונעלה השיבו כלם כאחד שאין לפקפק בתועלתו.

איננו רק מועיל, אמר הרופא ש. כי אם גם נחוי, ביחוד לכם היושבים תמיד על מקום אחד ומיגעים את מוחכם בספרים, כי הניעו מעט את שרירי גוכם ותשאפו אל קרבכם רוח צח.

ומה נכבד ויקר הרעיון הזה מצד מדע הארץ, אמר אבי-העזרי, אנחנו הוגים תמיד בספרים אודות ארץ אבותינו אבל מה הוא הלך נפש לעומת מראה עינים, באמת הלא כלמה תכסה פנינו לראות את התירים נוסעים והולכים גם רגלי לכל המקומות הבודדים בארץ, שמים לב לכל הר וגבעה, מערה ונקרה, צמח ונטע, חוקרים אחרי שמותיהם ומהותם וסגולתם. – ואנחנו אינם שמים לב לראות בעינינו את ארץ חמדתנו, ועליך אבי-עקב אתפלא מאד איך לא עלה על לבך הרעיון הזה עוד לפני שנה כאשר החילוננו להתועד פה.

זה אין קישור, השיב בן-צבי. כי הלא מקרא מלא הוא "לכל זמן ועת לכל חפץ" (קהלת ג' א') נשתדל רק כי מעתה יצא הרעיון הנעלה הזה לפעילות לעתים קרובות.

רואה אנכי כי כלכם תמימי דעה אתי אמר אדון הבית – עתה עלינו רק להחליט איפה יהיה מיוולנו הראשון?

לבית לחם ענה הסוחר אבן קשה. בבית לחם
היינו כבר פעמים רבות, אמר הרופא ש. ומי שלא היה
יוכל על נקלה לבקר את העיר הקמנה הזאת מדי לכת
דקבר „רחל אמנו“, ובטח יש למיודענו אבן קשה איזה
עסק ומסחר בבית לחם.

להירדן וים המלח הייתי מציע אנכי אמר אבי-
העזרי בקול נמוך כדרכו.

— זה יהיה המקום היותר טוב נשמע מפי המסובים.
— הפעם הראשון אי-אפשר לנו לנסע מרחק רב
כזה הדרוש שלשה ימים, אמר אדון הבית, ומה גם שבעת
החום גבר מאד גם פה, ואצל ים המלח ברי ספק יגבר
החם מעל לארבעים מעלות.

לעיר קברות האבות, הציע אחד שישב בקצה
השלחן, חברון? נשמע קול תלונה, מי מאתנו לא היה
בחברון? ובעת שסיף סוף נגמרה המסילה מפה לחברון
נוכל בכל עת לנסע שמה מבלי כל חבורה...

והמסובים לא חדלו להציע מקומות: קרונה,
רמה, הר-החפשית, ובנתים נפתחה הדלת הפונה אל
החצר וראש המורים מר בן-אריה בא, ואחרי שברך את
המסובים בשלום ישב גם הוא על מקומו מימין אדון
הבית. — ובן-אריה הנהו יליד עיר קדשנו, שהיה
אחד מבחורי הישיבה והלך בעצמו הוא ואחיו הקטן

ממנו לארץ אשכנז, ושם השתלם בלמודים ויגמור את בית המדרש למורים בעיר ה'. וזה כשרשה חרשים ששב לעירו לכהן בבהונת ראש המורים בבית היתומים הזה. —

על מה אָדני הויכח הזה המכעו, שאל את אבי-יעקב, שישב ממולו.

לקביע את מקום המיול שחר"ר אימר לעשות אתנו יחד. ובן-אריה שאל בלאט את אדון הבית לאמר, האם עוד לא גרה אדוני את המקום שהננו אימרים לנסע. — ובבת צחוק רמו לו בשליכה.

אבל אמר מיוחס החקרן שישב בכל זמן הויכח שקיע במחשבות, על מה אתם מתוכחים, הלא כרי ספק כבר חשב ומצא המציע מקום נכון למיולנו, הבה נשאלה את פיו, ואין ספק כי כלנו נסכים עליו.

אדון הבית אשר הביט בהמאסף אשר לפניו בכל עת הויכח, הרים את ראשו, ובסקירה של צחוק סקר את כל הנאספים באמרו איך לא הבנתם זאת ראשונה. לפרת יהיה מיולנו זה.

לפרת, שאלו כלם בתמהון? כיצד, הלא הפרת רחוק הרבה מארץ ישראל.

ומשנה ערוכה היא במס' בבא מציעא: אמר בן-צבי, כי מקצה ארץ ישראל עד הפרת הוא מהלך של שבעה ימים.

כמדומני, אמר אבי-העזרי בלחש, כי מחשבת ארון
הבית הוא לְמַלֵּךְ אתנו טיול דמיוני, לאמר: כי ישא
לפנינו משא על דבר נהר פרת.

אך לחנם שמחנו להחליץ את עצמיתנו ולשאוף
דוח צח לפחית יום אחד, אמר בן-צבי.

וארון הבית קם וילך לחרר עבודתו וכרגע שב
זכירו ספר התנ"ך, ואחרי אשר דפדף בו אמר:

הלא כלכם הנכם מלומדים וחוקרים. ועתה שמעו נא,
בספר ירמיה (פרשה י"ג פסוק ג') כתוב לאמר: — "ויהי
דבר-ה' אלי שנית לאמר: קח את האזור
אשר קנית אשר על מתניך, וקום לך
פרת-ה', וטמנהו שם בנקיק המלע, ואלך
ואטמנהו בפרת-ווגו, ויהי מקץ ימים
רבים ווגו, "קום לך פרת-ה' ווגו, "אלך
פרת-ה' ואחפר ווגו".

ועתה אמרו נא האם הספור הזה וסגנונו אינם
מוכיחים למדי כי יש פרת סמוך לירושלם.
המסיבים הביטו איש בפני רעהו, ובפני קצתם
ניכר היה כעין רושם של בושח על אשר לא עלה
זה על דעתם.

נכון הדבר כנכון היום, אמר אבי-יעקב, כי למה
יטריח ה' את הנביא ירמיהו ללכת מרחק רב לנהר פרת

ולשוב לירושלם וללכת אחרי כן שנית להוציא את האזר, בשביל משל קל להראות את בני שכמו שנשחת האזור ולא יצלה לכל כן ישחית ה' את גאון יהודה ואת גאון ירושלם הרב (שם פסוק ט) הלא אפשר היה למלאותו בסביבות ירושלם. ועוד שסגנון הספור „ואלך ואטמנהו“ „ואלך פרתה“ וגו', מורה גם כן כי מירושלם או מענתות (מקום מושב הנביא ירמיה) עד הפרת היה רק מרחק קטן של הליכה רגלית.

ראויותך נכונות אמר בן צבי, ולי יש להוסיף עוד ראייה אחת, והיא: כי בכל מקום שנו' בתנ"ך הפרת האמתי כתיב נהר או נהר פרת ורק פה כיוצא מן הכלל לא נזכר נהר רק פרת סתם, אבל די לנו בראיות, אמר הרופא ש. נשמע נא מפ' המציע איפיה הוא המקום הנפלא הזה, הנקרא בפי הנביא הענתותי בשם פרת, היש שם נהר או נחל שוטף? המסובים החרישו ויטו את אזנם לשמוע התשובה.

במרחק בשלש שעות לצפון מזרח ירושלם, וכשתי שעות מהכפר ענתא יש מקום עמוק מאד המוקף בסלעים גבוהים עד כי קרני השמש לא יחדרו אל תוכו ובראש ההר יוצא מעין חוק מאד שמימיו מתגלגלים ויורדים דרך הצנורות שנעשו בהמעלות ומורדות של הר סלע זה, עדי הגיעם לתחתית העמק, שם יקו' בכרכה קמנה

שארכה פחות מקומת איש בינינו, וכאשר תתמלא הברכה
 ישמפו המים שמיף ועבר, דרך נקיקי הסלעים, לנחל גדול
 הנקרא ע"ש המעין נדי-פרא, ומשם ילכו הירדנה,
 והמעין הזה נקרא עד היום בשם עין-פארא, (שהוראתו
 עין העכבר) אך אין ספק כי נשמט ה' יו, ושמו האמתי
 הוא עין פרת, והפרת הזה רחוק מעיר מושב הנביא
 ירמיה רק כשתי שעות ואליו צוהו ה' ללכת להטמין
 את האזור באחד מנקיקי סלעיו. ועתה התאמינו כי יש
 אפשרות ללכת אל הפרת ולשוב ממנו ביום אחד,
 ומסכימים אתם כי לו נקדיש את טיולנו הראשון.
 כן להפרת, ענו כדם כאחד בהתלהבות גדולה.
 ואנכי שישבתי כל העת ההיא עד הספה שבקצה
 החדר מאזין ומקשיב לכל הגה ודבור, נגשתי כעת אל אבי
 ואומר אליו בלחש: גם אנכי אחפץ לנסע עמכם, ואדון
 הבית שהבין אז מאוי אמר מיד לאבי, כן גם את יעקב
 בנך תקח אתך, כי גם רודולף בני וכל הגדולים שבחניכי
 ידכו אתנו, וכל אחד מכם יוכל לקחת בנו או שאר
 הגדול. הודיתי לאדון-הבית על טובו וכפנים צוהלים
 שבתי על מקימי.

אדוני כבר היה בעין-פרא, או רק שמע אודותיו?
 שאל אבי-העזרי.

בשנה העברה בקרתי את עין-פרא בחברת סיר

אנגלי, שלו היה איזה השערה ע"ד התאחדות של שתי המקומות האלה, ובבאני שמה ונתבין עד הסדעים הקדומים המכתירים את המעון מכל עבר, נקיקהם ונקרותיהם ועל העפר התחוח שאצל הכרבה ששם אפשר לחפור, אז החלטנו כי עין-פרא הוא הפרת של הנביא ירמיה.

עתה נזכרתי, אמר אבי-יעקב, כי החכם שד"ל בבאורו לירמיה, אומר: "אולי היה סמוך לירושלם מעין הנקרא פרח", וזה הוא אשר אמרו חז"ל חכם עדיף מנביא.

נניח נא את הבאורים ונבא אל תכלית הדבר, אמר מרדכי מיוחס, מתי נסע ומה נחויץ. לקחת אתנו לנסיעתנו.

הנסיעה תהיה ביום הראשון הבא, ולעת ערב נשוב הביתה, על כל החפץ להתארח לחברתנו, יודיע החלטתו לא יאחר מיום החמישי למזן נדע מספר החמורים אשר עלינו לשכור, וכלכם תבאו פה ביום הראשון עם עלות השחר, והכל יהיה מסודר ומוכן.

אנכי לא איכל לדאבני להמנות בחברתכם, אמר הרופא ש. כי ביום הראשון ירכו מספר החולים הדופקים על דלתותי, אך זאת אבטיחכם כי לעת ערב אהיה מוכן פה עם נרתיק הסמים שלי לרפאות את אלה שישובו מיכים ופצועים.

העיקר, אמר בן-אריה, ששב זה עתה מגרמניה,
 כי תהיו פה ביום הראשון בשעה החמשית בדיוק
 כי אנחנו לא נחכה על שום איש.
 טוב מאד. וכלם קמו מכסאותיהם, ופניהם צהלו
 משמחה. שלום! שלום! להתראות ביום הראשון בבוקר.

*
* *

ליל מוצאי שבת, ואנכי נרעש ונפעם מרוב שמחה
 וגיר, בידעי כי ביום המחרת אהיה גם אני יְהוָה רוכב על
 חמור, ולמען אוכל להעיר שחר שמעתי לעצת הורִי,
 ללכת לישן מיד אחר ההבדלה, אך חזיונות של יום המחרת
 איך כל אחד ידווד את חמורו להקדים לפני חברו,
 ואיך יגדל הצחיק כאשר אחד מאתנו יצנח מעל החמור
 ויפול ארצה, לא נתנוני לישן, ורק קרוב לחצות הלילה
 נרדמתי ובאמצע השינה החזקה שמעתי קול אבי קרא
 אלי בכח: יעקב, יעקב! הלא זה יוֹזֵר מרבע שעה שאני
 מְקִיץ אותך, ואם לא תמהר דקים נשאר פה. כי הלא שמעת
 באזניך מפי ראש המורים כי בשעה החמישית תלך
 האורחה לדרכה ולא תחכה על שום איש. בחזקה הקיצונית
 ואמהר לרחוץ את פני במים קרים, ובקימי ראיתי כי
 אמי כבר מבשלת לנו קווה ובינתים היא מתקנת לנו
 צעיפים לבנים לצנוף על מגבעותינו למחסה מקרני השמש,
 ויהי אך התפללנו ושתינו קווה מהרנו לרדת למעון הד"ר

ה', כוכב השחר האיר את פני המזרח ובחין שררה
דומיה, ורק קשקיש פעמיני החמורים והפרדים המביאים
ירקית העירה הפריעו את הדומיה, ימה רחב ופחד לבבי
בגשתי סמוך לחצר הבית ואזני הקשיבו צהלת החמורים,
בבאי אל החצר ראינו חמורים גדולים וקטנים עומדים
אצל חמוריהם ומהדקים את אוכפיהם ורוסניהם, והחניכים,
מהם רוכבים בחצר על חמוריהם לנסיתם ומהם
צונפים את כיבעיהם במטפחות אפורות, כחולות, ומהדקים
אותם בפתיל רחב כתלכשת הכדואים. ובפינת החצר
עומדים שני סוסים אמיצים, האחד בעד אדון-הבית, והשני
בעד ראש-החמורים, ובפנה השניה שני חמורים לבנים
קטנים, ורודולף רעי רץ לקראתי ויאחז את ידי באהבה
ויאמר את שני החמורים האלה בחרתי למעננו ובעל
החמורים הבטחני כי הם קרי המרוץ, ולא יכשלו בלכתם.
ובבית פנימה רבה התכונה, גברת הבית עומדת
על יד המשרת החיבש את המכולת ואת הכלים בשני
שקים, ומשגחת כי יעשה הכל בזהירות לבלי ישפך או
ישבר שום דבר. ואדון הבית פקד על החניכים לעמוד
בשורה, ויתבונן עליהם ועל בגדיהם אם הכל עשוי כראוי.
כבר אחרנו מעט מהזמן המיועד אמר ראש-החמורים,
הלא קרני השמש כבר מ-שמים צאתו, וכנראה יהיה
היום חם, וילך כל אחד לקחת לו את חמורו. על החמורים,

פקד להחניכים, ואחרי רגעים מספר ישבנו כלנו על
חמורינו, ונצא דרך השער הקטן איש אחרי רעהו.
לאיזה צד נלך? נשמע קול שואל:

לפני שער שבסעד סמוך להר הזיתים, ענה ראש-
חמורים, וידהר את סוסו ויעלם, והחמורים הגדולים והקטנים
דצים אחרי חמוריהם. שורקים להם "בהשריקה הידועה
זלהכושלים שבהם דוקרים במחט או בעץ חד בקצה
גבם למען ימהרו ללכת.

היום היה יום יפה, השמש אך זה עתה יצא על
הארץ, ורסיסי המל שעל אבני הגדרים ועלי האילנות
נוצצו, כאבני החן המעולפים בזהב פרוים, הצפורים
זמרו את שירת הבוקר, והטבע כלה אומרת שירה.
הנה, "גבעת סקאפוס" אמר ראש-חמורים, שעצר
ברסן סיסי ועמד, על הגבעה הזאת, אמר בהראותו
בירו על גבעה אחת לא גבוהה שבצפון העיר, עמד
מיטוס עם חיל צבאו בהצותו על ירושלים
והיא צופים הנזכרת במשנה. והיוונים קראו לה
בשם "סקאפוס" יען ממנה רואים את
כל העיר.

"לאט לאט" בדרתכם ממירד ההר, אמר הד"ר
ה. שעמד וחכה על האורחה, משכו את רסני חמוריהם
לבלי ימהרו ללכת, וכן ירדנו ממורד ההר מעט מעט,

עד באנו לקצה נחל קדרון. ועתה השמאלו!

גם אנכי יודע הדרך להכפר ענתא אמר בן-צבי, כי פעמים הייתי בו בחברת דודי הקונה פה חטים למצה שמורה מדי שנה שנה.

ראו איך מפוזרים פה אבני-אש רבים, אמר אבי-יעקב. המקום הזה נקרא בערבית ודי-סועני, לאמר נחל אבני-האש, וההר הזה הוא קצה הצפוני של הר הזיתים, והכפר הקטן הזה הנשקף שם למרחוק הוא כפר עסעויה העומד במקום העיר נוב (הנזכרת בישעיה י, ל"ב). — עלינו על גבעה קמנה ומשם רכבנו במישור גדול ופתוח, ונרכב הלאה, הלאה צפונה מזרחה, והשמש כבר יצא על הארץ וקרניו להט את כל היקום ואף רוח קל לא נעב.

הנה הכפר ענתא, שמענו קול ראש המורים ברמז על הכפר אשר ממולנו, ילדי הכפר סבנו וישאלו בקשיש בדרכם, אך אנחנו לא שענו אליהם ונעבור את הכפר עד בואנו למישור קטן אשר נטוע עצי זיתים.

רדו מעל חמוריכם אמר המורה, פה נאכל ארוחת הבוקר. הגדולים ישבו להם בחבורה ואנחנו לבדנה לעומתם והמשרת צוה לאחד מאכרי הכפר להביא לנו מהמעין כד מים, רחצנו את ידינו ונאכל סעודת הבוקר לשובע.

האם היה בכפר הזה מושב יהודים גם אחר חירבן בית שני? שאל אחד מהחבורה, היש עוד בכפר הזה הימנות

במקום העיר העתיקה ענתות איזה שרידי זכרונות?
 כן בענתות היה ישוב של יהודים גם אחר החורבן
 השני, אמר אבי-יעקב, וזה האות כי בתלמוד ירושלמי
 מצינו אמוראים אחדים שנקראו על שם העיר הזאת, ובכל
 זאת לא נשאר לנו בה כל זכרון קדום, ורק בחמסגר פנימה
 יש ציור מוזאיק קדום ויפה, אשר חלק גדול ממנו כבר
 נחרב.

אבל באיזה מקום בארצנו ימצא שרידי זכרונות
 בעינים קדומים מזמן אבותינו, אמר אבי העזרי? רק קברים
 ועוד הפעם קברים נמצא בכל מקום אשר נחקר ונחפש,
 בחטוב ופסול לא עסקו אבותינו ועמודי זכרון לא הקימו
 לגבוריהם ומלכיהם, עלינו להתכונן להארץ, הרריה עמקיה
 כי מהם נכיר את תכונת הארץ, וגם ממנהגי יושביה
 הקדומים, וממדותיהם, יגלו לנו מליצות סתומות
 בדברי נביאנו ומשוררנו, ומאמרים קשים בדברי אבותינו
 בהתלמוד והמדרש.

כן דברתי, אמר אבי-יעקב, ובמקצוע זה החילתי
 לעסוק לפני זמן קצר וכבר עלה בידי לבאר מאמרים
 קשי ההבנה, אם בבאר חדש לגמרי, או למצא לבאר
 את המושג או הדבר שהיה לפני הנביא או המשורר.
 הבאורים האלה קראתי בשם "טוב מראה עינים
 מהלך נפש".

עסו עמרו! בן-צבי נפל מעל המורו. אין דבר, אין דבר, ב"ה לא נשבר עצמותי כי לא על צחית סלע

עפּלתי כי אם על עפר, ועתה אֵלךְ רגלי דהחליץ את עצמיתי.
ובכל זאת אל תרבה ללכת רגלי, אמר מררכי
מיוחס בלעג, כי עוד עליך לנפול ששה פעמים.

ומדוע כה יחרו אפך בי ותקללני? – חלילה! לא
אקללך, רק פשוט שחישב אני אותך לצדיק, ומקרא
מפירש הוא כי „שב עיפול צדיק“. כגם צחקו
גם בן-צבי לא מנע מלצחק, ויעל על החמור.

פה מתחיל מורד חזק, אמר בן-אריה, ולכן אל נא
גדור את חמירינו, לבלי וקרה גם לנו את אשר קרה לבן-
צבי צדיקנו. – כרבע שעה רכבנו במורד ההר, ואחר
כך באנו לשביל ההולך בין גבעות סלע.

הנה דרך עין פכא אמרו התמקרים. – הניחו לי
ללכת ראשונה אמר הדיר ה. ואתם לכו אחרי שנים
שנים, כי הדרך צרה והולכת במורדי צורי-נגף, אבני מכשול,
קוצים וברקנים, ואל תנהיגי את החמורים רק תניחו להם
ללכת באשר ילכו כי הם יודעים לבחור את הדרך יותר
טוב מרוכביהם.

כנראה, אמר אבן-קשה, הלכו החמורים בדרך הזה
פעמים רבות, ויודעים כי קרובים הם אל המעין, ולכן
אצים אחר ברעהו לקדום בואו.

מראה המקום הזה, אמר בן-אריה, הנהו כמכצד
קטן החציב בידי הטבע למקלט לפליטי חרב, וזה כחמשה

רנעים שאנחנו הולכים הלך וירוד עד כי כל קרני השמש
לא נראה עוד.

אבל ראו, אמר בן-צב, איך מבינות להסלעים
הקשים האלה יגדלו שיחים וגם עצים קטנים.
הנה המעין, צעקנו אנחנו הנערים, שעברנו את
הגדולים, והחילונו לרקוד בצחלה, וכל אחר שאב בכפיו
מים וירחץ פניו וישת.

מפה אל השתו, אמר הד"ר ה, אשר בא מיד
אחרינו, כי פה מקום הרחצה, עלו אחרי, — רק במתינות
על המדרגות המעוקלות האלו, — אל ראש המעין ושם תשתו
באות נפשכם, ונעל בעקבותי. — והמעין יוצא בגובה
ההר שומץ בחזקה, אבל בלי המולה ורעש.

הנה הפרת של ירמיה, אמר הד"ר ה.
אחרי שנאספו כל בני אירחינו וכל אחד קת לו מקום
אצל המעין או בקרבתו, וכאשר עיניכם רואות מלא המקום
הזה נקיקים, ובאחד מהם טמן הנביא ירמיה את האזור
כדבר ה'. — ומי המעין קלים, וזכים כעין הברדלח, ואחרי
אשר נניח מעט נשתה ממי המעין הקדום הזה, הנקרא
עכ שם הנדר הגדול נהר, פרת מטעם בלתי ידוע.
המשרת הוציא מיסות וכלם שתו ממי המעין
בשמחה ובחפץ, ואנחנו ירדנו אל הברכה פשטנו את
בגדנו ונרד לרחוץ בהברכה שאיננה עמוקה כלל, והחפץ

למכור את כל גופו עליו להשתטח על רצפתה. אך לא יכלנו לרחיץ זמן רב כי גם אחדים מהגדולים ירדו לרחיץ והוכרחנו לפנות להם מקום.

כעבור זמן קצר ערינו שנית אל המעין וראינו שבי אחרים מבני האירחה יושבים אצל המעין ומתענגים על מרוצת מימיו הקרים, ומהם עלו על ראש פסנתו להתכונן על חלקת צוריו ועל כל הסביבה, ואנחנו נוטשנו והתחלנו למפס על הגבעות ושני הסרעים, דגנו כאילות משן סלע אחד למשנהו, וכל אחד מאתנו התחרה להראות את כחו, ובעיד שאנחנו עסיקים וטרודים, ומתענגים בדלוג, שמענו קיל התליל הקורא איתנו לבא אל המרכז אצל המעין, זכרנו נתאספנו.

כאשר אחזה, אמר הד"ר ה. — בהוציא שעינו מכיסו — עברה כבר עת הצהרים ועת האוכל הגיעה. יוסף עריך את השלחן על האבן החלקה הזאת בעדנו, ועל הסלע אשר שם בקצה תערוך שלחן בעד הנערים. והמשרת מהר להוציא מהדריסקי מטפחת לבנה ויפרשנה על הסלע ואחרי כן הוציא ככרות לחם, גבינה, זיתים וקיפסאות של סרדינים, ואכלנו לתאבון בעיפים וכרעכים זשתינו לרויה ממימי הפרת.

ממש כסעודת שלמה בשעתו, אמר בן-צבי בראותו כי המשרת הוציא גם בקבוקי יין ומכונה קטנה רבשל קוה.

בגמרנו לאכיל ואכרה באה ונאדה על שכמה.
היא לא ההפעלה בראותה את חבורתנו, כי כנראה דא
בפעם הראשונה מצאה פה אורחים אירופים, ותלך ישר
אל המעין למלאות את נאדה מים.

מאין את אכרה, שאל אותה בן-אריה. מחסמא ענתה.
הרחוק הכפר הזה מפה ?

כחצי שעה, ענתה, בהביטה על הלחם והגבינה
המינח על המפה, ותרם את נאדה והניחיהו על שכמה.
ואנחנו נתננו דה לחם וגבינה שקבלה מכרי כל סירוב.
חסמא ! אמר אבי-יעקב, ויתעכך במחשבה, השם
הזה מצלצל באזני, דנה יש לנו השם הזה אליעזר בן
חסמא (אבות פ"ג.) ואולי היה מיושב הכפר הזה ועל
שם עיר מושבו נקרא בן חסמא¹, כמו שמצאנו תנאים

¹ וראיה לזה נוכל להביא מהשם "ר' יוסי בן דורמסקית"
שדעת הרב בעל כפתור ופרח (פ"ו) שנקרא בן על שהיה
מדמשק, ועוד הרבה. האמנם מהמסופר בויקרא רבה פ' אחרי
פסוק בשושנה, נראה שע"פ מעשה נקרא "חסמא", והספור
הזה הביא את מגיה המשניות (באבות שם) להקיף את מלת
"בן" בשני הצאי לבנה, אך כל מעיין יבין כי הפתגם המוזכר
במוד"ר שם, "אמרו איתחסם רבי וקרין ליה ר' אליעזר חסמא"
יתכן רק כהור משחק-מלים אם נקרא כבר בן חסמא, שאל"כ
מלבד שאין להמאמר שום הבנה, איך יתכן כי נקרא רק
בהכינוי שקראו לו בני מקום קטן אחר יעו"ש.

ואמוראים אחדים שנקרא בן... על שם עיר מושבם.
הד"ר הוציא את הבעדיקער מצלחתו. נשמע מה
דעתו של הבעדיקער על אודות הכפר הזה? "כמרחק
שלוש רבע שעה מענתות יש כפר בשם היצמא, ואולי
הוא במקום העיר עזמות אשר לבנימין הנזכרת בספר
דברי הימים".

ומה מזרה ההשערה הזאת, אמר ראש-המורים,
השם חסמא נעשה בפי הלועזים להזמא, ואותה אחר
עם עזמות, וההשערה הזאת מתוקה כהשם עזמות. —
ואצלי ברור הדבר כי הכפר חסמא הוא אחד המקומות
הקדומים שהיו בימי הבית השני ואחריו, והוא היה עיר
מולדתו או מושבו של אליעזר בן חסמא.

האמת אניר, אמר מרדכי מיוחס, כי השערתך
מתקבלת יותר מהשערת הבעדיקער ועלינו להיות שמחים
כי גלינו במיולנו הראשון הזה מקום עתיק בגלילות ארצנו.
אבל מתי יהיה לנו גם כן בעדיקער כזה, אמר
ראש-המורים, בלקחו הספר מידי הד"ר ה.

לפלא, אמר הד"ר ה. כי שם הספר פאלעסטינא-
יסוריא ושם מחברו החכם הנודע הפרופיסור ויצין נשכח
כלו, ורק על שם "בעדיקער" — המוציאו לאור, מוכר
ספרים בליפסיה — נקרא בפי כל.
לא יארכו הימים, אמר אבי-יעקב אחרי רגעים

אחדים, וגם לנו יהיה בעדיקער עברי, אם כי כמובן
בבחינת זעיר אנפין, אבל הוא לא יקרא על שם המו"ל
שהוא מחברו כנהוג אצלנו, רק פשוט בשם "מורה דרך
בארץ ישראל".

אבל אדוני, אמר הד"ר, אכלו ושתו כי לא נאכל
עוד עד שיכנו הכיתה. — ובעוד שהגדולים ישבו והתפלפלו,
יורדו אחדים מאתנו והלכו לרחוץ שנית בהכרכה.

חממים חממים מצאתי, חממים יפים, אפורים
וצהובים קרא אחד הנערים שעלה למעלה עם ידים מלאות.

חממים, יפים שכמוהם לא ראיתי עוד, אמר הסיחר
אבן-קשה, ראויים הם לקשיט ארגזים וקיפסאות, ועוד
זבערי החרושת בבית-לחם ירעו להשתמש בהם למלאכת
קשיט וגי'. — בשדיק בעד כל מאה הנני ניתן לכם, רדו
ואספו כאשר תשיג ידכם, ויורדנו להכרכה ונחפש אחרי
החממים, ואבן-קשה הוציא את מטפחתו הגדולה, וימנה
החממים שכל אחד מאתנו הביא לו וירשום בפנקסו.

ראו אדוני! אמר בגאון ובשימו ידו על בטני, גם
במדבר תמצא ירי לעשות עסק ומסחר, כי החממים
האלה אשר ירבקי על קיפסאות וכלי-צעצועים ימשכו
אליהם את עיני הסיירים האנגלים, ושלם ישרמו בערם
את כל אשר אדרש, והנמיה המסחרית אשר לי תבטיחני
בי עוד בין עשירים אמנה. — השעה צחקה לו, ונביאתו

נתקיימה, מסחרו הקטן עם הסירים גדל מיום ליום. ועתה
הנהו סיחר עשיר, ויעתק את משכנו לעיר הממלכה לונדון.
המשרת אסף את הכרים וישימם הדיוסקי,
בני החבורה קמו ממושכם ויפילו הנה והנה, ואנכי
ורודלף חברי נגשנו עוד הפעם אל המעין להתבונן
על מרוצתו של הפרת הזה, ועל מימיו הזכים, ואנכי
אשר מעורי לא ראיתי נהר קטן ואף לא מעין שיטף
כזה עמדתו שלוב בזרוע רעי ואתבונן פעם על מיצא
המים מהמעין הזה, ופעם איך הם מתגלגלים ויורדים
דרך נקרת הנהר אל הבקעה, וכה גדול וחזק הרושם
שעשה ערי המעין הנפלא הזה שראיתי בפעם הראשונה
בימי חיי, עד כי המעין וכל חברי אלה לא נמחי
מזכרוני עד היום הזה זה יותר מחמש עשרה שנה
וגם עד היום בלכתי לפעמים לבדי אצל נהר הסענא
ואתבונן במימיו הזכים והשקטים אזכור את מראה הפרת
ותמינת חברי שהתענגנו יחד במקום הבודד הזה. — ומי
הפרת פעלו פעולה טובה עד כלנו, כל הצעירים שהיו
שם השתלמו במדעים, ונהיו : למורים, רופאים, מטיפים
זסיתרים מעילים בחברת האנושית, באירופה אמריקה
ומצרים. — הה! ומה גדלה השמחה לו הביא המקרה כי
נתאסף כלנו יחד לבקר את ארץ אבותינו, ולבקר שנית
את הפרת הבודד הזה.

ילדים, אמר ראש-המורים, עסק יותר טוב יש לי
בעדכם – לפני עוזבני את המקום הזה שוטטני בכל הנקיקים
והנקרות אולי תמצאו את האזור אשר טמן הנביא ירמיה,
ואז שברכם גדול מאד כי בתי הנכת באירופה ישלמו
בעדו הין רב, וזמן של חצי שעה הנני ניתן לכם לחפשו.
טוב טוב ענינו כלנו, ויואש חברינו שהיה אהוב
לראש-המורים אמר: אבל בתנאי שאף אם אחד מאתנו
ימצאהו תהיה השכר לכלנו יחד, וחלק כחלק נחלק ביננו!
מסכימים אנחנו לזה אמרנו, ונחל למפס זה בכה וזה בכה.
הוי מבוהלים, צעק ראש המורים, שבו הלום, רק
לנסית את זכרונכם חפצתי, האם לא למדנו שהנביא הוציא
בפקודת ה' את האזור מן המקום אשר טמנהו למען הראות
לבני ישראל שבאשר נשחת האזור ולא יצלח לכל בן ישחית
ה' את גאון יהודה וגאון ירושלים הרב.
כלנו הבטנו איש בפני רעהו בבושה, והגדולים
שחקו על משבתינו.

היום פנה ועלינו לשוב הביתה. נשמע קול מצוה.
ורגלי נעלה מהמקום הזה עד ראש ההר, אמר ראש-המורים
כי בעליה סכנה יותר גדולה מאשר בירידה.
אבל החמורים גודרים עלינו את הדרך נשמעו
קולות שונים, ועל זה משל ידוע אצל החכמים "תנו
כבוד לחמיריהם", אמר בן-צבי החמרים יעלו עם החמורים

ראשונה עד ראש ההר, וימתינו עלינו, ואז נוכל לעשות
לבטח דרכנו.

כל אחד הביט עוד הפעם על המראה היפה של
המקום הבודד הזה. על מראה נקרותיו ועל הנעוצים
והנהלולים הצומחים, בכל עבר ופנה, והעצים שפלי
הקומה הצומחים מבין חגוי הסלע, ובה הלכנו הלוך
ודבר עד אשר באנו כמעלת ההר, שם ישב איש איש על
חמורו, והחמורים שהשיגו גם הם לחם לעובד הדהירו
את החמורים, והפעם היתה הנסיעה נעימה מאד,
השמש כבר רד, וכבכל פעם נשב גם היום רוח צח
ונעים והחמורים לא היו עיפים, עד כי כמעט לא
התבוננו איך שעברה השעה ופתאם שמענו באוננו קול
געית הפרות והכבשים והעזים השבים ממקום המרעה
ממדבר ענתות, ואחרי רגעים מספר שמענו קול
ילדי הכפר הסיכבים אותנו שנית בפתגמם הידוע
וצועקים „בקשיש בקשיש“, אך אנחנו לא שמנו לב
לבקשתם וגם לאכרה אחת שהביאה חלב ופרות למכור,
ונרכב הלאה עד אשר באנו בהדרך העולה ירושלימה.
והחמורים שידעו כי כבר שנים הם הביתה מהרו עוד יותר.
שירו נא את שיר „השופר“ שלמדנו זה מקרוב
פקד ראש-החמורים, לדאבוננו אין לנו עוד שירים רבים
שיהיה להם „לחן“ יפה, רק להשיר הזה תקנתי ומצאתי

לחן המתאים לתוכנו, ובקול עליו ונעים החילוני לשיר
את השיר הזה.

השופר

א.

תקעו הרעו בחדש
בפסא ליום חגנו!
תקעו הרעו בקדש
ובכל-ארצות פזורינו!

ב.

תקעו ובארץ עזובה,
תוקעים יתנו אותותם:
לעזר לבבות לתשובה—
לשוב לארץ אבותם!
תקעו הרעו וכו'.

ג.

תקעו קול תרועות ושברים
שבר לבות עשירנו!
לכם ישימו לנפזרים,
לרחם גולי אחינו!
תקעו הרעו וכו'.

ד.

תקעו קול תרועות ושברים!
אות ריבות לעמנו—

עם הבאים לחם שערים :
 פורצי חומת לאומיתנו !
 תקעו הריעו וכו' .
 ה.

תקעו וכמו עמללים
 תבריחו המשמינים !
 יפחדו בציון החנפים
 המוסרים המלשינים .
 תקעו הריעו וכו' .
 ו.

תקעו לרעים ולטובים
 סור מאלהים אחרים !
 יתאחדו רחוקים וקרובים
 בל' ישראל חברים !

תקעו הריעו בחדש
 בכסא ליום חגנו !
 תקעו הריעו בקדש
 ובכל ארצות פזונו !

בבואנו לפני הר הזיתים יכבר לא נראו עוד אף סמך
 מקרני השמש האדומים, והככבים החלו לצאת ממעלותם
 ובעוד רבע שעה שבנו אל בית הר"ר ה.
 בבואנו הביתה מצאנו כי הרופא ש. מיודענו עומד
 כבר הכן ונרתיק הרפואות בידו. אך לשוא, לשוא ! אמרנו

בקול צהלה, איש מאתנו לא נפצע אף פצע קל ולא נתק
שרוך נעלו. — וגברת הבית שמחה על שובנו בשלום, ותבקשני
לבא הביתה ולשבות, והמיחם כבר עמד הכן רק לצוק
את הקה.

לא! הפעם לא נשבות ולא נשתה, אמרנו, כי עלינו
למהר לשוב הביתה, לבלי ידאנו לנו בני ביתנו, אבל
זאת נבקש מאדון הבית כי מיילנו הראשון הזה, לא
יהיה האחרון.

שלום, שלום! להתראות.

לתולדות ר' עקיבא ור' שמעון

מאת

ד"ר זלינגר.

בימים האלה, אשר קמו לנו גבורים המשליכים את נפשם מנגד על כבוד עמנו, יעלה על לבנו בלי משים זכרון גבורינו הקדמונים הנהרגים והנשחטים, הנשרפים והנקברים חיים על קדושת השם, אין קץ לאשי תולעת יעקב, אשר תאכל בו זאת העלוקה הארורה, רשעת האדם בכל צבעיה וצבאיה, ואין מספר לניחוחי רוח ישראל, אשר יעלו באהבה וברצון על מזבח האמת והצדק, המוסר והטהרה. ובראש כלם תתנוסס תמונת ר' עקיבא בפניה המאירים – והמחשיכים את אור כל הככבים, אשר נראו בשמי תולדותנו לאלפים ולרבבות לאזננו – ולאשרנו.

גם אם הגדיל ר' עקיבא את תורת רבותיו ר' אליעזר זר' יהושע בתלי תלים של הלכות ואגדות, והאדירו אותה במדרים יפים ונפלאים והעמיקו אותה בדרשות ישרות ונעלות – לא שכח אף רגע את הדבר, אשר נמנו וגמרו הוא וסיעתו (קדושין מ' ע"ב) „למוד גדול, שמביא לירי מעשה" וזבנגוד לשטת ר' יהושע רבו נפת תמיד בלב בני עמו גם רוח חיים וחפש ויבער בקרבם אש קנאה ושנאה למלכות

הרשעה. עם היותו הגדול בחכמה ומנין מכל בני דורו
והעמידו רבבות תלמידים, לא נמנע מכחת רגליו לבל
ולערב לגליה ולאפריקה, בתלאה וסכנה (ע' ר"ה כ"ו, ברכות
ס' ע"ב) לחמש ולקדש את אחיו ליום הגדול והנורא, אשר בו
ישברו על עריצי רומי מעל ציארם. הוא המליך את שמעון
בר כוכבא למשיח ישראל ויהיה לו לנושא כלים (סנהדרין צ"ז
ע"ב ועוד). וכל הגבורות והנוראות, אשר נעשו בימי מלחמת
ביתר, אך ברוח פיו ובעצם ידו נעשו. אם אמנם לא מצא
אז העת הנכונה להכריע את אויבי ד' וישראל ויפול הוא
וכל עמו בידי האכזרים, לא אמר עוד נושא ויעלה באמין
לבו ובקדושתו על גבורי כל העמים וכל הזמנים, אם נגל
את דברי הימים מתחלתו ועד סופו, נמצא, כי אך זאת היא
צדקת גאוני המעשה, כי לא ירצו לבלות את מפלת עמם
ולכן ימהרו לשלח יד בנפשם או לצאת אל מול פני
המלחמה החזקה, למען יספו. לא כן עשה ר' עקיבא: אחרי
המפלה האימה שב במנוחת נפש ובמחון שמים מחרב
וקשתו—לתורתו ובית מדרשו. והפעם לא החמיא את
המטרה, כי אם הציל בחכמתו ומסירת נפשו את ישראל
משני האבדון, אשר כבר אחז בו בחזקה. וכאשר נחתכה
גזרת המלכות האדירה המושלת בכפה, לכל יהין כל איש
לעסק בתורה (ברכות ס"א ע"ב) לא למד עוד ר' עקיבא תורה
בבית המדרש—כי אם הקהיל מהליות ברחבים בשוקים.

וברהובות ללמד תורה. בצדק שאלוהו או פפוס בן יהודה
 כאשר ישאלוהו גם היום כל הנמלים והאזובים בבני אדם:
 "עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות" ? אבל ר' עקיבא לא
 ירא מפני אכזריות רומי כי אם קוה בעינים כלות ליום
 בואה. הן את בשרו סרקו הארורים במסרקות של ברזל:
 אבל האם יכלו לנגע גם אל רוחו ונשמתו או אל נשמת
 העם ותורתו ? מדברי תלמידיו אשר קראו אליו "עד כאן"
 נלמד כי בידו היה להציל את נפשו ברגע, אם רק רצה
 להבטיח את המלכות, כי שב הוא ממעשיו, ואך הוא
 השיב או לתלמידיו, אשר לא עלו אתו אל שמי רום השלמות.
 את הדברים הגדולים, אשר לא נשמע עוד כמוהם בכל
 תולדות האדם וספרותו, לאמר: "כל ימי הייתי
 מצטער על פסוק זה "בכל נפשך" אפילו
 נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבוא לידי
 ואקימנו ועבשיו שבא לידי, לא אקימנו?"
 ויארך באחד, עד אשר יצאה נשמתו בקדשה וטהרה. ובת
 קול יצאה אחריו ותקרא: "אשריך ר' עקיבא, שאתה מוזמן
 לחיי העולם הבא".

כל הדברים האלה ידועים מעט או הרבה בכל
 פניות העם, וחרותים באותות זהב בכל ספרי תולדות
 ישראל, אבל יש מעשה אחד בתלמוד, אשר יפיץ אור
 על גודל קדשת ר' עקיבא אולי יותר מכל המעשים

האחרים ואף על תבינת אחד מתלמידיו הגדולים, ר' שמעון, ובאשר לא עלה בידי המפרשים לבאר את המאמר ההוא כפשוטו, נשאר סתום וחתום עד היום הזה, ננסה נא עתה להשיבו לכונתו הראשונה ולכבדו הראוי לו: בפסחים ק"ב שנינו בבריתא: "חמשה דברים צוה ר' עקיבא את ר' שמעון בן יוחי, כשהיה חבוש בבית האסירים". אמר לו: "רבי למדני תורה", אמר לו: "איני מלמדך". אמר לו: "אם אין אתה מלמדני, אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות". אמר לו: "בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להיניק". אמר לו: "ומי בסכנה? והלא העגל בסכנה!" אמר לו: "אם בקשת לחנק התלה באילן גדור"....

אין צורך להרבות בדברים ולהראות את הזרות אשר בדברי ר"ש לפי פרוש המפרשים: כי אינם על רבו ורבם של כל ישראל, הנענה באגרוף רשע, כי אם לא ילמדנו תורה, יגרה בו את הדוב להוסיף בו אכזריות. גם בפי חסיד שומה (סיטה כ') היו הדברים האלה נפלאים ויחידים במינם, ואף כי בפי קרוש ה' ר' שמעון בן יוחי! גם פרושם על "אם בקשת לחנק, התלה באילן גדול" דחוק ורחוק. אמנם לא ירא ר' עקיבא, פן ייסרוהו הרומים קשה.

כי זה היה משובש חיוו ומשא נפשו; ולו חפץ, יכול
 להמלט מהם במלה אחת; ואולי גם כבוד יכבדוהו למדת
 רוחו, כאשר עשו ליוסף הכהן, אשר הסבו את שמו
 יוספוס פלביוס, והנה כל הטיב, אשר אמר לעשות לעמי,
 חזון שוא וכל תקימת עמו ותורתו בספק. ולכן אים
 עליו תלמידו ר"ש, אשר תכן את רוחו היטב לאמר:
 „אם אין עתה מלמדני, אני אימר ליוחי אבא ומיסרך
 למלכות” לאמר: יספר למלכות, כי לא חפצת ללמדנו
 יחוציאוך לחפשי, אז באר לו ר' עקיבא בדבריו הנחמדים
 כי תשוקתו ללמד גדולה מתשוקת תלמידו ללמוד.
 זיוסף ר' שמעון לשאל: „מי בסכנה? והלא העגד בסכנה?”
 לאמר: למה רא תביט בעין יפה על תלמידך היונק מתורתך.
 אם ארצה גם אנכי להסתכן אתך: עמך עמי למסר את נפשי
 על קיומו ואלהיך אלהי להפקיד בידו את רוחי, כאשר
 תמות אמת וגורלך בזה וכבא גורלי. על זה השיב לו
 ר' עקיבא בחכמה: „אם בקשת להחנק התלה באילן
 גדול” לאמר, אם חפצת למכר את חייך, הרבה במחרס:
 מותי יעשה רושם גדול עד כל העם – ואך לא מיתך
 בעורך צעיר, שמר נא את רוחך זאת לימים האחרונים,
 למען תראה גם אתה במיתך למרחיק כמאילן גדול.
 תולדות ר' שמעון בן יוחי תלמדנה אותנו כי גר
 בימיו ר' עקיבא בשני עולמות כאחד: כי אחרי שוב

נפשו לעולם שכלו טוב, נחה ער ר' שמעון תלמידו רוח
קדשו, ואם אמנם קבלו אחרים מחמשת תלמידיו המצוינים
במדה מדיקת וקרובה אל האמת יותר מר' שמעון (ר'
יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה: ר' יוסי ור' שמעון
הלכה כרב יוסי) היה בגבורתו ובקדשתו – ר' שמעון
יחידי בדמותו כצלמו, וכאשר שבח ר' יהודה את פעלת
הרומים בתרבות הגשמית (שבת ל"ג:) לאמר: "כמה
נאים מעשיהם של אמה זו, תקנו שוקים, תקנו גשרים.
תקנו מרחצאות, שתק ר' יוסי, ור' שמעון תלמיד ר'
עקיבא, לא יכול להתאפק ויקרא: "כל מה שתקנו, לא
תקנו אלא לצורך עצמם". הן הראה ר' שמעון, כי תלמיד
ותיק ונאמן הוא לר' עקיבא, ועריצי רומי, גם הם העידו
עליו כן, בשכר אשר אמרו לשלם לו – ואך את ר'
יהודה מצאה מגורת ר"ע רבו, אשר ירא פן תכבדה
המלכות בעבור אמינתו לה, ותגזור מלכות החנפה
והרשעה: יהודה שעלה, יתעלה, יוסי ששתק, יגלה לצפורי,
שמעון שגנה, יהרג". אפס כי ראה ר"ש בחכמתו, כי
לא יצא לו עוד שם בישראל וגם עתה לא יתלה עוד
באילן גדוד, ולכן בחר לברח מלפני חרד, ויתחבא במערה
הוא ובנו ר' אלעזר שדש עשרה שנה ויתפרנסו בכל
השנים רק מפרי החרוב, אשר המציא להם ה' על

פֶּתַח הַמַּעֲרָה*), וְכַאֲשֶׁר שָׁמָּה הָאֲגֻדָּה בִּפְיִי רַבְנֵי
 ע"ה אֶת הַשְּׂאֵלָה (מִנְחֹת כ"ט:) „רַבּוּנֵי שֶׁ עוֹלָם, יֵשׁ
 לָךְ אֲדָם כֹּזֵה (כִּי עַקִּיבָא) וְאַתָּה נִיתָן תּוֹרָה עַל יְדֵי? . . .
 בֶּן קְרָא ר"ש תִּלְמִידוֹ בַּעֲנוּה גְדוּלָּה הַשִּׁיכַחַת אֶת עֲצֻמָּתוֹ,
 (סִכָּה מ"ה) „רֵאִיתִי בְנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲמִים, אִם אֶרְף־הֵם
 אֲנִי וּבְנֵי מַהֵם, אִם מֵאֵה־הֵם אֲנִי וּבְנֵי מַהֵם, אִם שְׁנֵים
 הֵם, אֲנִי וּבְנֵי הֵם".

(*) אֵל יִדְמֵן הַמְּשִׁבִּלִים, כִּי דָבָר הַחֲרוּב הוּא רַק אֲגֻדָּה
 עֲלֵא מַעֲשֵׂה שְׁחִית, כִּי עַד הַיּוֹם הַזֶּה יֵשׁ עֲנִיִּים בַּמּוֹרֶת, אֲשֶׁר
 כָּל מוֹנֵם אֶךְ חֲרוּבִים.

— ר' עקיבא ור' שמעון —

היאוש והתקווה.

א.

אָמַנְם חַי עֲמָנוּ אִזּוּ וְחַי עוֹדָנוּ.
אֵךְ מָה חַיּוֹ עֲתָה, חַיִּים בְּקִבְרִים!
כָּל-עוֹד נִפְשׁוּ בּוֹ, מִי זֶה יִכְרְנוּ?
הָעַם הָרַב הַזֶּה נִגְזַר לַנִּגְזָרִים,
נִתְחִים נִתְחִים לְהָעַמִּים בְּלִשׁוֹנוֹתָם;
נִתּוֹנִים לָהֶם בְּגוֹיוֹתָם וּנְפִשׁוֹתָם.

ב.

פָּנָה הוֹדוֹ, לְחֲצִי בּוֹז הוּא לְמַמְרָה,
בְּלִי מַעֲמָד, בְּלִי מַשְׁעָן. וְתִקְוָתוֹ אֵיזָה?
עִם בּוֹדֵד וְנוֹדֵד, כִּמּוֹ נוֹלֵד אֵךְ לְצָרָה...
הַאֵךְ הִיָּה אִזּוּ וְעוֹד הִיָּה לֹא יִהְיֶה?
עוֹד הוּא מַפְלִיא לַעֲשׂוֹת בְּחֻמָּה וּמְלָאכָה,
אֵךְ לִנְפִשׁוֹ לֹא יוֹעִיר, לוֹ אֵין כָּל-בְּרָכָה.

ג.

הַנְּלוֹת הַמָּרָה דִּכְאָה כְּבוֹדָנוּ,
הִיא לְקַחְתָּה מִמָּנוּ אֶת נִשְׁמַת הָאֵם.
רַק חַיִּי הַבְּהֻמָּה עֲתָה חֵינּוּ,
מִבְּקָשִׁים אֲנַחְנוּ רַק לְחֲמָנוּ יוֹם יוֹם.
עֲבָרָנוּ כִּי נִזְכַּר, אֵךְ מִגְדִּיל הַפֶּאֶב
וְלִהְיוֹן לְעֵתִיד אֵין עוֹד יָד, אֵין לֵב...
.....

ד.

לא מתנו ולא נמות, עם עולם אנו;
 ואשר היה לנו, עוד ישוב יהיה;
 התקוה היא אוצר החיים לנו.
 עוד נאזר בך, נהיה עם חי ומה.
 עוד נשוב נהיה את אשר היינו;
 לחזון נביאינו לא לשוא קוינו.

ה.

אלה ברקב, בסוסים, בכלי מלחמה,
 הם מפנים להם מקום, באפס כי עו.
 לנו תהיה אחזה, לא ביד רמה,
 כהון ועצה בארץ אבותינו מאז.
 נהיה עם שֵׁלו וישוב גם כבודנו
 ונהיה לאות ולמופת גם לבני־מנדינו.

ו.

פתח תקוה כבר יש לנו בארצנו;
 הישוב החל והוא יעשה תושבה.
 יש לנו יד וזכר ואלהים ירצנו;
 כבר האיר השחר ליום חג התקוה.
 עוד נהיה עם אחד באחד בקפנים;
 קור מעל קורא: ישובו הבנים!
 ירושלם.

ישראל הלוי מלר.

הגדות ומסרות נשכחות*

מאוספים מספרי תושבי ארז"ק מבקריה ומכתביהם. מהזמן היותר קדום—ד"א תת"ק—עד המאה הנכתית. ונערך בסדר כרונולוגי עם הערות קצרות.

(המשך מלוח ארץ ישראל שנה י').

המאה הישית להאלף השישי.

בהכ"נ של אליהו הנביא וקולמס של עזרא.
ויש שם (ברמשק) בהכ"נ א' של אליהו ז"ל,
ובהיכל יש שם תיבה א' ויש בתיבה קסת עם הקולמס
של עזרא הסופר ע"ה, וגם הרבה חרושים.
(עדות ביהוסף להר"ר יוסף סופר).

קבר ר' חיים וויטאל.

אצל העיר (רמשק) יש קבר של ר' חיים וויטאל
ועם שאר תלמידיו פעם א' פתח הארזי ז"ל וצעק

* (המאמר הזה נדפס בלוח א"י שנה ז', ח', ט', י',
י"א, וסופו בשנה הזאת.

צעקה גדולה ואמר לר' חיים הנ"ל שילך מהרה לק"ק
 דמשק כי יצא גזירה רעה גדולה על זאת הקהילה,
 אלא שעדיין לא נחתם וכך עשה והלך במהרה לשם
 ועשו שם תפלות גדולות ובקשות וגזרו ת"צ מגדול
 ועד קטן ועשו תשובה גדולה, ונתבטל הגזירה, והיה שם
 קליפה גדולה ונקרא שמה בית הימין, והיה שם נהר
 יוצא דרך בית תפלה לחוץ אצל בית תפלה, ומי שלא
 ידע מזאת הקליפה ושתה מן המים הנ"ל אפילו היה
 חכם גדול יצא מדעתו וכפר בעיקר ח"ו וכשבא ר' חיים
 הנ"ל לשם והיו מידיעים לו מזו הקליפה גדולה הנ"ל
 והיה שם כמה זמנים ומת פתאים ונקבר שם ונתבטל
 הקליפה משם בעזה"ש.
 (שם שם)

קבר נח.

גם הייתי עם הגביר על הר א' ושם נקבר נח עם
 שם בני כמערה א' ואשתי.
 (שם שם).

קבר שמשון והבית שהפיל.

גם ראיתי קבר של שמשון הגבור ע"ה והוא גדול
 מאד. גם ראיתי הבית שהוא הפיל על עצמו ועל
 הפדשתים קודם מותו, ועד היום לא יוכל לבנות, ועד
 היום שם פלשתים.
 (שם שם).

קבר זבולון.

ואצל צידון סמוך לעיר ראיתי קבר א' של זבולון
 בן יעקב ע"ה, ויש שם בן גדול של חומה יפה מאד
 והדלת סגור המיד, ויש שם שומר א' ישמעאל שיש בור
 המפתח ומי שרוצה לבא שם על קברו נתן לשומר כמה
 פראה ופותח הדלת, ואני הייתי שם י"ב פעמים עם
 אשתי ובני ולמדתי שם והתפלגנו בבקשות... והוא
 לא מונח בקבר אלא בארון והארון שוכב על הארץ
 אצל בותל המערבי ולפני הארון יש שם אהל יפה מאד
 גם כן בדלת והאהל בכל מיני ציור, ופתח די ג"כ זו
 האהל והלכתי לפני הארון ממש ועשיתי תפלה ובקשה,
 והארון פלא מאד וארכו ששה אמות ורחבו ששה אמות
 וזאת הבית יש למעלה ביפה גדולה וסביב הבית יש
 פרדס ואילנות גדולות ומעין בתיכו וסביב הפרדס יש חומה
 גדולה עם שער גדול, ומי שבא על קברו יש שמחה
 גדולה ובאים שם יהודים מרחוק אנשים ונשים ועושים
 שם תפלות ובקשות ויושבים שם כל שבוע ועושים סעודות
 ואוכלים ושותים ושמחים בתוף ובנור ובלי זמר, ואמרו
 שזו צידון הוא א"י מפני שבירך יעקב את זבולון לחיף
 ימים ישבין וירכתו על צידון וזה צידון עומד לחיף ימים.
 (שם שם)

קברי:

בצלאל, אהליאב, צפניה, ור' אליעזר איש ברתותו.

ומצידון כמו ב' שעות נקברים ד' צדיקים המפור' שם א' אליאב בן אחיסמך וזה מערה יפה מאד בכל מיני ציור, אצל זה המערה כמה בתים, ובמערה א' בצלאל, ובמערה א' ר' אליעזר איש ברתותו, ובמערה א' צפניה הנביא, ואליאב בן אחיסמך חשוב מאד אף בעיני האומות ובאים ג"כ על קברו ויש תיקון מי שבא על קברו נתן מתנות מה שנדב לבו ויש שם ממון הרבה כסף וזהב, וברתי אפשר ליקח משם אפי' פרומה א' ומעשה שהיה שם פעם א' רצה יהודי א' ליקח משם בסתר כמה זהובים ומיד נהדש ידו והיה לו כאב גדול וצעק בבכיה גדולה והתורה לחזור המעות למקומו ומיד נתרפא ידו.
(שם שם).

קבר צדיק א'.

ובזה המקום ופקיעין יש קברים הרבה של צדיקים גם קבר שר צדיק א' ושמו פקיעין וקבר שרו הוא פלא גדול שנעשה באבן גדול כמו תנור והוא שוכב בתוכו ואצל הקבר יש אבן גדול כמו דלת ואני הייתי באותו המקום על הקבר שרו.
(שם שם).

בור גדול.

סמוך לעיר קיבל יש בור א' עמוק מאד וכשבא
ליל ט' באב יוצא בכיה גדולה כון הבור ומי שעומד
אצל הבור שמע בכיה גדולה בט"ב ואין יודעים מה
מיכו. (שם שם).

המאה הז' להאלף השישי

מקוה של האר"י.

ובחיותי בצפת"ו אירע שרחצה אשה שם (במקנה
האר"י) דברים שאינם נקיים ושקרה למטרפסה תכף
ונמבעה שם ר"ל. (חבת ירושלם דף י"ד ע"ב)

קבר ינוקא.

והנה אצל הבנין הגו' במערבו יש מערה ופתחו
למערב ואומרים העולם כי שם קבור ינוקא ואמו הגו'
בזהר ועיד אומרים על עץ שיש שם כמו מקל כי זה
נהפך מנחש למטה. (שם דף ט"ז ע"ב).

מערות אנמוניגוס

בבית א' במבריא יש מקים פתח אימרים ששם
הי' המערה שהלך אנמוניגוס לרכינו הק' כדאיתא
במס' ע"ו. (שם דף כ"ד ע"ב).

מערה גדולה.

אספר בקצרה מה ששמעתי שם (בכבול אצל קברי הראב"ע והר"ש בן גבירול) מגוי זקן אחד שהי' מסיח לפי תומו לקיים מה שאומרים העולם שזה המערה אשר היא סמוכה אצל ציון קבר הרשב"ג הנ"ל, היא הולכת עד ירושלם עה"ק, ואמר לי כי זה דרכם להדליק נר של שמן זית בכל לילה שם בפי המערה אצל הקבר של הצדיק לכבוד הצדיק הקבור שם ובכל שנה כשבא ליל השעה באב אי אפשר להדליק שם שמן זית, כי כל מה שמדליקים הוא נכבה מאליו וכשמטים אוזן לחיך פי המערה שומעים קול מאוים אשר תסמר שערות בשרו של השומע, ונשבע הגוי הנ"ל בשבועה חמורה שלהם שבזכרונו שאביו אמר לו בשם אבותיו, שמיום שהמה זוכרים זה המערה, כך ענינה בכך ליל השעה באב, וכל העולם אומרים שאמת הדבר.

(שם דף כ"ז ע"ב).

שמחת ל"ג בעומר.

ונהירנא ששמעתי מפי מו"ר מוהר"מ ז"ל שהזכרתיו בפתח שער ירושלם איך ששמע שגדול הדור אחד רצה לבטל או ביטל שמחת ל"ג בעומר וקיבוץ אנשים ונשים שהיה נדמה בעיניו כהוללות ח"ו ולשמחה מה

זו עושה ונגזר עליו גז'ר וכמדומה לי שלא השלים
שנתו רח"ל. ובירידי הוה עובדא שרכבתי למירון בעש"ק
שהי' ל"ג בעומר במוש"ק ויהי הגשם על הארץ גדול
מאד מה שהזמן אינו זמן גשמים בא"י וכשבאתי למירון
ספרו לי שהי' רעש גדול בין העול' ע"ז עד שהציאו
מביהמ"ד אשה לא מטהרה ויכלא הגשם תומ"י ולואת
אשה אשר לא מטהרה היא לא תכנס רשם כי אדמת
קירש הוא.

(שם דף כ"ט ע"ב).

מקום גילוי אליהו.

ות"ל זיכני ה' והייתי שם בקירוב מקים (בצפת
בראש ההר) עם כמה אנשים ואחד ערה וישב בראש
האבן הגם שנבזה מאד אבל אינו חלק. ואומרים העולם
כי שם יתגלה אליהו הנביא ז"ל לבשרנו בשורות טובות.
(שם דף כ"ט ע"א).

מערת אבותינו.

ופעם אחת ירדו ג' אנשים לראות קבורת אבותינו
הק' (בחברון) ומיד שניהם נשרפו וא' מהם זעק וזעה
גדולה ומרה ושאלו אנשים ממעל למה תזעק והשיב להם
מה שקרה ואחיכ נשרף גם הוא.

(שם דף ל"ז ע"א)

גבול בין ציון לירושלם.

והנה פעה"ק תי"ב ממגדל דוד והלאה יש
 ממערב למזרח שני שורות חנויות מזה ומזה משוך
 הרבה ולדורים החנויות יש רחוב ושם חתת כפה אחת
 יש אבן אחד עגול היוצא מן הארץ כטפחים והלכתי
 שם עם רב אחד ז"ל ואמר לי שהאבן הזאת סי' ששם
 הגבול בין ציון לירושלם לפ"ד הרדב"ז ז"ל ומשם
 ולהלאה לצד צפון הוא ירושלם.
 (שם דף מ' ע"ב)

מקום לידת האר"י ז"ל.

ומפי זקני שער נודע הבית (בירושלם) שנוכד
 (האר"י) בו וזכינו לראותה ע"כ (לשון הרב חיד"א) ות"כ
 זכיתי ג"כ לראותה וקרובה היא למדרש אור החיים
 זיע"א ואיש ואשתו לא ידורו בבית הנזכר.
 (שם דף מ"ג ע"א)

מערת סנהדרי גדולה.

ומכותל א' (סמך לירושלם) בולט שני אבנים
 ארוכים ואימרים ששם נגנזו שני ספרי תורות, שם אין
 שום כרך, מנין הכוכין על כלו הם שבעים ואחד.
 (שערי ירושלם שער ח')

קבר דילהריינה.

בשהולכין מהעיר לעבר השני מההר למורחו יש

בנין ישן ואומרים כי הוא קבר ר' יוסף דילהריינה
אשר רצה להביא את המשיח.

(חבת ירושלם ושערי ירושלם)

מרחץ יעקב אבינו.

ולמטה (בצפת"ו) משם יש מרחץ ישן בעומק
הארץ נבנה מאבני שיש נאים ואבני גזית וקוראים אותו
מרחץ יעקב אע"ה.

(שם ושם)

קבר ר' דוסא בן הרכינס או מערת יעקב.

ברחוב הערביים (בצפת"ו) יש מערה ושם קבור
ר' דוסא בן הרכינס וקוראין אותו מערת יעקב אע"ה.

(שם ושם)

מדרש שם ועבר.

גם בקצה הרחוב (סמוך לצפת"ו) הזה יש שער גדול
ובמעלות עדין בו וכפי המקובל הוא מדרש שם ועבר.
(שם ושם שער ה')

בית החיים שבצפת.

במערב העיר (צפת) יש בית החיים ישן נושן
ובו ציונים ישנים ומערות חצובים, והאר"י ז"ל אמר ברוה"ק
ששם נקברו כפליים כיוצאי מצרים צדיקים וקדושים.
(ושערי ירושלם שער ה')

ביהמ"ד של שלמה המלך.

עוד כתב מא"י סמוך לאותו ציון יש בנין ישן

נושן גדול. עדיין הביפות קימים אומרים שהיה ביהמ"ד
לשלמה ע"ה ולפניו באר מים חיים טובים: שואבים ממנו
בגדל מלא דללים.
(חבת ירושלם דף ח').

קבר ר' פנחס בן יאיר.

אצל בית הקברות לפאת מערב יש מישור נחמד
בושא פרי תבואה ועצי זיתים שם קבר התנא האלקי
ר' פנחס בן יאיר וגל אבנים על קברו ושם הולכים
להתפלל בעת צרה וכמה פעמים אשר בעל השדה
הערבי לא הניח להיהודים לבנס לתוך השדה אל קברו
כי אמר שמקלקלים את תבואתו. לשנה הבאה לא צמח
שדהו שום ירק עשב, ומאז והלאה קבר עריו להניחם
לידך בכל עת חפצם.
(שערי ירושלם "שער ת' דף ל"ג).

גורת התרנגולים.

בפר עין זיתון, אחרי הכפר יש מערה נכנסים בה
בפישוט ידים ורגלים שם קבר ר' יהודא ב"ר אילעי
וגם אביו אילעי וקרב להם קבר הגאון ר' יוסי סרגוס
רבו של הרדב"ן איש צדיק וחסיד ודרכו היה לעשות
שלום המיד בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו ואפילו
בין הגוים, וחרב מרן ב"י נהג בו כבוד ונקרא בפי כל
"צדיק הלבן" כי יספרו שפעם אחת גזר השר שיביאו
לו היהודים איזה מאות תרנגולים לבנים ולא היה
באפשרות שיביאו, והלכו על קברו להתחנן לה' להעביר
את רעת העלילה הזאת כי אמר שיעשה להם משפט
קשה אם לא יביאו אדיו ובא בחלום לאחר ואמר לו
שיקבצו תרנגולים כמספר אשר בקש השר, ויעשו האנשים

בן ואחרי שנאספי יחד פתאום נהפכו כרם ללבן, ולכן
מכונה בפי כל ר"י הרבן עד אשר נתלבנו התרנגולים
וקרוב לו קבר ר' נהוראי סבא.
(שם שער ח' ד' ל"ד).

מערת ר"י הסנדלר .

אצל קבר ר' יוחנן הסנדלר יש מערה ואומרים כי
הוא המקום אשר בו עבר ר' יוחנן את העירות.
(שם שם)

קבר ר' אליעזר בן ערך .

וקרוב לו (לקבר ר' אליעזר בן הורקנוס בכפר
עלמא) קבר ר' אליעזר בן ערך מאבן שיש ומכסה
מאבן גדולה ערוי ואומרים כי פעם א' לקחו הישמעאלים
את האבן ההוא וישאיה אנשים רבים מושם לרחיים
וישכימו ממחרת והנה איננו וילכו אל קברו וימצאוהו שמה.
(שם שם)

מקום ביאת אליהו .

וקרוב דשם (אצל קבר שמאי) אבן גדולה עומד
גבוה ומרובע ונקרא בפי כל כסא של אליהו על פי
מסורת בידיהם כי לשם יבא אליהו תחלה ויתקע בשופר
גדול לחרותנו.
(שם דף ל"ה)

הבאר שממנו שתה דוד מים .

קרוב לה (לקבר רחל אמנו) כפר, ובו באר אשר
שאונו שלשה דגזורים מים לדוד (שמואל ב' כ"ג מ"ז)
וקרוב לה תקוע עיר מולדת עמוס הנביא.
(שם ושם)

סיני

ציור חצי אי סיני

מלֵקט מספרים ונמסר בתור רשמי-מסע

ע"י א. ז. רבינוביץ.

א. חצי אי סיני בכלל.

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים
 ביום הנה באו מדבר סיני: ויסעו מרפידים ויבואו מדבר
 סיני ויחננו במדבר ויסן שם ישראל נגד החר: ויאמר ה'
 אל משה לה אל העם וקדשתם היום ומחר וכבשו שמלתם:
 והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי וחר ה' לענינו
 כל העם על הר סיני . . . ויהי ביום השלישי בהיות הבקר
 ויהי קולות וברקים וענן כבד על החר וקול שופר חזק מאד
 ויחבר כל העם אשר במחנה: ויוצא משה את העם
 לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית החר: והר
 סיני עשן כלו מפני אשר ירד עניו ה' באש ויעל עשנו
 כעשן הבקשן ויחבר כל החר מאד ויהי קול השופר הולך
 וחזק מאד משה ידבר והאלהים יענינו בקול:

בין לשונות הים סואץ ועקבא מתרומם חצי-האי
 סיני. שם תראינה עיניך רק הרים והרי-הרים מאִנְקִים *
 ושחורים, זועפים ושוכמים וביניהם עמקים ובקעות עצובות
 (* כלומר: זקופים ישר באִנְה).

שעליהן מפורות רגבי סלעים ועצמות פגרים, ורק במקומות מועטים מעינים מפכים ועל ידם מעט צמחים דלים, ושם הכאה עיד הפעם סלעי – עד וצורי נצח שבין חגויהם העמוקים כתהם, חבויים רזי עולם וסתרי בראשית... המקום ההוא נקרא חצי אי סיני, ושם על אחד ההרים קרה לפני ארבעת אלפים שנה החויון הנפלא, שהבאנו בראש הפרק, חויון נשגב, שכמיהו לא היה ואחריו לא יהיה.

הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶת־ה' וַיִּחַי?

קשה היה מאד בימים הקדמונים לתירים לעלות על הר סיני, גם בימינו אלה לא קל הוא הדבר, לא נעים לעבור דרך מדברות שיממים, למפס ולעלות על סלעים נוראים ומאנכים ולרדת מהם. (הירידה היא קשה יותר מהעליה, ובכל רגע צפוי היורד להתנגל ממרומי מעלה לעמקי תהם, עד שיפזרו עצמותיו, כשעיר המשתלח). ויחד עם זה לסבל רעב וצמאון, להט שבש יומם וקרח בלילה. ומלבד זה היו תְּהוֹמוֹת הפראים, שוכני הארץ, מלשטמים את הארצות העוברות ולוקחים מהן את רכושן לפעמים יחד עם נפשות בעליהן. אמנם התירים היו שוכרים להם אנשים מילידי הארץ ללוותם, אבל לפעמים היו צריכים להשָׁמֵר גם משומריהם.

אך התשוקה לדעת ולהכיר את המקום הנפלא

הזה גברה כל כך בלב החכמים, עד שקברו על עצמם באהבה ענויי הדרך והסכנה הצפויה לחייהם, ובלבד לראות את המקום בעיניהם.

באיזו חבה, באיזו שקידה התעסקו החכמים בחקירת המקום הקדוש ההוא! לכל מיני האכנים והמעניות לכל הצמחים והחיות, לאדם ולבהמה, בכל הסתכלו. חקרו ודרשו ורשמו הכל לזכרון, כל אחד בא והוסיף לחקר ולא סמך על מה שעשו אחרים*) ואם החכמים ההם חכמי אמות העולם, שאבותיהם לא עמרו על הר סיני – כך, אנו בני בניהם של יוצאי מצרים, שעמדו על הר סיני וראו בכבוד ה', – על אחת כמה וכמה.

תקופת דור המדבר היא התקופה היותר מזהירה בדברי ימי ישראל, אז זכו לגלוי אלהות, לרועה נאמן שכוותו לא קם בכל הדורות. ואבות לבנים היו מספרים את הנסים והנפלאות, שעשה אז ה' לעמו בחירו, ונביאי ישראל היו מזכירים כגעגועים את הימים הטובים האלה:

זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעֻרֶיךָ, אֲהַבְתָּ בְּלִלְוֹתֶיךָ,
לְקַחְתָּ אֶתְרִי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה (ירמיה, ב').

אך לרב בני עמנו, שאינם יכולים לראות בעיניהם את המקומות הקדושים, הנני נותן ציור מסע זה במקום שזוכה להיות אכסניה לה' ולשבטי ישראל בעלותם ממצרים.

(*) החכם אדוארד רפֶּלֶס תיר את חצי אי סיני ארבע פעמים ובכל פעם בדרך אחרת (בשנות: 31—25—22—1817)

ב. עין משה. אלים. מרה.

בחדש האביב שכרתי לי בסואץ תשעה אנשים
מהברזים ההרריים, וילדי הארץ, ובראשם השיך אחמד איש
תאר כבן ארבעים שנה ונשוא פנים אצל שבטי הברזים
וגם עשרה גמלים שכרתי לרכיבה לתור את חצי האי סיני.
הפחה אשר במצרים נתן בידי תעודה, כי לא
יגע איש בנפשי או ברכושי, ואם יפול משערת ארצה,
ענש וענשו בכר חמר הדין.

הגמלים נשעני. הברזים הצעירים טפסו ועלו על
הגמלים, והוקנים הכריכו את גמליהם וישבו עליהם והגמלים
התנערו ויקומו בטלטלם את רוכביהם טלטלה חזקה.
ואולם אנכי עוד עמדת והסתכלתי בים.

מחזה נפלא נגלה לנגד עיני: לשון הים מוקף
מדמעלה בהרים ומתחת בצללי הרים, הנראים כהפוכים
בתוך המים, ראשיהם למטה ורגליהם למעלה. ההרים
שמצד מזרח, הרי ערב, מוקפים בקרני השמש. רמים
הם וראשיהם נראים כשני המגרה, חדודים, חדודים.
—נסעה, אדוני, ונלכה אמר השיך.

טפסתי על הגמל ונלך.

אנחנו שמנו פעמינו הנגבה, ומהרה הגענו עד
מעין אחר המסתתר תחת צל תמרים אחדים. המעין
ההוא נקרא עין משה (בערבית "עין מוסא") על יד

המעין צומחים גם ירקות שונים, אכן המים ששם מלוחים מעט, אבל יותר נעימים ממי סואץ בכלל.

כמהלך חצי שעה עברנו בשפלה והגענו למקום שרחב הים הוא שם רק כמיל וחצי. מסרת היא בפי הערבים, כי שם קרע ה' את הים לפני בני ישראל, ושם טבע כל חיל פרעה, ושם כמעט שלא נטבע נפיליון מלך צרפת עם פרשיו, כי בקשו לעבר שם ברגל, ופתאם גאו המים, וכמעט ששטפים.

כעבר עשרים שעה הגענו עד ואדי ג'ונגל (*). שם יש צמחים רבים, תמרים ועוד אירנות שינים. החיילים אומרים, כי ישם המקום ההוא בתורת משה הוא אלים ששם היו שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים. ביום השלישי למסענו אולו המים מכלינו, השמש עמדה במרומי השמים וצמאנו מאד. פתאם נגלה לפני באר כמאה צעדים מן הדרך, מהרתי לבשר זאת להשיק, אך הוא נענע בראשו ואמר: מקללת היא, מיקוה מרים.

— אין דבר, אמרתי — צריך לנסות אולי סרה הקללה.
— כמו שחוקא רוצה, אני אינני מיעץ, אמר השיק.
דפקתי בגמל ובאתי כעבור רגעים אחדים אל

(*) ואדי נחל בערבית, שבוכי הגשמים הוא מלא מים כנחר, והמים במרוצתם העזה כוחכים אבנים גדולות הנופלות כקירות ההרים מזרמי הגשמים המרוכים, ובימו הקין הואדי יובש ורק האבנים המשלכות בו עדים המה על כל מה שנעשה שם בימות הגשמים.

הבאר, ראיתי והנה המים זכים כבדולת, מוחרתי ואשאב מהם בבלי ואגיש אל פי והנה הם מרים מאד, ולא רק אני, כי גם הגמל נשף בהם ולא אבה לשתותם.

— ומה חוגיא? שאל הערבי בלעג בשיבי אל האורחה.

— צדקת, אדוני, מרים הם, אמרתי אליו — היש פה

עוד בארות כאלה?

— לא, אדוני. רק הבאר הזאת.

אז נזכרתי מה שכתוב בתורה: ויסע משה את ישראל מים סוף ויציאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרתה, פי מרים הם על בן קרא שמה מרתה: וילוו העם על משה לאמר: מה גשפתה? ויצעק אל ה' ויורהו ה' עין נגשלה אל המים וימתיקו המים.

אכן עבשו לא נמצאו לנו עוד איש שימתיק לנו את

המים המרים, ואנחנו נאנסנו לנסוע חלילה צמאים לדרכנו.

אין להתפרא כלל עד בני ישראל שהיו מתלוננים

חמור במסעיותיהם בחצי אי סיני על חסר המים, כי

גם אם היו מוצאים בארות בכל חניותיהם, במה נחשבו

מי הבארות נגד מי שיחור, יאור מצרים, הקדים

והנעימים? גם מי שאר נהרות לרפש נחשבו בעיני המצרים.

אחרי מהלך שר חצי שעה באנו אל מעין מים

זכים המפכים מבין הסלעים. אולם גם מעם המים האלה

לא היה נעים כלל, אבל בשעת הדחק שכרנו בהם

את צמאינו. חפצתי למלא את הכרי מים. אך הערבי
אמר, כי אם ילינו המים בכרי והיו מרים כמו מי מרה.
מנחל גרונדל הלכנו לצד מערב ואחרי שתי שעות
הגענו להר חמי פרעה. שם בתחתית ההר יוצא מעין
חם, חום המים עולה עד חמשים ושש מערות במדת
ריאומור, וקרוי לו יש עוד מעינות חמים, אבל לא
כך כך.

דפי הנראה, היו במקימת ההם מרחצאות, ומלכי
מצרים היו באים שם להתרחץ, ועל כן נקראו המעינות
על שמם, "חמי פרעה".

התיר רפאל מצא, שמלכר המעינות החמים היוצאים
בהר, יש מהם המפכים מתוך קרקעות חים, והם מחממים
את הסלעים הקרובים אליהם עד כדי ששים מעלות
במדת ריאומור, ובגלל זה אין בקרבת המקום ההוא
גבול הג' וסרטן, אף על פי שבכלל הם רבים מאד כים סוף.

ג. נחל הכתבות.

משם באנו לנחל מפתח.

אבני ההר המה אבני חול יפות מאד כמעט
שחורות, ובתיכן עיבורות קיים כגידים מצבע אחר.
בנחל מפורות אבנים גדולות, שעליהן יש כתבות
שונות רבות מאד, רבן בכתב שהיה נהוג במצרים
מלפנים, הידוע בשם הירוגליפים, או כתב החרטמים.

שבמקום אותיות אלפי ביתא היו מצירים תבנית צפרים
וחיות. יש ביניהן גם כתבות יוניות ובתוכן גם שמות
ערביים וגם השם ארפכשד נמצא שם, יש כתבת אחת
שבה נזכרה חנית ישראל במלבר סיני.

בצל האבנים הגדולות יפה מאד המנוחה לעוברי
דרכים. ואולי מפני זה נמצא רב הכתבות מצד הצל.
גם ישעיה הנביא מהלך את נַעֲם הצל של האבנים.

וְהָיָה אִישׁ בְּמַחְבֵּא רוּחַ וְסֶתֶר זָרִם

בְּפִלְגֵי מוֹם בְּצִיּוֹן.

בְּצֶל סֶלַע פָּבֵד בְּאַרְצֵן עֲרֵפָה. (ישעיה ל"ב, ב')

במקום אחד יש שם מערה, שער הקיר מחקים
שם הירוגליפים, אכן גם במקומות אחרים הרחק מן הדרך
נמצאות כתבות רבות.

כל זה מיכיל, כי המקומות ההם היו מדפנים
מרכים באיכוסין.

אף כי הלכנו בעמקים, בכל זאת היינו הולכים
ועידים למעלה אל גובה ההרים. הנחלים שעברנו בהם
היו לפעמים רחבים ולפעמים הולכים וצרים עד עשר
רגל. והדרך סגורה בין שני קירות אבן, מדעים רמים
לפעמים עד אלפים אמה.

באנו אל תוך נחל אל-שיך.

הקרקע שם כמו בכל מרכז האי סיני מאבן שחם

(גרניט) אדום בעל גרגרים עבים, רגבי הסלעים נראים
 על פי הרב כעומדים זקופים, מאנכים זה בצד זה, אבל
 יש שהם כמו מושלכים ונערמים במצבים שונים, זה
 שוכב וזה מומה, וכדומה. מהמעיינות הנמצאים בנחל זה
 יוצאים מים זכים וערבים מאד, תחת שבבד המקומות
 הנמוכים אשר לפני הנחל הזה הם מרים או מלוחים.

בכל הדרך מפזרים שכרי סלעים, שנסחבו הנה
 בימות הגשמים, בכח הזרם היורד מן ההרים ועובר על
 פני הנחלים.

לא בקו ישר עובר הנחל אלא הולך ומתעקל
 פעם הנה ופעם הנה, פעם מתרחב ופעם הולך ומצר,
 ויש שהוא פונה פתאם כמו אית דלי"ת.

אחרי נסיעה של עשר שעות הנחל פונה דרומית
 מזרחית. — במקום ההוא יש יער עב וירוק של עצי טוֹרֶף
 או תמריסקים.

שם ראינו הרבה גמלים רועים, אך אהלי האנשים
 לא נראו, כי רגילים הם הבדוים להסתיר את אהיהם
 בתוך הריצי ההרים.

בעברנו האה ראינו אבן אחת חלקה וגבוהה
 בחמש רגל והיא טובה מאד לשיכבה.

— הנה כסא משה! אמר השיך אלי בדראותך

על האבן. — קבלה היא בדינו, כי עד האבן הזאת ישב
הנביא מוסה.

כרגע ירדו הערבים מועל גמדיהם ויקרבו אל האבן
וינשקוה, ויפזרו עליה צמחים ירוקים.

ישבנו שם מעט ואחר כך עלינו עד הגמלים
ונסע הלאה.

עוד שש או שבע שעות ואנחנו נעמיד בתחתית
הר סיני.

— מה שם ההר שנגר עינינו ? שאלתי את אחמר.
— האמנם הר סיני ?

— כן אדוני, נֶבֶל מוֹסֶה! אמר השיך אלי.

— האמנם ? כל כך קרוב ? שאלתי אני בתמהון.

— אד נא תהי אֵין כל כך, ענה השיך בהגיונו. עוד

תבקש לסעד אח לבך במים תגיע אל ההר. כך הוא
דרכו של הר גדול : נדמה לך, כי קרוב הוא אליך מאד.
ובאמת עוד תצטרך דנסע חמש או שש שעות עד שתגיע
לרגלו.

בדרך הלאה ירדו הערבים מעל הגמלים ויאספו עפר.

— למה לכם העפר הזה ?

— הוא טוב לרחיצה כסבון, ענו הערבים. — וגם

רפואה היא לחמורים לרחץ בו את המקים הנלקה מטעינת
המשאות.

אחר כך נודע לי כי את העפר ההוא מאספים ומובילים כסחורה לערי החוף ומשתמשים בו כמו בסבון.

והנה הגענו עד מישור אל-רָאָה, מצפון להר סיני, מישור גדול ורחב ידים, פה, ואולי גם מהצד השני בנחל סִבְיָא שמצד דרום, עמדו בני ישראל בזמן קבלת התורה. מעדה יתרה יש לנחל סביא, מפני כי רק משם אפשר לראות מה שנעשה על ראש הר סיני, ואולם תחת זאת יתרון לו לוודאי אל-רָאָה, מפני ששם המישור הוא גדול מאד, והוא מספיק לרבבות אנשים, ונחל סביא יכול להספיק רק למספר מצמצם.

נחל אל-רָאָה גבוה מהים כארבעת אלפים רגל, אבל נגר הרי הסדעים המקיפים אותו הוא דומה לעמק. כהמשך מעמק אל-ראה הוא עמק יתרו. לפי המסרת, שם רעו בנות יתרו את צאן אביהם, ושם על יד הבאר נפגש משה עם צפרה, בכרחו מפני פרעה.

ד. הר סיני.

אחרי ארבעים שעה שר עליה כבדה ומיגעה, הגענו עד מרומי הר סיני, הגבוה כשבעת אלפים רגל. נשאתי עיני למרום ושפתי דובבו התפלה הנשגבה:
אֲתָה נִגְלִיתָ בְּעֵינֵי בְבוּדָהּ עַל עַם קָדְשֶׁךָ לְרַבֵּר עִמָּם.
מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּם קוֹלְךָ וְנִגְלִיתָ עֲלֵיהֶם בְּעָרְפְּלִי מוֹתֵר

וְגַם הָעוֹלָם כָּלֹו חָל מַפְנִיָּה וּבְרִיּוֹת בְּרֵאשִׁית חָרְדוּ מִמֶּנָּה.
בְּהַגְלֹתָהּ מִלְּפָנֵינוּ עַל הַר סִינִי לְלַמֵּד לַעֲמָהּ תוֹרָה וּמִצְוֹת
וּתְשִׁימֵנָם אֶת הוֹד קוֹלָהּ וְדַבָּרוֹת קִדְשָׁהּ מִלְּחֻבוֹת-אֵשׁ:
בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עָלֵיהֶם נִגְלִית וּבְקוֹל שׁוֹפָר עָלֵיהֶם הוֹפְעֶתָ...
הִנֵּה הוּא הַמָּקוֹם הַנִּפְלֵא בּוֹכְרוֹנוֹת הַקְדוּמִּים הַקְּשׁוּרִים
בּוֹ, וַיַּחַד עִם זֶה הוּא נִפְלֵא בַּמַּחְוִיּוֹת הַטְּבַע הַמַּתְנַלִּים שֶׁם
גַּם הַיּוֹם לְעֵין כָּל רוֹאֶה.

מֵרֵאָה כְּבוֹד ה' אֶתָּה רוֹאֶה בַּתוֹךְ הַטְּבַע עֲצֻמָּה.
הִנֵּה תְמוּנָה נִהְרָה שֶׁל יִשְׁמוֹן תַּחַת שְׁמִי
הַתְּכַלֵּת שֶׁל עֶרֶב! קִבְּצָת הָרִי סִינִי וְהָרִי סְרַבֵּל מִזְנִשְׁאִים
בַּתְּכִנִּית קוֹנוֹסִים בּוֹרְדִים וּבְרֵאשִׁיהֶם פְּגִימוֹת, פְּגִימוֹת,
וְהַהָרִים נִרְאִים כַּמִּכְסִּים בַּעֲרֵפֶל וּבִינֹתָם חֲרִיצִים עֲמוּקִים
צָרוּם, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַבִּיט אֶל תוֹכָם. וְכִפִּי דְרוֹם
וּמִזְרַח נִשְׁקָף הַיּוֹם, הַחוֹבֵק אֶת חֲצִי הָאֵר.

גִּיבַה הָרִי סְרַבֵּל לְצַד דְרוֹם הוּא קְרוֹב לַעֲשֶׂרֶת
אַלְפֵּים רֵגֶל, אַחֲרִים מֵהֶם עוֹמְדִים כְּקִיר זָקָף עַד יָד
הַיּוֹם, שֶׁשֶׁם מְגִיעַ עֲמֻק הַיָּם עַד אֶרֶץ וּשְׁתֵּי מֵאוֹת רֵגֶל.
הַנְּנִי עוֹמֵד מִשְׁתָּאָה וּמַחְרִישׁ וְדִמְיוֹנִי נוֹשֵׂא אוֹתִי
דְּזֻמָּן קְדוֹם, לִימִי בְּרֵאשִׁית. אִזְּ הִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ הַזֶּה יָם שֶׁל
לִבָּהּ בּוֹעֶרֶת, גְּרִי הַלְכָּה הַתְּנַשְׁאוֹ לַמַּעֲלָה כְּאוֹתָם
הַהָרִים שֶׁהֵם לִנְגֹד עֵינֵינוּ וּמַחִיק הָאָרֶץ הִיוּ עוֹלִים סְלָעִים
גְּדוֹלִים, שֶׁנִּהְפְּכוּ בֶן-רֵגַע לְנוֹזִים יוֹקְדִים.

והנה ה' גיער בו ויקרא: הם! וכרגע חללה
 התנועה, נערמו הגלים והיו למרששים קשים, קימים עדי-
 עד, עימדים הם לחות האבן הענקים והפירמידים
 האדירים, כמו שיצאו מתחת יד הבורא.
 מסביב אין כל כפר או מכצר, אין נהר וספל
 מים, המית יער וכחש עץ לא יפריע את הרממה, ורק
 זכרונות העבר, זכרונות קדושים חיפפים עד הכל, ונדמה
 לך, כי מתוך הרממה העמוקה אתה מקשיב רוי עולם
 וכחש מלאכים, העולים ויורדים על המקום הגדול והקדוש הזה.
 ועל יד הר סיני עומד הר האלהים, הר חורב.
 בשרשם אחד המה שני ההרים האלה ורק למעלה
 מתחלקים לשנים.

גם ההר הזה חביב עלינו בזכרונות קדומים. — שם
 דעה משה את צאן יתרו חותנו ושם נגלה אליו ה' בלבת
 אש מתוך הסנה וישלחהו להוציא את עמו ממצרים.
 והנה אתה רואה שם נקיק עמוק באחד הסלעים,
 מסרת היא בירי אנשי המקום ששם נסתר משה בשעה
 שעבר ה' על פניו כמו שכתוב :

וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ שָׁם עַל הַצּוּר וְהָיָה
 צִבְעֹר בְּבֹרֵי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּנְתִּי כִּפֵּי עֲלִיָּה עַד
 עֲבָרִי. (שמות ל"ג, כ"א).

אל הר חורב נמלט גם אליהו הנביא בברחו מחמת
 איובל אשת אחאב ושם נתיחדה אליו השכינה וצותה עליו:

צא ועמדת בחר לפני ה' והנה ה' עובר
 ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים
 לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש
 לא ברעש ה': ואחר הרעש אש לא באש
 ה' ואחר האש קול דממה דקה. (מלכים א' י"ט).
 שעה רבה עמדתי שם, כמו אחוזי בחבלי קסם, שם
 הנך מרגיש את סוד ה' אף שהוא עמק מחבינו.
 גם הר חורב תכול מאד, ואלולי נחצבו בו מדרגות,
 אי אפשר היה לעלות עליו.

ובתחתית הר חורב ראיתי סלע כבד, העומד לן לכבד
 אומרים כי בסלע הזה הכה משה במטהו להוציא ממנו
 מים, והמקום ההוא נקרא "מסה ומריבה" על ריב בני
 ישראל ועל נסתם את ה". הסלע הוא שחם אדום וגדלו
 כשלשת אלפים רגל מעקבות. בסלע הזה יש בשנים עשר
 סדקים והערבים אומרים, כי קבלה בידם שמן הסלע הזה
 הוציא משה מים לשנים עשר שבטים, לכל שבט ושבת
 דרך סדק מיוחד.

ה. הזמן.

ותעל שקבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס
 דק כפפר על הארץ: ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל
 אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אליהם
 הלהם אשר נתן ה' לכם לאכלה... ולקטו אותו בבקר

בבקר איש כפי אכלו וחס השמש ונמם ... והוא כזרע נד
לבן ומעמו בצפיתית כדבש ... ובגני ישראל אכלו את הקמח
ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת ...
הנם הגדול הזה עשה ה' לישראל בעת לכתם במדבר

עכשיו אין נסים כאלה, אבל עוד נשאר זכר לנס המן.
בסביבות הר סיני יורד המן בבקר בחדש אלול כמל
או בכפר ונתלה כמפות בעשבים ובאבנים ובענפי האילנות
ומעמו מתוק כדבש והערבים מאספים אותו לפני זריחת
השמש, כי אחרי כן הוא נמס. מראהו לבן כשלג וגדול
בקמיות ומורחים אותו על גבי הפת כדבש, ובקור הוא
נקפא בשעוה. ולזה קוראים גם כן מן.

ואולם יש חכמים אימרים כי את המן הזה מדקמים
רק מעצי טורף (el torphe) או תמריסקין הצומחים בנחל
אד-שיך ובפירן וגרונדל. הוא נגלה בעצם ימי הקיץ
בימים היותר חמים, שאז יוצאות מפות המן כעין שרף
מקיפת החמר של העצים ומענפיהם, והמפות נעשות
גרגרים דומים לפנינים ונופרים על הארץ, והרווח
לפעמים מנשר את עלי העצים היבשים ומכסה בהם על המן.
סכום כל המן הנלקט בשנה הוא מחמש עד שש
מאות פינד. הרוב ממנו נאכל לברדים והשאר נמכר לאורחים.
זמן הלקט כששה שבועות. אמנם גם בשאר מקומות
בערב נמצאים עצי טורף, אבל המן לא נמצא עליהם
אלא בקרבת הר סיני בלבד.

יש חכמים שמבארים זאת, כי העצים ההם מחזיקים בקרבם לחוחית, במרה יותר גדולה משאר העצים, ומפני זה גם בזמן שמשאר העצים העלים נובלים ונופלים מחום השמש הלוהט, עצי המִזְרָף עוד מתהדרים בלבושם הירוק.

בחדשי אדר וניסן האייר מלא ריח נעים, הנודף מהשכמים הדקים הצומחים מעצי המזרף, מהשכמים ההם נוטף אחרי כן בימי הקיץ נטף המן.

ה. יושבי הארץ.

מלפנים ישבו בחצי אי סיני מאות אלפים איש, ארבע אמות שונות: מדין, עמלק, בני ישמעאל ואדום. עדים המה הכתובות הרבות הנמצאות על הסלעים בואדי מפתח על רבוי האוכלוסין שישבו שם מלפנים וכל העמים ההם, לפי הנראה מדברי התורה והנביאים, חיו חיים טובים. והיו להם עדרים רבים, וביחוד היתה מבורכת ארץ אוּם, כברכה שברך יצחק את עשו הוא אדום: משמני הארץ יהיה מישבך ומטל השמים מעל ובראשית כ"ו ל"ט) ועל עררי מדין מעיד הכתוב, כי בני ישראל לקחו ממדין שלל צאן כשש מאות אלף ושבעים וחמשה אלפים (במדבר ל"א ל"ב) ועכשיו נתמעטו שם והאוכלוסין, אינם מניעים לששת אלפים נפש, וגם המועט

הזה אינו מוצא במה להחיות נפשו, מפני הסבות
שנבאר להלן.

אדוני הארץ נחשבים התוכרים, אמה ערבית מבני
הבדויים, כמו הישמעאלים והמדנים בני אברהם, נחלקה
גם אימה זו לשנים עשר שבט, עד הימים האחרונים
היתה רק להם הזכות ללות את התרים, הבאים לבקר
את חצי אי סיני, ותמיד היו נבונים להגין על זכותם
זו בחרף נפש.

כמו שיעץ יתרו למשה למנות על העם שופטים,
שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמשים ושרי עשרות, ורק
את הדבר הקשה יביאון אל משה, כך נוהגים התוברים
גם עכשו, השוכים המה השופטים וכלם יחד נמצאים
תחת ממשלת השיך העריון, אולם באספות העם אין
דשיך דעה יותר מכרעת מאשר לאחר, כל תקפו של
השיך הוא רק תקף מוסרי, שהעם ברצונו הטוב נכנע
ממנו ומקבל מרותו.

התובריים הם הדלים בין שבטי הבדויים. עדריהם
קטנים ודלי בשר, וגמלים יש להם במספר מועט מאד,
גם להשיך היותר עשיר אין יותר משמנה גמלים. רק
לאהלים אחדים יש יותר משני גמלים, ולפעמים שנים
או שלשה אהלים שותפין בגמל אחד.
בגדי הגברים הם רק שלשה: (א) כתנת פסים

של צמר על פידרוב קרועה ומטלאה, ושרוליה לבנות אור
 כחולות: (ב) חגורה רחבה כשלש אצבעות, שבה תלויה
 פגיון והוא סבין רחב ועקם: (ג) גפאי חבושה לראשו
 בסמרטוט (רק לשוכים יש מצנפות יקרות) ועל הכפאי
 „פתילים“, כעין חשוק שמהדק בו את הכפאי אל הראש,
 על שבמו תלויה רצועת עור עבה, שאלה קשורים כליו
 זינו וקופסת אבק שרפה, לשתים, או שלש יריות, ובדיהם
 נבזקים מקלות עם ראשים עבים. כמעט כלם הולכים
 תמיד יחף, והנשים גם כן לבישות כתנת שחורה מצמר
 כבשים ועל הראש מטפחת שחורה או כחולה, שבה היא
 מכסה ראשה ופניה, רק נקבים נעשו במטפחת נגד העינים
 לראות ברן. בצמותיהן הן תולות קשומים מצדף:
 (פערלמוטטער). בחטמן נזם ועל זרועותיהן צמידים
 עשויים מקרן אי מזוכית, הנשים נחשבות בעיני בעליהן
 כבהמות משא. גם בשביל ירדיהם אינם מדכים לראש
 רצים הם, הילדים, ערומים בחוץ וגדלים כפראים, כגוררי
 החיות שבשרה.

מלפנים היו התוברים מתפרנסים רק מבזה ושורה.
 והעסק הזה הצליח בידם. סכנה גדולה היתה נשקפת
 תמיד לעובדי דרכים מפני הפראים ההם, כי לפעמים
 היו מתנפלים בעזות נוראה גם על שיירה גדולה ובזוזים
 אותה, ובדעותם תמיד אורכים לענבני דרכים ומזמנים

תמיד למדחמה, לא שמו לבם כלל לעבודת האדמה וגדוד הצאן. אלו היו אוספים את המים היורדים בימות הגשמים ומשקים בהם את עצי התמרים היו העצים נותנים להם פירות במדה רבה, אך הם חושבים לבזוין לעצמם להתעסק בדברים בזויים כאדה, ומלכד שלא השתדלו להשביח את אדמתם, עוד חטבו את היערים בלי חמלה וכך הדכה הארץ הקך וחרב, עד כי נהפכה למדבר.

עד היום הם מכונים את כל אלה שהם קשורים אל מקומם, כמו את הפלחים העוסקים פשוט בעבודת האדמה וכל מלאכה בזויה בעיניהם, גם החבלים הנעשים מסיב הדקלים והמצעות הנעשות מענפי התמר אינם עושים בעצמם כי אם קונים מאחרים.

כשגברה יד האירופיים התחילה פרנסת הבזה והשוד להתמעט. מתחלה היו מקבלים מהעובדים ושבים איוה מס קבוע וניתנים להם לעביר בשלום. לאט לאט מצאו האירופיים דרכים אחרים איך להגן על עצמם ולעצור בעד משובת הבדוים הפראים, ובכך זאת עיד לא חדלו הבדוים מכזות המלאכה ועבודת האדמה ועל כן הם הולכים ודרים.

המלאכה הרגילה אצלם היא עשית פחמים, אולם עד הימים האחרונים לא נמצא אצלם גם גרון יפה.

וזכרתם את העץ עוד באופן פראי: מדלקים אש בשרשיר
ואחר כך שוברים ומפילים אותו באבנים. כשמראים להם
על הנזק הרב הבא מכריתת העצים הם רגילים לאמר:
אללה דואג בשביר העצים. מעשיות פחמים הם מרויחים.
מחמש עד תשע פרנק לחדש, וכוה צריכים להתפרנס.
משפחה שלמה... יש בהן עניים ששוברים את רעבונם.
רק בדגים, שעות רבות הם עומדים על שפת הים וצדים
את הדגים, בוקעים אותם ומדיחים במי הים ומניחים
בשמש להתיבש ואיכרים אותם בלתי מבושלים, מעט
מהדגים הם מוכרים, וגם מאספים צדפים למכירה, ומוזה
הם ממלאים את יתר צרכיהם המעטים.

אף שהאקרים של חצי אי סיני מכריא מאד, כר
חפשי הוא מקדחת ומשאר המחלות המצויות באסיה,
אף על פי כן אין בין הבדלים אנשים זקנים אלא במספר
מיעוט מאד. לפי הנראה, ימיהם מתקצרים מחסר מזונות
ומלבושים, שיגינו על גופם מפני חריפות האויר, המשתנה
פתאם מקור לחום ומחום לקור. וזאת זאת הם משמידים.
זה את זה במלחמות. לרגלי איזה דבר קל מתדקחת
מלחמה בין השבטים והמשפחות, ודמי אדם נשפכים כמים.
אחמד ספר לי על דבר המלחמות שהיו בין שבטי
הערבים ספורים רבים ושינים, וספור אחד קצר הנגר
למסר פה להבין על ידו את היחס שבין השבטים הערבים.

ארבע משפחות של השבט מְזִינָא, שישבו מרפנים
 בְּהֶרֶשׁ בְּמִזְרַח מוֹדִינָא, רָבוּ בְּכֵנִי שְׁבֹטָם בְּאֶרֶץ מִוְרְתָם
 וּכְשִׁירָאוּ מִפְּנֵי נִקְמָה בְּרָחוּ מִשָּׁם לַחֲצִי אֵי סִינִי, וַיִּבְקְשׁוּ
 מֵאֵת הַשְּׁבֹט הַסְּצִיבּוּלִי מִגֵּן וּמִרְעָה לְבִהְמֹתָם, הַסְּצִיבּוּלִי
 נֹאמְרוֹ לִקְבֹּל אֶת הַנְּמִלִּים, אֵךְ בְּתִנָּאִי שִׁישְׁדְּמוּ לָהֶם מִסַּ
 מִצָּאנָם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשְׁלַם הַשְּׁבֹט הַשְּׁפֹל וְהַנְּבוּהָ הַחֲתָנִי.
 שֶׁהָיָה מִשְׁעָבֵד לְהַסְּצִיבּוּלִי, אֲבָל הַמְּזִינִים חָסִי עַל
 כְּבוֹדָם וְלֹא רָצוּ לִקְבֹּל עֲלֵיהֶם תְּנָאִים הַמִּשְׁפִּירִים אֶת
 עֶרְכָם, אִזּוּ הִלְכוּ מֵהֶם וּבָאוּ אֶל הַשְּׁבֹט אֱלִינָם, הַיּוֹשֵׁב
 גַּם הוּא בַּחֲצִי אֵי סִינִי, הָאֱלִיגְטִים קָבְּדוּ אֶת הַמְּזִינִים
 בְּכִבּוּד וְאַחֻזָּה וְנִתְּנוּ לָהֶם לְרֵעוּת בְּכָל אֶרֶץ אַחֻזָּתָם, אִזּוּ
 הִתְקַחָה מִלְחָמָה נִירָאָה בֵּין הַסְּצִיבּוּלִים וּבֵין הָאֱלִיגְטִים
 מִלְחָמָה שְׂאֵרְכָה אַרְבָּעִים שָׁנָה, עַד שֶׁהִכְרִיעוּ הָאֱלִיגְטִים
 אֶת הַסְּצִיבּוּלִיִּים. לְפִי הַמִּסְרָת שֶׁל הַבְּדוּיִם כִּד כֶּךָ הָרַבָּה
 נָפְלוּ מִהַשְּׁבֹט הַסְּצִיבּוּלִי עַד כִּי שָׁנִים רַבּוֹת אַחֲרָי כֵּן
 הָיָה הָרוּחַ נוֹשֵׂא וּמְפֹזֵר אֶת צִפְרָנֵי הַהֲרוּגִים עַד פְּנֵי הַמִּדְבָּר.

ז. נְמוּסֵי הַתּוֹשְׁבִים וְחֻגֵיהֶם.

פֶּעַם בִּשְׁנָה יֵשׁ לַהֲבִדּוּיִם חֹג גָּדוֹל לְכִבּוּד אֱלֹהִים
 וְנִבְיָא מוֹסָה (כְּלוּמַר: לְכִבּוּד ה' וּמֹשֶׁה נְבִיאָו). בַּתַּחֲתִית
 הָרַסִי סִינִי יֵשׁ לָהֶם בֵּית מִסְגֵּד, וְשִׁמָּה מֵתַאסְפִּים הַבְּדוּיִם
 וְחוֹקְעִים שֵׁם אֶת אֱהִלֵּדֶם, בְּרֹאשִׁינָה הֵם מִתְחַרִּים זֶה

עם זה במרוץ הגמלים, אחרי כן הם מקריבים גמל לקרבן, מפירים אותו לארץ ומהפכים את ראשו לאחור ואז כל הנאספים מתפללים בכונה, והשיך שוחט את הגמל בחרבו, ורבים ממהרים לקבל בכליהם את הדם. אז ישאו זקני השבט את הדם אל בית המסגד וזורקים „לכבוד אדלה ונביא מוסה“, ואת הבשר מבשלים ואוכלים. אימרים: כי בשר הגמל הוא רך ונעים לחרך. אחר כך יושבים ושותים קהה ומיצצים עשן מתוך ברגיותיהם (כלי ידוע עשוי לקטרת). עד הלילה.

ואת היא בעין הקדמה לחגיגת העם.

ואולם כשתי שעות אחרי שקיעת החמה מתחילה החגיגה האמתית. הגברים והנשים באים כנופיות, כנופיות, ותחת כפת השמים המהורים, הזרועים כוכבים ניצצים מתחלה הזמרה והרקוד, הנשים מלבשות בגדים שחורים עטופות ראש ומבסות פנים, מרקדות בתנועות יפות, וכלם יחד מזמרים ומוחאים כף, לפעמים ילון אל הזמר והמחול גם כלי זמר פשוטים, כמו התוף והחליל.

בנחל אל-שיך יש קבר של שיך-צלח, מסביב לקבר יש אילנות ודשאים, ובוה מצטין המקום ההוא מכל הסביבה הנשמה אשר מסביב. גם אל המקום ההוא באים הבדווים לחוג פעם בשנה. שלשה ימים הם שוכנים יחד שם, מתחרים זה עם זה במרוץ הגמלים, זיכחים כבשים

מומרים ומרקדים לוקחים מעפר הקבר וזורקים על ראש הגמלים, למען תנוח גם עליהם ברכת הצדיק.
 הברווים מאמינים בהבלים רבים ושונים, ואמונת הבליהם היתה למכשול גדול לחוקרים התרים את הארץ.
 כי עבודת התירים נחשבה בעיניהם כמעשי כשפים והשתתפות עם רוחות ממאות.

פעם מצאנו בדרך מערה גדולה חצובה בסלע, במערה היו שתי מחלקות כל אחת שמינה אמות ארכה ושבע רחבה, הערכים לא רצו בשום אופן ללון במערה זו, כי אמרו ששם משכן לרוחות ממאות, ואנכי בחרתי לדון דוקא שם, בלילה במוכן לא קרה לי דבר, רק נחש אחד, בראיתי את האש, קרב ועבר עלי מבלי הזיק אותי, בבקר כשספרתי זאת לפני הערבים אמרו כי לפי הנראה כרתי ברית עם השטן...

כשהיו רואים הברווים המלויים איתי שאני מציר או רושם בספרי איזה דבר, היו מחרפים איתי, כי חשדוני שאני בוגד ומרגל, כי אני מבקש להחרیب בלהטי את מעיניהם ולהביא רקב באילנותיהם וליבש את מקום מרעם, כי כל מגמתי הוא לעצר בעד הגשם ולהשחית את הארץ, בכל כחי השתדלתי להראות להם את מעותם, הוכחתי להם בכל הוכחות שבעולם כי לבי חושב רק טוב להם, וסוף סוף, אחרי פתויים ורצוניים

רבים, אמר לי השיך: אפשר שאתה הנך איש טוב וישר,
אך לפני שנים אחדות באו הנה אנשים אחדים וצִירוּ
את הכל ורשמו בפנקסאותיהם, ומאז נעצר הגשם, וחיות –
הבר מבחר צידנו – נדרו מהמקום הזה ואין לנו עכשיו
במה לפרנס נפשנו.

ואחרי כל הופוחים והפתויים ראיתי, כי המה
מאמונתם לא זזו, כי מעשי כשפים בדבר, ומפני זה הייתי
צריך לרשם בפנקסי בסתר תחת כנף מעילי, שלא ירגישו
בעבודתי וביחוד הייתי צריך להִתְקַדֵּר מאד להביט בגנבה
אל הקוֹמָפס, כי איך אפשר שאין מעשי כשפים בכלי
המוזר הזה, שאתה מניע אותו הנה והנה, והוא בעקשנות
מוחלטת מראה רק על הצפון והדרום? ..

כל דבר הייתי מזכיר לחקר מפיחם כמה פעמים,
ובאופנים שונים כדי לעמוד על האמת, על הכל יש להם
תשובה מוכנת: אבל על פי הרב אינה אלא בדותה בעלמא.
ההגומה וההפלגה שגורות תמיד בפי הַבְּדוּי, כששאלתי
את אחד מהם: כמה אחים לך? לקח מלא קִמְצו חול ופָּגַר
ואמר: רבים הם, כמספר החול שבקמץ הזה והשני הראה
לי על הכוכבים מלמעלה ואמר, כמספר אלה מספרם, "ממש
כאותן הברכות שברך ה' את ישראל כחול שעל שפת הים
וכוכבי השמים לרוב".

הבדוים הפראים לפעמים אינם יודעים כלל את

ערך הסחורות היקרות שהם בוזזים, אהר הברזים גנב.
חרוזי מרגליות וחשב שהם גרעינים ראויים לאכילה, לקח
ובשל איתם בקדרה, כשראה שאינן מתרככות על ידי
הבשול, בקש להשליכן החוצה, אבל בעת ההיא סר אליו
איש אירופי מעיר עזה וקנה ממנו את המרגליות בעד
איזה דבר מועט.

אולם נחמא לאמת אם נאמר שאין לערבים גם מדות
טובות, ביחוד גדולה אצלם מדת הכנסת אורחים, בעד
מצוה זו הם נכונים לתת כל מה שיש להם, גם העני
שבשקל אחד הוא חי עם משפחתו שבוע שלם, נכון
לשחט בשביל אורח ואת כבשתו האהרון, הם חושבים
לעצמם לכבוד גדול אם אורח סר אליהם ונדנה משלחנם
ומגינים על האורח בחרף נפש.

הִנֵּה נָא לִי שְׁתֵּי בָּנֹת אוֹצִיָּאָה נָא אֶתְּהֶן אֵלֵיכֶם
וַעֲשׂוּ בָהֶן בְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּקִלָּאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל תַּעֲשׂוּ דָבָר
כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קִרְתִּי, המאמר הזה שנאמר לפני אלפי
שנים מפיו של לוי אִשְׁמֹעֵל לְשִׁמְעוֹן גַּם הַיּוֹם מִפִּי הַבְּדוּיִם.
נסיתי פעם אחת להושיט לאכסניא שלי שקל כסף
וארא, כי פניו מתכרכמים, עד מות חרה לו על הדבר
הזה. כמו העלבתי עלבון גדול מנשוא, בקשתי להפיג את
כעסו בדברי טעם, כי כך נוהגים אצלנו באירופי אך הוא
זמן רב לא האמין. לדברי הערבים אינם יכולים גם להעלות

על הדעת, שהאדם יבזה את עצמו כל כך לקבל שכר בעד
המצוה היקרה הזאת – הכנסת אורחים.
זאת היא, לפי הנראה, ירושתו של הבדויים ממדתו
של אברהם אבינו, שהיה יושב על פתח אהלו ומצפה
לאורחים.

זמרת הארץ.

בהמאמר הזה נאספים:

- (א) הספרים שחברו ונדפסו באה"ק במשך השנה החולפות.
 (ב) הספרים אשר נדפסו באה"ק מעת נוסד בה הדפוס הראשון, אשר הרכה מהם נעלמו גם מעיני הכיכליאוגראפים המובהקים, וכמובן לא נוכל לתת את שמות הספרים האלה עפ"י סדר זמן הדפסתם, כי הם מפוזרים ומפורדים, ורובם יקרי המציאות פה, ולכן נביא שנה שנה מספר מהם כפי סדר כואם לידנו. ⁽¹⁾
 (ג) כחכי חיד הנמצאים בארה"ק, תכנס מהותם וזמן כתיבתם.

ב *

ספרים שנדפסו מכבר.

טיב ירושלם, אוסף מאמרי רו"ל המדברים בשבט א"ר ומעלתה, מאתי יצחק פרחי, ⁸⁰ דפוס הר"י בק תר"ב, כ' דפים.

⁽¹⁾ בהמאמר הזה אין מקום להודעת מחיר הספרים כאשר בקשו אחרים, ולהספרים ממין השני אין כל מחיר. קצוב, כי רובם כבר יספו תמו, אך יען כי אין פה בית מסחר ספרים העומד בכרית המסחר עם המו"ס שבהו"ל לכך נכונים אנחנו להביא את הספרים הנדפסים פה לאלה אשר ישלחו לנו כסף מחירם (בערך) כהקדם.
 * מפני סבה שאינה תלויה בנו לא נוכל לתת פה מערכה א, כמו שהיינו נוהגים בהשנים הקודמות.

מתוק מדבש. כולל דברי מוסר ביראת ה' ובשבח הקרבנות.
ובשבח כתי כנסיות וב"מ, מאת הנ"ל, 80 דפוס הנ"ל, תר"ג,
מ"ו דפים.

באר בשדה. כולל דרושים ובאורים בדרך דרוש ופלאול
על ה' חומשי תורה, ובראשו שני פסקי דינים, מאת ר' מאיר
בנימין מנחם דאנון, בדפוס הנ"ל, שנת תר"ו.
פי' על מס' כלה רבתי. לרבינו אברהם ב"ר נתן הירחי וי"ל
הגודע לבע"ס המנהיג, י"ל פ"א מכ"י שנכתב בעיר מכנאס
שנת תפ"ה, עם תקונים, ציונים וס"מ, הגהות ובאורים נחוצים,
ודברים אחרים כראשו מאת ברוך טולידאנו מטבריא ת"ו, 80
ג"א עמודים.

אפריון. מערכת ספרי הפירושים, החדושי' והבאורי' שנתחברו
על פי התורה לרבי' שלמה יצחקי וי"ל, נדפסים וכתבי יד, ואיוו
הערות קצרות על אדותם, ונאסף עוד השלמה מפירושי ר' שמואל
אלמושינו, ודוגמאות מבאר על רש"י שהעתיק רבי יהודה בן
חביב על פי כתב-יד משנת רנ"ח. עם עוד ביאורים והעתקות
מכ"י שנמצאו אתו, [מוכרת נצה למדאית שמנה מאות שנה מיום
פטירת רבנו הגדול רש"י ז"ל]. י"ל ע"י יעקב משה טולידאנו
מטבריא ת"ו, 80 ב"ה דפים.

חיברת דברי מרדכי. ידובר בו: (א) על ענין ישוב
הארץ ותולדותיה. (ב) על הישועה הגדולה אשר היה להרעיון הזה
יע"י צדקות הנדב. (ג) מענין סדר עבודת האדמה ונטיעת כרמיה.
(ד) ידבר על מצב ירושלם בעת, ועל ענין השמיטה. חובר מאת
ר' מרדכי דיסקין, 160 80 עמודים.

המאיר הוצאת ספרים לתורה, לספרות ולמדע ע"י אגדת
ספרים בא"י, 160 יצא לאור רק חוברת א'.

ספר זכרון חברת ישועת ישראל. להטבת מצב עניי
עמנו ולהרמת קרן תפארת ארה"ק. נוסדה בירח ג' תרמ"ה
בצפת. דפוס אברהם צבי שפיגלמאן מדפיס בצפת 80, 14
עמודים. [בהדפוס הזה לא נדפס רק הקונטרס הזה].

מצב העיר הקדושה צפת ותושביה האשכנזים.
ספר מתאר בקצרה את חיי אחינו אשר נאחזו בעיר הזאת
מפלגותיהם ורוע מצבם, הנסיכות אשר הסבו אותם והאמצעים
הדרושים להביא ישע, מאתי אלעזר רוקח מתושבי עה"ק
צפת. 80, 68 עמודים.

שיר ציון בו יבא שיר השירים והתרגום ופתרונו
בלשון ערבית והחונים עליו כלי שיר פירוש המלות, ודברי
שיר פי' הענין מהרה"ג ראב"ד במהור"ר שאול הכהן,
ושירה חדשה דרשות וח' מהרה"ת יעקב חדאד, ואיזה נגרים
מהרה"ג משה הכהן ותפלת המנחה של חג הפסח בשלמות,
גם קידוש הארוך הנקרא ליל שמורים וברכת האילנות, פתיחת
אליהו ז"ל והתפלה. 80, ס"ד דפים.

נתיבות ציון וירושלם. יפלא נתיב לכל אחינו הנפוצים
בקצות הארץ בדרכי ציון וירושלם ויראה את תואר ותכונת
עי"ק ירושלם וסביבותיה מצבה ומעמדה ומעמד העם היושב
עליה החמרי והמוסרי עם ציורים, מאת אברהם משה לונץ
80 ח"א, 92 עמודים.

מעין גנים הלכות נגיעות גנים ופרדסים באה"ק הלכה
למעשה מאת אהרן ליב פעלמאן. 80, 32 עמודים.

משמיע ישועות ח"א מהדורא תנינא, שערי שמה,
שערי ציון ודרכיה, חומות ירושלם ומוסדות הארץ, ערות
הנחמה וזנין ירושלם ואהבת החברים וישוב הארץ. מאת

ישראל בנימין בהר"ר דוד לבוא. 80 ל"ה דפים.

להרמת קרן ירושלם ותושביה. מאמר כולל העתקת
הראפפורט אשר העריכו האדון שמואל מונטאגו והחכם ד"ר
אשר בשוכם מירושלם בקיין בשנה תרל"ה לפני הועד המוסקד
להקמת שם וזכר עולם להשר סיר משה מונטיפיורי הי"ו—עם
מבוא, הערות, ואחרית דבר מאת י. ד. פרומקין, הדפסה מיוחדת
מהתבצלת תרל"ה (מגליון 27 עד 43) 160, 63 עמודים.
זכרון ירושלם אגרת מספרת יחוסתא דצדיקיא
הטמונים בארץ החיים ג' ארצות בעבר הירדן, וגם בא יבא
חפלות נוראות לאלהא די בירושלם לדנחתי ולדסלקין וזאת
התעודה וכו' תוצאה שניה בשנת תר"מ. 160 כ"ד דפים, דפוס
הר"מ סאלאמאן.

ירושלם. יכלכל קיצור תקופת ותכונות די מקומות
הק' ירושלם, הר הבית הר ציון, בית הכנסת בית יעקב עם י"א
ציורים מאת טובי סאלאמאן. 320.

שלום ירושלם. יכלכל עניני אהב"י היושבים בארץ
הקדושה ואת כל מקומות הקדושים וקברי הצדיקים, והידיעות
הנחוצות לדעת לכל דורש ציון. גערך ע"י אברהם בארג.
ונדפס ע"י מנחם מנדל הכהן. תרנ"ג, 32 עמודים. 320.

בית פגא. דרושים יקרים ונחמדים, לכל עתות השנה
זלכל מועדי קודש, וכו' ובאורים נפלאים במקראות ומאמרי חז"ל.
ופלפולא דאורייתא וכו', חברים גם דרשם הגאון וכו', מוהר"ר משה
שמעון ויוויטין בפומסבורג. 40 קצ"ה עמודים, בדפוס האחים סאלאמאן.

ג. כתבי יד.

ספר מערת שדה המכפלה, והוא שיר כולל לכל הקדמות
האשל הגדול החסיד ועניו המקובל האלהי בוצינא קדישא

איש האלקים נורא מאד האר"י וְלֹה־ה אשר הובאו בספר הנקרא אוצרות חיים משכיל שיר הידידות עמיה שרי נהורא "אזנים לתורה" בשפה ברורה מתחיל כאור ומסיים באורה מצות הי ברה.

הבינו וגם הקרו הצעיר בעבדי הצור משה בן צור בן לא"א איש תם וישר ירא אלקים במה"ר יצחק ו"ל בן החסיד העניו מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה רודפי צדקה וחסד, במה"ר משה וּלְלֹה־ה בן החכם השלם הותיק חסיד ועניו וקדוש שמו כמה"ר שמואל וצוק"ל בן לאותו צדק יסוד עולם שלשלת היחס אבי התעודה גזור ים החכמה לגורים חסיד ועניו וקדוש משה איש אלקים אא"ר חסד אלקים לשבתו כטוהר"ר משה בן צור וצוק"ל וְלֹה־ה ממגורשי ק"ק קאשמילויא יעורם יאשרם ינשרם ישמרם השומה אמת לעולם.

ויחברו אליו שני צנתרות הוזה שני פרושים נחמדים מזה ומוה הם כתובים האחד נקרא בשם דברי קבלה והוא קיצור החוכרות והטור השני נקרא בשם הלכה למשה והוא פירוש המלות הזרות הבאים בשיר לצורך החרוז וגם ההקדמות שעליהם בנויות בתי השיר ביארתי בהם מקראי קדש השייכים להם איש איש על מקומו יבוא בשלום כד שיזכרו ויפקדו ויעלו על לב לעולם ההקדמות. חזק ונתחזק. נכתב פה מתא הונס העירה בעשור ראשון לחדש אדר ראשון המהודר שנת כל הנשמה תהל"ל י"ה לפ"ק.

על יד הפועל במלאכת הקדש ועיר שם הצעיר יצחק מגאיי יצ"ו בפ"י בפ"ע עב"צ עש"א כי"ד ומן השמים אשאלה שיחן לי עזר וסיוע ופנאי ושעת הכושר שאתעסק בזאת

החכמה אשר היא רמה ונשגבה ומעיני כל חי נעלמה וזולת
לאשר חוננם השם דעה וכינה והשכל אל חי חלקנו צורינו
שיום חלקנו עמהם אכיר מה"ע אנם"ו.

חוק ונתחוק

[אליא 80 דפים הפנים באותיות מרובעות
והפירוש באותיות רש"י ובאיוו דפים יש ציורים]

בסוף הספר כתוב תפלה בדמות חותם דהיינו
שאותיותיה מפורזים באופנים שונים ונקראים באופנים שונים
וכל שורה מתחלת ומסיימת באותיות משה.

ספר מכוא שער השמים. חוק.

והוא שיר כולל כל ההקדמות שהובאו
בספר מעיין חכמה להחכם המקובל האלקי כמוהר"ר
אברהם קלמןס זלה"ה, ויחברו אליו שני צנתרות הזהב
שני פרושים אחד נקרא דבר אמת והוא דברי הספר הנזכר אות
באות, ולהיותו פירוש לשיר הנזכר נקרא שמו דבר אמת, גם
הפירוש השני הנקרא בשם קרא משה והוא ביאור איזה פסוקים
ומאמרי רז"ל על פי ההקדמות שהובאו בספר הנזכר אשר עליהם
סובב השיר הנזכר ויבאר המלות הזרות אשר הובאו בשיר לצורך
החרוז, גם יישב דברי השיר על ההקדמות כאשר עיני הקורא
יחזו מישרים.

הכינו וגם חקרו הצעיר עבד נרצע לאל יוצר כל יציר
ומשה בן צור בן לא"א איש חם וישר ירא אלקים וסר מרע במה"ר
יצחק זלה"ה. בפ' בפ"ע עבצע"ש אכיר, על ידי הפועל במלאכת
הקדש הצעיר יצחק מנ"א מ"ט חוק, בעשור אחרון לחדש אייר
שנת כל הנשמה תהליל י"ה לפ"ק, פה מתא תונם העירה יע"א.

ובסוף הספר כתוב לאמר:

ויהי בכלות משה לדבר את כל הדברים האלה ויפתח
את פיו בשיר תהלה על האילן הקדוש ויאמר: לנועם ידידי
רועי תימן אני משה בן צור.
אילן אילן מה אברך "לכבודך והודך" אליך תברע כל ברכ
בני הכל עבדיך: נטיעות ממך נטעו "זרע אבות צדק ורעו" ויו
הודך יאכלו ישבעו, מקדש כוננו יריך, יכבשו נא רחמיך בעמך
מדת דינך בגדול עוז ימינך מעל שמים חסרך, מיין דודיך טובים
בתמדים כולם אתובים, ועל שומעיהם עריבים, על בן עמים יהודיך
ישמש צדקה ומרפא, בהוד כנפיך ובענפי צלך לך אצפה, אלקי
לעולם אורך, הוד והדר הם סביביך, נגילה ונשמחה בך, ובכבוד
איתן מושבך, הדר כבוד הודך, ב סוד כת'ר חכמתיך, ובנות גדולתיך
גם גבורת תפארתך, רעיך אנשי סודך, נצח הוד שני חצאים, יסוד
מלכות ימים נאים צדיק וצדק נקראים, אלה הם מועדיך, צנורות
בך ישפיעו, שפע טל חיים יביעו, ואורה ושמחה יופיעו, למען
יחלצון ידידיך, ונוגה כאור תהיה, מידך ממית ומחיה, ובצלך חיו
צחית, וגם אני אורך. רשעים מהר יכרתו מארץ חיים יצמחו
ארחות דרכם ילפתו, נגדם תחדש עדיך, חנון בורא תחת מעל
לצירי העלם תעל, רומח על השמים על, כל הארץ כבודך, תם
תם ונשלם שבח לאל בורא עולם חזק ונתחזק והכותב לא יוזק
אביר מו'ע בפ"י.

בגל"ך ואע"י.

והכ"י הזה הובא מעה"ק חברון והחפץ בו יפנה
אל העורך.

שבעת הרועים

כולל

אבני המצבות של שבעת הרועים שרעו
את עדת ישראל בירושלם ת"ו בשלשים
שנה החולפות תרל"ז תרס"ז.

והם :

- (א) הרב הגאון וכו' כקש"ת מ"ה מאיר איוערבאך ז"ל
ראב"ד לעדת האשכנזים. (נלב"ע תרל"ח).
- (ב) הרב הגאון ראשון לציון וכו' כקש"ת מו"ה אנרהם
אשכנזי ז"ל ראש הרבנים (חכם באשי) בירושלם.
וסביבותיה. (נרב"ע תרמ"ה).
- (ג) הרב הגאון ראשון לציון וכו' כקש"ת מו"ה מאיר
פאניזיל ז"ל ראש הרבנים (חכם באשי) בירושלם
וסביבותיה. (נרב"ע תרנ"ג).
- (ד) הרב הגאון המפו" וכו' כקש"ת מוה"ר משה יהושע יהודה
ליב-דיסקין, ז"ל. מוסד בית מחסה ליתומים וישיבת
אהר משה, לפנים אב"ד דק"ק בריסק. (נרב"ע תרנ"ח).
- (ה) הרב הגאון וכו' כקש"ת מו"ה שניאיד זלמן לאדער
ז"ל אב"ד דק"ק דובלין. (נלב"ע תרס"ב).
- (ו) הרב הגאון וכו' כקש"ת מוה"ר אליהו דוד ראבינאוויטץ
תא"מים ז"ל אב"ד דק"ק אשכנזים בירושלם ת"ר
(נרב"ע תרס"ה).
- (ז) הרב הגאון ראשון לציון וכו' כקש"ת מוה"ר יעקב
שאוול אלישר ז"ל ראש הרבנים (חכם באשי)
בירושלם וסביבותיה. (נלב"ע תרס"ז).

א.

נפלה עמרת ראשינו אוי נא לנו.
 ירושלים בכה תבכה ועיר ציון דמוע תדמע
 ורעדת הקודש נאנחה כי אבדה כלי חמדתה
 שר התורה ארי שבחבורה הגאון הגדול הצדיק
 מאור הגולה שלשלת היוחסין אשכול הכופר
 מוהר"ר מאיר בהגאון מ' יצחק אויערבאך זצוק"ל
 בעהמ"ח ספרי אמרי בינה חלק ראשון ושני,
 ורועה נאמן היה לעדת ה' צאן קדשים ונאסף
 אל עמו ביום ד' ה' לחודש אייר ש' תרל"ח לפ"ק
 תנצב"ה.

ב.

מ"ק

וי לארא דישראל דחסרא גברא רבא צדיק
 אבד לדורו אוי. כי ירד אש מן השמים נפלה עמ"ר
 אין לנו תמורתו מושיע ורב אוי מה היה לנו
 ונתחשך הארץ אבד חסיד אשכול הכופר שקדן
 בתורה הגאון המפורסם ראש"ל אוי לו
 לדור שאבד אבינו רועינו הרב
 הגדול משיירי כנה"ג עמד בפרץ ירושלים
 ומשל ממשל רב ה"ה המדוכה ביסורין

כמוה"ר אברהם אשכנזי זצוק"ל מ"ך ביום
ט' שבט ש' חשך השמש בצאתו שכיב רב
תנצב"ה.

ג.

ממרום שלח אש ויצת בציון ויבא קרץ פרץ ד'
בנו פרץ ונעתם ארץ באה עלינו שואה במרץ
המר לנו שדי מאד על אבדן ציר אמונים מרפא*
אבינו רעינו נזר ישראל ותפארתו נצול צבי עדין
וישלך מעליו צדקתו ויהי טרף לשני המות האכזריה
הה איך הגיע לארץ לשון חכמים מרפא יגון בלבבי
כי נפלה עמרת ראשינו נקטף הארז האדיר אשר
בלבנון מרינו ורבינו תורתו מכרזת עליו אוי אדון
ואוי חודו הלא היא כתובה על ס' לב מרפא
ראש על ארץ צבי רכב ישראל ופרשיו אבי אבי
הרה"ג הגדול ראשון לציון רבא דעמיה ומדברנה
דאומתיה עמד בפרץ ירושלם כמוהר"ר פאל
מאיר פאניז' יל זצוק"ל ותעל נשמתו הטתורה
השמימה ביום י"ב טבת התרנ"ג תנצב"ה ופה
נשמן מפלת הארי החי ואין מרפא.

(* ראשי תיבות מאיר רפאל פאניז'ר

ד.

ציון לנפש חיה.

פה נגנו ארון הקודש רבן ומאורן של ישראל
 יחיד הדור ופלאו אדמו"ר הגאון הגדול והאמין
 צדיק יסוד עולם רשכב"ה קדושה מו"ה משה
 יהושע יהודה ליב אבדק"ק בריסק זצלה"ה בן
 הגאון ציס"ע מו"ה בנימין זצלה"ה ויום ער"ת
 שבט עלה רכב של ישראל השמימה ובמעוט
 הירח ניטלו המאורו"ת לפ"ק באמונתו
 יסד את בית היתומים וברצונו הטחור נתיסדה
 ישיבת אהל משה זי"ע ועכ"י עדי יעמוד לגורלו
 לקץ הימין בבי"א תנצב"ה.

ה.

נפלה עמרת ראשינו אוי לנו כי חטאנו.
 פה קדוש פה נאמן פה שמוציא סנדלפונין טובות
 ואבנים טובות ומרגליות מי הטמיןך בעפר.
 ישאו נהי ליל אכל ובכי רב זכרו לדורות כמות
 נשיא בישראל מושיע ורב היה רב רבנן שומר
 לדת מאור הגולה ה"ה ב"ך אדמו"ר הרב הגאון
 הגדול שר התורה צדיק יסוד עולם רבן של
 כל ישראל אוצר בלום קופה של רוכלים, שלא הנית

מקרא משנה גמרא הלכות אגדות תוספתות
דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכל המדות של
חכמים וכל דבר ודבר שבתורה לא הניח שלא
למד מרן שניאור זרמן זצלה"ה במוהר"ר שלמה
שהיה אב"ד בפאלאצק ובלובלין ונשיא ירושלם
מחבר ספר שו"ת תורת חסד עלה בסערה
השמימה בליל ש"ק ה' ניסן תרס"ב תנצב"ה
זי"ע ועל כל ישראל.

ו.

מצבת רבינו הגדול הגאון הצדיק האדר"ת
בן הגאון החסיד ר' בנימין זצ"ל.

א רז בלבנון רב הפארות

ב ישראל תפארת פאר לדורות

ג וישראל ותם אמת וענוה מהורה

ד פיקו הליכותיו בקדושה ונועם תורה

ה אהבת חסד וחסן צדק סביביו הופיע

ו רור לדור רוב תהלותיו יביע

ז הוד גאונו מרחקים הפיץ אורה

ח ת ודין לקצות ארץ הורה

ט רבינו אליהו דוד איננו איש החמודות

י ישראל מר יאנח אי תורה אי מדות

יא צדקותיו יפו נשגבו רמו עלילותיו

תורת אמת וצדק מִיִּשְׂרָאֵל יִצִּיר
 מִחֲשָׁבוֹתָיו: שֶׁמֶשׁ בִּרְבֻנוֹת ק"ק
 פֶּאֶנְיוּוֹעִזוּ. מִיר. וּבַחֲדָשׁ אֲדָר שְׁנַת הַתְּרַס"א לִקְח
 אַחֵר כְּבוֹד רִבְנוֹת עֵדֶת אֲשַׁכְּנִיזִים בִּפְעָה"ק
 יְרוּשָׁלַם וּנִגְנְזוּ אֶרֶן הַקֹּדֶשׁ כִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְשֵׁתִים שָׁנָה בִּשְׁלִישֵׁי לֵאדָר הָרִאשׁוֹן
 הַתְּרַס"ה תִּנְצַב"ה זי"ע וְעִכְ"ע

ז.

זִיקָח יַעֲקֹב אֲבִן וִירִימָה מִצְבָּה וַיֹּאמֶר

יִסֵּף ה' לִיסְרָה אֹתָנוּ
 זָדָה הִגֵּל וְעֵדָה הַמִּצְבָּה
 קִוְּמַתְכֶם כּוֹפּוֹ מִפְּנֵי שִׁיבָה
 בְּסִפְרֵי הַגְדִּיל תּוֹשִׁיתָנוּ
 זְמַחָה לְאִישׁ (1) וּמַעֲשֵׂה אִישׁ
 אִישׁ אֲמוּנִים וּדְרָךְ אִישׁ
 וְעוֹלַת הָאִישׁ יֵשֶׁא אִישׁ
 לְבָנֵי בְנִימִין שֶׁאֵל הָאִישׁ
 אֶף דְּבָרֵי אִישׁ בִּקְרֵב אִישׁ
 לְשׁוֹבֵת הַצְּבוֹר גּוֹפּוֹ הַקֹּדֶשׁ
 יִדַּע לְהִלּוֹךְ עִם כָּל אִישׁ וְאִישׁ
 שֵׁם רִבִּינוּ יַעֲקֹב שֶׁאֵל אֱלֹהֵינוּ

(1) אִישׁ ד"ת אֱלֹהֵינוּ יַעֲקֹב שֶׁאֵל

ראשון לציון הוא צדיק וישר
נולד כ"ג סיון תקע"ז
ויצאה נשמתו בטהרה בשבת קדש
כ"ח תמוז תרס"ו והובא
למנוחות למחרתו תנצב"ה

מצבת הרב הגאון זכו' כמהור"ר נפתלי
הירץ הלוי זצ"ל אב"ד דק"ק יפו והמושבות
ציון במד תבכה על גניזת ס"ת הרב הגאון
הצדיק אב"ד דעיה"ק יפו והמושבות ת"ר
שמן תורק שמו מו"ה נפתלי הירץ בהרב
הדרשן מו"ה ארי' ליב הלוי מביאליסטאק
אוצר מלא תורה ויראה וכל המדות חמודות
מסובל ביסורין יגע מעודו בכל כחו על התורה
והוציא לאור תעלומה סידור הגר"א עם ביאורו
ועוד הרבה ספרים ומסר נפשו להעמיד ישוב
המושבות על דרך התורה. בשנת ה'ת"ר לימי
חייו שב לאחזתו ועלתה נשמתו הטהורה לשמים
בקריאתו בפיו פסוק שמע ישראל בדבקות יום ה'
י"ב סיון בסת"ה בעה"ק ירושלם ויעמוד
לגורלו לקץ הימין. תנצב"ה.

בליל חנכה *

צ'ור

מאת בר-נ"ש.

ליל ראשון של חנכה, בחוץ חשך, אך בהיר וצח
עד שגם הדבר היותר זעיר מתראה היטב לעין עובר,
בהתנוצצו מהשלג הצחר המכסה עליו; והקר גבר כד
כך ויקפא את השג ויעשהו לגלד קרח אחד על פני
כל הארץ, עד כי חריקת צעדי ההולך עוד במרחק רב
נשמעה ברמה. — ובבית אור גדול מהמנורה הגדולה,
התלויה בספון ויורדת מקונת על גבי אמצעות השלחן,
וחם נעים מלהיב את פני כל המקבים סביב לשלחן
העלזים וצוהלים ושמחים כביום מועד.

בראש יושב בער הבית, איש כבן ארבעים וחמש
ממשכילי שנות השמינים, שהיה קודם בין העומרים.
בראש התנועה הלאומית-החיצונית, ואח"י כן בין מניעי
הציונית הנלהבים; לימינו עומדים שני כסאות חפשים
למושב דבערת הבית המרודה עוד מעט בעריכת
השלחן ורבתו היחידה המגשת תה להמקבים, ודשמארו

(* לזכרון מלאת לי שבע-עשרה שנה מיום בואי לא"י.

יושבים שני בניו תלמידיו הגימנסיה מהמחלקות השמינית והששית. שאר המסכים הם ידידי בעל הבית ורעי בניו, שהזמין לכבוד החגיגה הלאומית, כדי לחזק בזה את הרגש הלאומי בלב הצעירים בכלל ובלב בניו ובתי בפרט.

המסכים שיחחו מעט כיניהם מענינים שונים, אך נכר היה שהשיתה היא רק ארעית, מפלית ורגעית, שאר דברות את הזמן בדומיה גרידא; ובאמת היו כלם מצפים לדבר עקרי – להרגע הנכבד, שבו יוזל בעל הבית לסדר החגיגה, ונאם לפנייהם מענינא דיומא וספר יספר להם את כל פרשת החג הלאומי הזה ותולדות ישראל המשולב בו, אכן, למרות כל צפיתם הרבה לסדר החגיגה ולמנאמו של בעל הבית, המתינו כמו בהסכם כללי זמן רב לביאת עוד צעיר אחד, שיקדם חפצו לזכותו בהשתתפות בחגיגה זו.

הצעיר הזה היה מין היד, הוא היה מדומד – מעצמי, בא הנה זה כשנה מעירה קרובה – ובראשית שנת הלימודים נכנס להמחלקה השמינית של הגימנסיה פה. מקור מחצבתי היה מוטל בספק, כי הוא מצדו היה תמיד מתראה יותר לנוצרי, אך בקלסתר פניו, בכשרונו ותשוקתו ללימודים, במדותיו העדינות, ולפעמים גם באיפן תנועותיו היה דומה יותר ליהודי, עוד לפני

הכנסו להגימנסיה התודע כבר לכן בעל הבית הבכור
שעזר לו להכינו אל הבחינות; אך אחרי כן, כשנפל
בגורלו לשבת אתו יחד על כפסל אחר בבית מדרש,
התחבר אליו עוד ביתר שאת ויתרועע כבר את כל
בני משפחתו ויהי לבן-בית אצלם. כל רעיו היהודים
ובפרט בני המשפחה הזאת, כבדוהו מאד בעבור
מעלותיו התרומיות, אך העלמה בת בעל הבית התיחסה
אליו עוד בחבה יתרה, כמעט כבר יתר מן המדה;
אכן על דבר זה, שלא גלה לפניהם אף ברמז קל את
מקור מחצבתו, עד זה לא יכלו כלם סדוח לו – ואפילו
העלמה בעצמה. וכל עקר שהזמינוהו לחגיגה זו
וישתוקקו שישתתף בה דוקא מתחלתה ועד סופה, היה
בתקוה, שעל ידי ההתרגשות הלאומית של המסובים
היהודים יעלה להם הפעם להוציא ממנו איזה רמז
על דבר מקור מחצבתו; אבל כבר המתינו לו יותר
מדי, והפקע סבלנותם, החלו אחרים להתאונן ולהאיץ
כי יגשו לסדר את החגיגה ברעיו.

זה כבר יותר מדי חבינו לבורים מירונוביטש! –
התאינן אחד הקרואים, ה' עמו! כנראה, באמת אינה
מענינתו כל כך החגיגה הלאומית של היהודים...

ומאד אפשר, שלא יבא כלל. – החזיק אחריו אורח
שני: – מאד אפשר, כי ממעם זה, שלא להכשל לגלות

מצפוניו הפעם, החליט שלא לבא היום הנה.

ואמנם כן, - עוד להם אורח שלישי. - מאד אפשר כי ממה נפשך לא יבא היום הנה: כי אם הוא באמת נוצרי - הלא חגיגתנו אינה מענינתו כל כך, ואם הוא יהודי מסתתר יחשוש שלא להכשר היום בהתגלות.

- אבל מאד מאד חפצתי, כי ישתתף היום דוקא בחגיגתנו, איני במקרה כזה אפשר שיכשר ברשנו ויתגלה סוף סוף לפנינו במקור מחצבתו, - ענה בן בער הבית הבכור; - ואני בטוח כי יקים את הבטחתו ויבא בעוד רגעים אחדים הנה, ועל כן עצתי שנחכה עוד מעט. - ואני אדוני, - ענתה גם העלמה חלקה בהתאדמה מעט, - אני בטוחה עוד יותר מכלכם, כי לנכון יבא עוד מעט, אחרי שגם אנכי - מרב חפצי, כי יתגלה סוף סוף לפנינו ביהדותו. במה שאני בטוחה, - הפצרתי בו מאד שיבא היום, מה שהבטיחתי על „הן-צדקו“ בלי שום תרוץ - והוא לא יכזב... אך - הסו! הנה אני שומעת כבר את צעדי, אף כי עוד רחוק הוא מביתנו... שמעו נא, רבותי! - קפץ הבן הבכור ויהם את הקרואים - הן הוא רחוק עוד מעט מביתנו, ועל כן אני חפץ להשתמש בהרגעים האחרים האלה ולהניד לכם מה שעלתה עד דעתי ברגע זו בנוגע אליו: אנכי קבלתי על עצמי היום, להשתדל בכך יכרתי להוציא

ממנו הפעם את התגלות מקור מחצבתו – איו
 שהיא. והנה, אם על ידי כל סדר החגיגה וכל מיני
 התרגשות שאשתדל לעורר בינינו עוד לא יעלה
 בידנו הדבר, אז אציע אחרי גמר הסעודה, כטוב לבנו
 ביין, לשחוק מעט גם בקדפים, מה שנהוג בחנכה אצלנו
 כעין מנהג ראומי; והיה בהתלהב היטב החבורה וכלם
 יהיו מרודים ועסוקים בה „משחק“ אזי אם אך יהודי
 הנהו, אראה לכם אנכי במה אביאהו לידי התגלות!
 זאם גם כזה לא נצלות, אות הוא, כי לא מורע היהודים
 הנהו כלל... אך – הסו, הלא כבר בא! הנהו מצלצל!
 – אמנם כן, הוא, הנהו! – ענתה אחריו אחותו
 ברשמי שמחה וגיל על פניה, – וזרו צלצולו אני מכירתו
 כבר...

כרגע אפתח לך, חביבתי! – לחשה בלאט, בגשתה
 במרוצה קלה אל הדלת ותפתחה במהרה.

– שלום כך חביבתי! לחש לה גם הוא, בחושימו
 לה את ידו בקידה והשתחוויה נעימה, – הנני מברך
 בחג שמח! .. אך ארנא ירעמו פניך היפים על שאחרתי
 לבא היום, כי – כמו להכעים – יש לי היום עבודה רבה
 כל כך, עד כי – דולא הבטחתי כך – לא הייתי בא
 אדרכם היום כלל...

בין כך ובין כך נגשו אדיו ויסבוהו כל הנאספים

ויקבלו פניו בתריעה והתלוננות באחר, על שגרם להם
להמתין יותר מדי, והוא הצטרך לפניהם ככל האפשר
לפי הנימוס, ויברכם בחג שמח וסיף סיף נגשו לסדר החגיגה.
בעל הבית הדליק את הנר של חנכה בברכה
נעימה והצעירים ענו אחריו בשיר „מעוז צור ישועתי“
במקהלה על פי המנגינה החדשה, אשר השביעה רצון
וענג רב את הנאספים הזקנים וגם את בורים מירנוביטש
בתוכם, אחרי כן נאם בעל הבית נאום נפלא על מהות
החג הלאומי הזה על פי תולדות ישראל, מה שהפיק
עוד יותר רצון מכל הנאספים ואף מהצעיר הפלאי; אך
דומה היה, שכל הדברים עד כה עוד לא עשו על זה
האחרון את הרשם הראוי והמקוה מצד יתר הנאספים,
על כן בקש בן בעל הבית הבכיר תחבולות לעורר איזו
התרגשות יתרה בתוך החבורה. ויהי כשישבו לאכל
ויעורר וכוז על דבר גבורי היום – המכבים, גבורתם
הגופנית והרוחנית ומסירת נפשם לעמם וארצם, והסיפור
חית דעתו – בכונה לעורר בין המסובים ההנגדות – כי
תכונת רוחם של המכבים היתה אמנם יותר עריצות
ושואפת מלחמה, עד כי גם לו היה אז המצב של
עמנו מיב ושלל ביותר, גם אז היו מבקשים להשתמש
בגבורתם והיו הולכים לרשת ארצות לא להם, כארכמנדר
מיקדון בשעתו וכנפוליון בזמן האחרון, הדבר הזה, אמנם.

עשה את פעולתו במדה נכונה, ויעזר התרגשות רבה בין המסבים וכל אחד מהם נתן טעם אחר להתנגדותו להדעה הזאת, וכל זה כבר עשה רשם נכר גם על בורים מירונוביטש וילוח גם הוא אל המתנגדים, בנתנו גם הוא טעם להתנגדותו עד כמה שידוע לו הענין – לפי דבריו – ומתוך הקריאה ברוסית: כי הם הלא היו משפחת כהנים, שאינם מלומדי מלחמה כלל; המתחזים היה עוד הוקן, שאותו בודאי אי אפשר לחשוך בתכונת רוח גבור-מלחמה רגיל; וההתחלה הלא היתה אך מסכה דתית לבד, ורק אחרי כן התמונה יחד עם הרגש הלאומי והזנוג הזה הלהיב את רוח בניו הגבורים על פי טבעם והדומים להם משתי מפרגיות העם, האדוקית והלאומית.

בן התוכח ויתרגש גם הוא למדי, אבל רק עד גבור ידוע אך לא יצא מגדרו הרגיל עד שכמעט התיאש בן בעל הבית מהקומו. אך אחותו הרגישה בדבר ותרמו לו לצאת אחריה ובחזין הגידה לו, כי במוחה היא על פי הדברים שהגיד לה בורים מירונוביטש בבואו – שהדבר יעלה בידו היום בודאי, אם אך יש לו עוד איזו תחבולה הגונה לזה.

אחרי דבריה אלה שבה תקיתו אריו ויתחזק, ובשבר הביחה הציע להשתעשע מעט גם במשחק הקרפים, וההצעה נתקבלה פה אחד – והמשחק החל.

לאט-לאט התמכרו הצעירים אל המשחק בהתלהבות
 ואור פניהם צהלו ועיניהם הבריקו ובכל פעם שלחו מיני
 חודרים ופתגמים שנונים לצד כל מצליח או
 שרומיאל כל פה היה מדבר וכך ידים היו עסוקות
 אף לאחר מהם לא היה פנאי לצמצם את מוחו לאיזה
 דבר מענין. והדבור בכל הערב - כמו תמיד - היה רוסית
 שפתם הרגילה של אצירי בני ישראל ברוסיה ובפרט
 והנאורים הלאומיים...

אך פתאם נשמע קולו של הבן הבכור, מדבר
 בשפה מוזרה ובלחן ממושך הידוע: „אק-דמות מלין
 ושר-יות שו-תא-א-א-א... ובהחרישו רגע
 ובורים מירונוביטש שבה את כל אשר אתו והתנכרותו
 ויען גם הוא אחריו החריו השני בלחן הזה בעצמו „אן לא
 שקיל-נא הרמ-ן ו-רשו-תא!...
 בר הנאספים התעוררו, כמו משינה עמוקה, ויפרצו
 בשחוק אדיר ובתרועת שמחה „אחינו אתה!-ופני
 בורים מירונוביטש נכובו...

יפו, ערב שבועות, תרס"ז.

יום השלום.

מאת

י. בן משה.

Gewidmet Herrn Prof. Dr. O. Warburg,
Vorsitzender des Bezalel Komitees in Berlin.

בקר- בקר יפה, קריר; עננים לבנים קמנים
נראים באפק, רוח קד מנשב ומשחק בשערות השחורות,
הצהבהבות, הערמוניות של התלמידות שהתאספו בנן
ותחכינה לצלצור הפעמון שיקראן לעבודה, ובין כה וכה
עומדות להן הנערות ומדברות ומתוכחות, ובדברן
תתנוצצנה איזו עינים שחורות ותראה איזו בת צחק
שר שמחה על פנים שחרחרים ויפים, וברוח מתנופפות
צמות שחורות כעורב, ומתקשקות שמלות לבנות
ומשקשקות שפתים, ומדברות ומתוכחות.
עומדת נעמה בעלת שתי הצמות השחורות ושתי
העינים המבריקות, מאזינה לזכאים של חברותיה. היא
מאזינה ושותקת ורק לפעמים תעיר גם היא איזו הערה.
עומדת היא ומתבוננת איך העלים המלאים מר
מתנוצצים מול קרני השמש, נדמה לה, כי השמש זורחת
ביותר יפי ביותר ידירות, כאלו לזקחת גם היא חלק
בשמחתה של נעמה ושל יתר חברותיה.

והיא, נעמה, יודעת מה היא היום לה. והיא מוקירה
אותי מאד. היום יתחילו לשלם לה ולעוד אחת עשרה
נערות שבר בעד עבודתן בל"ג בעומר גמרו את שנת
למודן וזה חדש שהן עובדות כבר בשכר, שאותי ישלמו
להן היום. ומדברות הן הנערות בעכויות אידות השכר
שהקבלנה וכל אחת ואחת מהללה את כשרונה לעבודה
וכל אחת ואחת מספרת לחברותיה מה שתעשה
בכסף הזה...

פעמין בית הספר מצלצל שעת העבודה הגיעה
וכן כלן ממהרות אל הבית ושרות במקורה:

העבודה לכו לכו, לכו לעט, לפלך.

מנו הצורה, דארינה, דארינה, דארינה.

נעמה חולכת עמוקה במחשבות, לאט, לאט היא
הולכת וחוזרת על כל מלה ומלה של החרוז הזה: —

„לעבודה!“ את, כמה היא איהבת את העבודה ובפרט
מלאכת אריגת השטיחים. היא ירדה בת חמש עשרה שנה

בת להורים עניים, אביה יחיד, התימני היא מסתת אבנים
יושב הנהו כל היום בחום השמש הלוחט, ומסתת את

האבנים ומסתת בלי הרף ומהמלאכה הזאת, הוא מפרנס
את בני ביתו: אשתו חממה, שני ילדים ואותה נעמה.

היא לא חפצה לשבת במל בבית ותאכל רק מעמל אביה, ותלך ותחפש עבודה ותמצא, והיא עובדת, היא באה אל בית הספר בבקר בשעה שבע ויושבת כל היום על יד מכונת האריגה ואורגת, ואורגת חומים חומים והם מתלכדים ולאט לאט מתהווה שטיח וכעד העבודה הזאת יתחילו היום לשלם לה.

נעמה משתדלת לעבד יותר הרבה שורות ליום ואיננה שמה לב לזמן, צורך לעבודה, למען הרווח את הפרנסה. את זה היא יודעת מאביה, גם הוא עובד בזעת אפיו והוא יושב כל היום בחם השמש ובכל זאת הוא עובד, ופה בבית הספר הדא כה יפה, כה נעים, פה אויר טוב, רוח קריר, אין שמש לוהט, אין עבודה קשה, עובדים במתינות, לאט לאט. בחבורה של חברות טובות, עדינות, שמחות, שרות שירים עכרים יפים, ועוד מעט, עוד שעות אחדות יתחילו לשלם להן, לחלמיות שגמחו את שנת למידן, משכרת בעד עבודתן.

וזיכרת הנך איך שבאה אל בית הספר הזה: היא, בראותה את אביה עובד בזעת אפיו החלה לחפש לה עבודה, למען הרווח איוו פרוטות אחדות ליום לעזר מעט לאביה. היא היתה למשרתת באחד הבתים אך, הרבה סבלה שם, גברתה היתה רגזנית, ואחרי כל העבודות הקשות שעשתה בבית, היתה הגברת קוצפת

עניה, מקללת ומחרפת אותה, והיא סבלה בדומיה, עד כי סוף סוף בא הקץ לענויה, וזה היה בליג בעמר של השנה שעברה.

אביה בא ויספר לאמה, כי אחד הצעירים האשכנזים דבר אתו אנדות איזה בית ספר חדש שנפתח. בבית הספר הזה ילמדו נערות עניות מירושלם את מלאכת אריגת השמיים ואחרי שנה תתחילנה להרויח כסף. הוא ספר, כי מנהל בית הספר הזה הוא איש טוב ואהוד מאד, הוא בא הנה להטיב את מצב העניים שבא"י, וע"כ אמר: טוב לשלח את נעמה אל בית הספר הזה, למען תלמד את המלאכה הזאת ואח"כ תתפרנס ממנה, ואז הרגישה את עצמה מאשרת ועיניה השחורות הבריקו מרב שמחה.

בליג בעמר הלכה עם אמה אל המנהל לבקש ממנו כי יקבלוה בתור תלמידה, וכמה נשים ונערות וילדות היו בחצר! כן כן חפצו להיות בין התלמידות, כן חפצו ללמוד את העבודה, להרויח אח"כ כסף ולהיות לעזר לאביהן, אבל כמה מסכנות היו אלו הבנות שא קבלו אותן, יען רק בעד ארבעים נערות היה מקום, והיא נעמה היתה המאשרת להמנות בין ארבעים התלמידות והיא הלכה אז שמחה הביתה. היא תתחיל לעבוד, תרויח כסף ותעזור לאביה.

ביום השני קמה בבקר בבקר ותמהר אל בית הספר, שאלוה, מדוע מהרה כל כך לבא ותענה : הן צריך לעבוד ... ולהרויח כסף, ולעזור לאביה, לא אמרה היא התבישה מעט.

ומהיום ההוא נתהוה תקיפה חדשה בחייה, היא הרגישה את עצמה יותר חפשיה יותר עליזה ושמחה, ובבקר בבקר באה אל בית הספר ללמד אריגת השמיחים, מויה וצויר, ובערב בערב שבה שמחה הביתה. היא החליטה לעבד בשקידה למען תמהר ללמד את המלאכה ותחכה בכדיון עינים ליום המאשר שבו תקבל שכרה, שבו תעזור לאביה ...

נעמה יושבת עתה על יד מכינת האריגה ואורגת חוטים חומים, וגוזזת במספרים את החוטים הכולטים ומישירה במסרק הברזל את האריגה ושרה הנה. יחד עם יתר חבריתה,

ועת שמיח אארג - אז אקוה, אאמינה,

חוטים חומים יתלכדו; כי בני עמי יתאחדו!

רואה היא איך על ידי עבודת ידיה הרכות והקמנות הולכים ומתלכדים חומים אל חומים, שורות אל שורות ולאט לאט מתהוה שמיח יפה והוא חזק, חזק מאד, וכן בני עמה הנודדים בכל הארצות יתאחדו לאט לאט, כלם יחד והיו לעם אחד, עם חזק, חזק מאד ששום דבר

בעולם לא יוכל להפריד בינו, — ואז... אז לא ידורו עוד בתכל כורים, או תהיה להם ארץ והארץ היפה הזאת תפרח כמו מקדם, כמו שכתוב ב"נ"ך, כמו שכתוב בספורים היפים, את, או העכדנה כל הנערות היהודיות בארצן ולא תחשבנה נסע לח"ל, או ידברו רק שפה אחת, השפה העברית, ושום נערה לא תאהב להתנאות בשפה הצרפתית, הגרמנית, או האנגלית. כי אם תתנאה בשפתה, בשפה העברית.

היא מתכוננת אל חברותיה העובדות והשרות בעליות. הגם הן חושבות כמה? בודאי, הן אהבות את השפה העברית, הארץ, העם, והיא חפצה לחבק אותן לנשק איתן, היא מרגישה, כי רבה סוער מתקית בה יפות והיא חפצה לגלותן לפנין לשמע גם מה בפיהן אבל הן עובדות ושרות הלאה בהתלהבות ומסיפיות הן לארג חטים חטים ומסיפיות דן לשיר, היא איננה חפצה להפריע אותן ואירגת הלאה, ושרה הלאה...

בחדר השייה על יד חדרה יושבת יקרה קמנה מזה צמר על הפדך ושרה בקול בה נעים, מלא יצצות ותקיה:

ועת אשב אמוה צמר. או אזכר עמי הנורד.
חטים חטים על הפדך. אלפי שנים נורד הורך
עמה הנורד זה אלפי שנים! היא קראה בהרבה.

ספרים אודות צרות עמה, כמה שסבל בספרד, באשכנז,
בצרפת ועוד, זיכרת היא את ספורי חברותיה שבאו
עתה מרוס'א. הם ספרו לה, כי שם הרגי אנשים, נשים
ילדים, שם שרפו בתים, שם עשו חרבן נורא... ובעת
ששמעה את ספוריהן, היו עיניה השחורות מתמלאות
דמעות והדמעות התנגלו על לחיה ונפרו בלי הרף ארצה.
היא זיכרת גם את מצב אחיה בארץ שבה נולדה,
בארץ תימן. כמה סובלים היהודים שם! מפני הלחץ
הנורא שהיהודים נדחצים שם עובי את צנעה עיר
מולדתם, בהיותה בת עשר שנים ויסעו לארץ ישראל.
זמה שמחה בארץ היפה הזאת, בהריה הנהדרים, שמייה
היפים והחפש השורר פה. פה, אם גם הם מתפרנסים
בדוחק נחשבים הם כאנשים. אין לחץ, אין מכים, כלם
חיים בשלום. אח, מה טוב לשבת פה בארץ ישראל!
והודך לכה הקמן הודך וסוער וזכרונות אחרי
זכרונות ממלאים את מחה:

ערב היה, בתחלת החרף. אז אסף המנהל הרבה
אנשים ונשים מירידי בית הספר וגם כל התלמידים
והתלמידות היו אז והוא באר להם את מטרת בית
הספר הזה, זיכרת היא, כי האולם היה מואר וכלם
ישבו דומם ויאונו לדברי המנהל שעמד על יד הפסל,
"ישראל סבא" שג נליצנשטיין וידבר דברים היוצאים מן

הלב, והם נכנסו אל תוך דבה פנימה וימלאו אותו
 רגשים נעימים ויפים, אז לא הבינה את הכל, רק מעט,
 אולם גם המעט הזה היה די לה לדעת מה חפץ בית
 הספר הזה לעשות פה, מטרתו היא, את זה הבינה היטב,
 לתת עבודה להרבה הרבה ילדות עניות שיש להן
 הורים עניים, למען תוכלנה לעזר להם. ובשמעה את
 דברי המנהל המלאים רגש, היתה בטוחה, כי בודאי
 יבא יום אשר בבית הספר הזה יעבדו הרבה גברים
 ויידות, עלמות ונשים עבריות והם ירויחו את פרנסתם
 ולא יכריחו לסיבב על הפתחים לבקש "צדקה". אז
 בערב ההוא נדמה לה, כי גם זה הזקן, "ישראל סבא"
 של גליצנשטיין, כפף את ראשי להאזין לדברי הנואם.
 "ישראל סבא!" אה, איזה מחשבות היה מעורר
 בלבה הפסל הזה! בימים הראשונים לכניסתה אל בית
 הספר פחדה רגשת אליו, יען אמרו לה בעיר, כי זה
 פסל שאסור להביט עליו וכי לפני הפסל הזה
 משתחוים תלמידי ביה"ס והיא האמינה בזה
 ותחשב כי תיכף, ביום הראשון יאמרו לה שתשתחוה
 לפניו, אבל היום עבר ולא אמרו לה דבר וכן עברו
 עוד ימים אחדים, אז הרהיבה עז סוף סוף לדרת אל
 האולם ולראות איזה פסל הוא, והנה נוכחה, כי שקר
 דברו האנשים הגנרנים, כי שום איש איננו משתחוה-

אח"כ נודע לה מה מיבו שר הפסל הזה, "ישראל סבא"!
 מקדם היה קשה לה להבין את הרעיון אבל אח"כ
 הבינה אותו ובבאה הכיתה היתה מספרת זה להוריה.
 עם ישראל זקן בן אלפי שנה, הוא בעל כח רב
 אבל הוא ישן שנה עזה, הוא ישן וכידו מחזיק את השופר ויבא
 יום והוא יתעורר משנתו של אלפים בשנה והוא יראה את
 כחותיו, כי גדולים הם והוא ישוב להיות עם כמקדם...
 ועוד זוכרת היא כי בכל מוצאי שבת היו
 מתאספים הרבה אנשים באולם בית הספר והיו אנשים
 מלמדים נואמים אודות הספרות העברית ועוד. מעט מאד
 הבינה מכל הנאומים אבל כל מה שהבינה נשאר
 בזכרונה. בכלל היו הערבים האלה פועלים על רגשיה
 הרבה. היא ראתה איך שצעירים, צעירות, אנשים נשים
 שמחים, שמעה אותם שרים שירים עברים והיא שרה
 אתם יחד ואז נדמה לה, כי לעולם חדש באה, לעולם
 שכלו שירה, שכלו שמחה, אז היתה שוכחת את מצב
 תוריה הרע, אז היתה שוכחת את מצבה הרע, שפעמים
 רבות רעבה לחם. היא מצאה ענינים חדשים, שער
 עתה לא ידעה אותם כלל, "תשובה לתחיה", "להשיב
 דעם כבוד קדמנים", "שאיפות" ועוד...

מיום אחד עובר לפני זכרונה. זה היה בחמשה
 עשר בשבט, יום בהיר היה אז. השמש האיר כביום

אביב, השמים רכשו בגדים תכולים וכר התלמידות
עם המנהל יצאו למיל אל הר הזתים אל המגדל "טור"
הגבה העומד על ההר ההוא.

המבט היתה יפה ומפריאה, ימי שבילים ירקרקים
רעשו בצדי הדרכים ורוח קריר נעים עבר וירחף
עליהם ויעלה כעין גלים גלים. היא עם כל חברותיה
עלו את ההר בשאפן אל תוכן האויר הצח ובשירן
שירים עברים, "נעלה בדרכנו מעלה מעלה" והן חזרו
ועלו בשמחה, בשירה, הן בקרו את המקומות העתיקים,
אשר סביב העיר הן נכנסו אל הביר שאר תוכו השליכו
את ירמיהו הנביא ראו את קברות נביאים אחרים שסבלו
ומתו בתור קרבן על מזבח העב. כוף סוף הגיעו אל
המגדל "טור". כלן עלו ומברום המגדל ראתה את העיר
ירושלם וסביבותיה, מה יפה היתה אז! היא ראתה
רחוק במזרח את הירדן משתפך אל ים המלח, זה הירדן
שעליו יספר כל כך הרבה בדברי ימי עמנו, וראתה
הרי העברים ההרים הרמים שעליהם עמד משה רבנו
ויתגעגע אל הארץ וישתוקק לבא אליה. מה יפה היא
הארץ עם הריה, עמקיה, ומישוריה, והארץ היפה
הזאת היתה לנו. ורקום המגדל הרעישו שיריהם את האויר,

תחזקנה ידי כל אחינו המחוננים

עפרות ארצנו באשר הם שם.

אל יפול רוחכם, עליונים מתרוננים,

באו שכם אחד לעזרת העם!

והמדים האלו צלצלו רחוק רחוק באייר ונדמה לה,
כי הרוח נושא איתן רחוק אל בני עמה הנורדים,
הסיבירים בגלות ומחזקת הן את ריחה ומוסיפות להם
תקיה: אל יפול רוחכם!...

פעמון בית הספר צלצל, השעה השנית אחרת
הצהרים הגיעה, כל התלמידות מהרו אל עבודתן, מי למית,
מי לארגו, מי לציר, והן, נעמה ועוד אחת עשרה תלמידות,
הלכו אל המשרד לקבל את משכרתן ובאיזה גאון צעדו אל
הבנות, עיניהן הבריקו ופני כרן הביעו תודה, עריצות ויראת
כבוד, בעת שנכנסו אל המשרד לקבל את משכרתן, כל
יורה וילדה נגישה אל השלחן חתמה עד קבלה ותקבל
משכרתה.

נעמה חתמה ותקבל את משכורתה, חמשה עשר
פרנקים לחדש, זה לה הפעם הראשונה, אשר היא מקבלת
סכום כל כך גדול ובפעם אחת היא עתה מאשרת, היא
תלך הביתה, תמסר את כל הכסף לאביה, ומה ישמחו
הוריה והילדים בה! כל הילדים ירקדו סביבה והיא
תרקד אתם, תרקד מלאה שמחה, וכעבור חרש תקבל
עוד הפעם את הסכום הזה, עוד חדש – עוד סכום כזה
וכן הלאה, וכן הלאה, לפעמים מתגנב איזה רעיון אל
מיחה, כי אם תעבוד יותר מהר ויותר טוב, אז תקבל
סכום יותר גדול.

נעמה מתכוננת אל הזהב היפה והניצץ ועיניה
השחירות מבריקות מרוב אושר...

הבאנק

בנמטע נאמן בקרן בן שמן ישנשג במהרה, יעשה
בדים, ישלח נמישותיו לכל עבר, ובצמרתו הרעננה יגונן
זיחסה. כן גם הבנק העברי „חברת אנגלא פלשתינה“
התפתח במהרה ובהצלחה רבה, ובצלו יחסיו הענינים היותר
חשובים של הישוב.

אך ארבע שנים עברו מיום אשר נפתח מרכז
ביפו וכבר הספיק לכונן סניפים בירושלים בירות וחברון.
לא הרי מרכז הבנק ביפו שיש לו יחסי־ישר עם
הישוב־הקרקעי, כהרי הסניפים, שכמעט דבר אין להם עם
אותו ישוב אבל הצד השווה שביניהם שכולם עוזרים
ומסיעים להתפתחות הישוב ולהטבת מצבו הכללי.

אין שום ספק כי גם במוסדנו זה ישנן איזו מגרעות,
אפשר שיש קורטוב של אמת בדברי האנשים המתלוננים
על זהירות־היתרה, אבל אשרי מי שחסרונותיו
מנזים ואשרי המוסד שהזהירות היא אשמתו.

מרכז הבנק ביפו.

יפו היא מרכז הישוב הקרקעי, ביחוד של יהודה,
ולכן גם מרכז הבנק הנמצא בו שקוע הרבה בעניני הישוב,
מספר הלקוחות שהבנק ביפו הלוח להם סכומים
גדולים וקמנים עולה בערך 400 הלקוחות: ע"י „קיפות המלוה“.

1465, כולם יהודים, בין הראשונים נמצאים כשמונים אינם יהודים, והאחרונים הנם מרבני הארץ ונכבדי כנעניה. לרוב הקולוניסטים יש חשבונות בהבנק וכמו כן ישנם בו חשבונות כלליים לכל המושקות. לארבעה יקבים בתוך המושבות שנוסדו מהקולוניסטים בעצמם שתעודתם לפתח סחר היין ולעשות כל העבודות של המקצע הזה.

- אך ע"י הכורמים הלזה הבנק ערך 80000 פרנק
- לבתי-תעשיה גדולים וקטנים " 300000
- לחברות העופקות בנמיעות ופרדסים 300000
- הלואות משותפות ע"י ועד המושבות לצורך
- הקציר והבציר 40000
- לקולוניסטים פרטיים 160000
- כעשר קופות-מלזה יסד הבנק ביפו ומושבות.
- העוזרות הרבה להתפתחות הקרדיט הקטן
- ולזה הלזה 150000

ולכך זאת נתן הבנק לתשעה אנודות אשר לקפת המלזה ל 465 חברים הלואות במשך ששה חדש, שנת 1907 סכום של 114949 פרנק, נגר 1454 שטרות. המספרים האלה מספרים בעצמם את התועלת הרבה שהבנק מביא להישוב, ביחוד אם נזכיר כי לא תמיכות המרפות את ירי העובדים נתן להם, כי אם הלואות הנפרעות בזמן בדיוק הלזה להם, ואלה מעודדות ומחזקות את הלזים.

מעורר האנציוסיה העצמית שלהם ומכריחו לחשב היטב את כל צעדיהם.

מלבד זה יש במרכז הבנק ביפו מאות חשבונות של רציו ושוב, של פקדונות וקופות, חשבון והלוואות נגד שמרי הערך וסחורה.

המרכז ביפו מוכרח להיות גם מעין מרכז של הישוב, אליו פונים לשאלות רבות שאינן נוגעות כלל אל עסקיה והוא מוכרח להשיב גם עליהן, מלבד העבודה הרבה העמוסה עליו בבקור חשבונות סניפיו ובצפיתו עליהם.

גם בקנין קרקעות עסק הבנק, אך במקצוע זה לא הרחק ללכת וכנראה לא באשמתו; — על הקרקעות שקנה לא מצא די קונים ובקושי מכר חלק מהם. — וכנראה קופצים ובינו אך על עפר ארץ ישראל בהיותו תלוש ומוכא לחו"ל בתור „סגולה“ ומשיגים אותו בפרוטות אבל כשהוא מחובר וצריך לשקל בעדו שקל — כסף עוברים לסוחר אזי מסתפקים אחינו רק באמירה ובעמידה על המקח אבל לירי מעשה לא יגיע הדבר.

סניף הבנק בירושלים.

מה שיפו היא לישוב הקרקעי היא ירושלים לישוב העירוני, עוד לפני איזו שנים היתה ירושלים כולה שקועה אך בעסקי שמים, בחמש שנים האחרונות התחילו לעשות בה חולין על מדהרת הקודש וגם סתם חולין.

הרבה מוסדים התקדמו, התחילו לעשות כמתקנים שבחם, הנה למשל אין בין „המושב זקנים“, „החנך עורים“, „ישע אהרן“, בית החולים ובית חנך היתומים שע"י בית הספר לעמיל, שום הבדל למוסדים הדומים להם הנמצאים בחו"ל, אלא שהמה עומדים על אדמת ישראל, ורוח ישראל שורר בהם, אולם ביתר הדברים הנוגעים ליופי חציני, לסדר ומשמר הרי הם כמוסדים אירופיים.

קדמת המוסדים וביחוד קדמת מוסדי החנך שהשתלמו הרבה, ועל רוב בתי הספר, אפשר להגיד כי ממלאים המה תעודתם, החניכים האלה ביחד עם חניכי גני הילדים שמספרם ת"ל עולה ליותר מאלפים הכניסו לבתי הוריהם לא רק את שפתנו כי אם גם את ששון – החיים. – כל אלה יחד היו לגורמים עצומים בהתפתחות עסקי הולך. הבנק בירושלים הוא בלי ספק אחד הגורמים היותר חשובים בהתפתחות המסחר, אמת כי גם קודם הבנק שלנו היו בירושלם שני בנקים שאחד מהם נתן קרדיט במדה הגונה לאחינו אבל כ"ז היה כמלבוש נכרי, יליד ירושלם שנכנס לתוך הבנקים האלה הרגיש עצמו באויר זר. הבנק שלנו הוא המוסד המודרני החדש שידע למשך אליו את לבות כל יושבי ירושלים, ומלבד שולחנים אחדים צריעין שנרמזה להם כי הבנק בא לקפח פרנסתם, הוא נפגש בתרועת שמחה מכל הכתות ומכל המפלגות. – חלקו היהודי נכנס אל הבנק בצעדי און ובשמינית של

גאון לאומי. ואף בן הנביא יורע לזכר את המוסד
הלאומי הישראלי הזה.

גם לב בני ירושלם נוטים להבנק חבה ואמונה
ומבנינים סביבים הנונים סקיצת החשבון הפקדונות וכספים
לחשבונית "רצוא ושוב" והחבה והאמונה הזאת באה
מזהירותו של הבנק העישה רק עסקים קטנים ובמיוחדים
והמחזיק תמיד די כסף בקפתו לשלם לכל דורשיו אף מרם
הגיע זמן הפרעון ע"פ הפקדונות לזמנים קציבים.

בשנה הראשונה אמנם יצא הסניף בהפסד קטן אך
בשנת תרס"ז כבר הרוויח ועסקיו הולכים ומשתבחים.

אם בירושלם וסביבותיה — מלבד כוצא וארטוף — א
אין ישוב־קרקע־כפרי, הנה יש בה ישוב־קרקע עירוני.
בשלוש שנים האחרונות בנו בה אחינו פרנקים חדשים אף
הוסיפו על הראשונים ולשתי חברות כאלה הלזה הבנק
כמאה ועשרים אלף פרנק.

גם למוסדי החסד עוזר הבנק בהלוואותיו. בחי"ל
מביטים בתמחון על מין הלוואות כאלה, אבל פה הדבר
פשוט מאד. מוסדי החסד נשענים אך על תרומות המנרכים
היושבים בחי"ל ועד שתנענה התרומות האלה מוכרחים
המנהלים ללוות, עד כה נאלצו לפעמים ללוות גם מנכרים.

⁽¹⁾ לאיזה קילוניסטים סמוצא ולועז השושבה ארטוף
הלזה הבנק ההלוואות הנחוצות.

ששספר יושביהם עולה כמספר יושבי חברון, עשירה היא בסחר הצמוקים, הצמר, וגם בתבואות, ובכ"ז נמצאים בה אך כשתי מאות משפחות עבריות, וזה כעשרים שנה שהישיב הישראלי בה הולך ומתגונה, הולך ומתמעט בעוד שישב שאר ערי-הישוב הולך ומתרבה. מצב בני עמנו המועטים בתוך מספר עצום של עם הארץ נקל להבין, ובלי שום גוזמא נוכל להגיד, כי השלם הבנק שמחציתו כתוב בכתב עברי, הוא בלבדו כבר הספיק לרומם מעט את מצב היהודים שמה לעידום ולחזקם ולכבדם על עם הארץ. הסניף ניסד לפני חרשים אחדים וכבר הספיק להמציא הכואות לדלת העם העוסקים בעשיית גבינות ובעשיית היין. הבנק מתאמץ בכך יכלתו להחזיק שמה בכך אינציטיבה שיש לה בסיס מסחרי ויש לקוות כי יעלה בידו להרחיב בה את הישוב למען יתבססו שמה כראוי, במדה רחבה והגונה.

הסניף הבירותי.

היה נחויץ להבנק מצד צדו המסחרי, מפני כי בירות הוא עיר רכנת עמים ומרכז המסחר של פלשת וסוריא, ולא תמיד היה יכול הבנק למסור עסקיו להבנקים האחרים הנמצאים שמה. ובנוגע להישוב היהודי-הנהו כעין חלוץ העובר לפני המחנה. האנשים העשירים אשר יחפצו לבא לסחור את ארץ סוריא עם עריה הגדולות, כמו : בירות דמשק ארם-צובה וכל נוף הבנון, יוכלו למצא כעת את הבנק בהחוף היותר גדול בסוריא-זו בירות, הוא ינהלם בעצה ועזרה כספית וכדומה.

חג חצי היובל להמושבה ראשון לציון.

חמש ועשרים שנה עברו למן היום אשר עלו החלוצים הראשונים בט"ו באב תרמ"ב להתישב במדבר החול של "עין הקורא" ובמשך הזמן הזה נהפך אמנם המדבר הזה לכן עדן, אך ! לכן עדן התלוי באויר שמצבו איננו עוד איתן, ובעקב הדבר הזה נכבו יושביה אם לחוג את החג או לא, מיסדיה ותושביה הראשונים הזוכרים עוד היטב כל התלאות שמצאום בעת הראשונה, אמרו לחוג את החג, אך הכאים אחריהם טענו: יש לנו ברמים, יקב וגם יינות טובים, אך לחם אין לנו כי שוק למכור עוד חסר לנו ולשמחה מה זו עושה ? אך חפצי החגיגה הכריעו את הכף והוסכם לחוג חגיגה של פומבי, והועד הנבחר שלח הזמנות לנכבדי כל הערים והמושבות שבאה"ק ולכל גדולי אחינו וראשי החברות הגדולות בחו"ל המשתתפים ביישוב ארצנו הקדושה כי יבאו להחג הזה שהנהו באמת לא רק חג ראשון לציון כי אם חג של היישוב בלוי, ולקול קריאתם בא קהל גדול מאד, ביחוד מיפו והמושבות שביהודה, וביום ה' י"ד אב הוחג החג באופן בחדר, וזה סדרו.

בשעה תרבעית אחר הצהרים נאסף הקהל לבית הכנסת שהיה מקושט מבחיין בדגלי ממשלתנו יר"ה, התפללו תפלת המנחה ואח"כ עלה הכמתה הרב המופלא וכו' במהור"ר יוסף ארואן ואכול חכם באשי ביפו, וידרוש בעברית דרוש גדול במעלת יישוב הארץ ואחריו דרש הרב"ג וכו' דר' גריננהוט דרוש רחב ג"כ בעברית פתיחות החג ועיכו הגדול, ואח"כ התפלל התון לשלום חור' מלכנו

השלטן יר"ה ויברך את השר הגדול בארון עד מונד די
רוטשילד ואת מיסדי המושבה ותושביה ויזכור את נשמות
המתים ממיסדיה, וגם את נשמות גדולי אחינו בחו"ל שעסקו לטובת
הישוב, ובוה תם החלק הראשון של ההגיגה.

ובערב התקבצו שנית כלם לבית הכנסת ומישם הלכו
זקני המושבה ובראשם ולדי בתי הספר ויסבבו את כל המושבה
וישירו שירים מיוחדים עד בואם אל בית העם וכל הקהל עמד
בהכבד שלפניו שהיה מואר בפנסים לוקס גדולים, ובהיציע שר בית
העם נאמו נואמים רבים במעלת החג, יסוד המושבה, השתלשלותה
ועתידותיה, והקהל התלהב מאד במתיאת כפים וקריאת הודר עד
כי נבקעה הארץ לקולם, לראשונה נאמו שלשה מבני המושבה,
ואחריהם קראו בשמות את התלגרמים ומכתבי הפרכה שהגיעו מכל
ערי ארץ ישראל, מושבותיה וחו"ל, ואח"כ נאמו עוד שבעה
בואמים (1) שאינם מבני המושבה.

ובאחרונה נפתח בית העם שבו עמדו שלחנות מלאים
משקאות ומאכלים להשיב נפש, ובוה תמה ההגיגה הרשמית והקהל
שב איש איש למקומו.

ובמוצאי שבת נאספו יושבי המושבה לבית העם וקראו
את התלגרמים המכתבים והמגילות שבאו ביום ו' וביום
השבת, וילדי בית הספר שרו שירי ציון ויטיבו דבם עד אחר הצהר,
זמר א. מ. פרימן חבר "ספר היוכל" שבו אסף את כל קורות
המושבה במשך חצי היוכל לפרטיהן, ויבאר את מצבה ומצב עבודת
אדמה בכלל ועוד, ובוה הביא תועלת גדולה לדברי ימי הישוב.

(1) הנואמים היו מצד המושבה: ד' הא' א. מ. פרימן, ב. לויבמאן
מ. מאיראויין, ומהאורחים: הא' ז. ד. לכנטיין, ד"ר ברינשטיין-כהן.
ד"ר כהן, מ. דוינגוף, ד"ר משיענאוו, ד"ר א. מויא, ומ. שנקין.

ציון לנפש

ביום ב' י"א אב תרס"ז שחל"ח הרב הגאון וכו' כמוהר"ר
יצחק בלאזער ז"ל. המנוח היה לפנים אב"ד בפעטערבורג
ואח"כ מנהל הישיבה הגדולה בקאוונא, ובשנת תרס"ד חתמו
עלה ירושלימה, ויבחר להיות ראש של הועד כל הכוללים
לעדת אישכנזים ומו"מ של כולל ווילנא וזאמוט, קהל גדול
למאור חלקו לו את הכבוד האחרון ומפני הפצו האחרון
בצואתו לא הספידוהו. הנצב"ה.

ביום י"ד תמוז תרס"ז שחל"ח הרה"ג וכו' רי שאול
אלחנן ז"ל אחד מבד"ץ מאישכנזים פרושים פה עיה"ק.
המנוח שמש במשרת הדינות זמן רב והיה אהוב ורצוי
לכל. הנצב"ה.

ביום ד' איר תרס"ז שחל"ח הרה"ג כמוהר"ר יוסף חיים
בן הרב הגאון כמוהרי"צ אפלאטקא פראנער (מיסד ביהמ"ד
דורש ציון ומנהלו). המנוח היה יליד ירושלם ומלכד גדולתו
בחורה שם לבו גם להקרי כתבי הקדש וכפעם בפעם כתב
מאמרים מהעתונים היו"ל פה ומאספנו הספרות, ירושלים, גם בחיי
אביו היה הוא ראש המורים בביהמ"ד הג"ז ואחרי מות אביו ז"ל
באה הנהגת הבית לידו אך לא האריך ימים ככהונתו ואת תנצב"ה.
ביום כ"ט סיון תרס"ז שחל"ח ההבס המופלא שמואל
מיוחס אחד מהבד"ץ לעדת הספרדים פעה"ק. המנוח היה יליד
עה"ק וזמן רב שמש במשרת ראש השו"כ ולפני שנות מספר
נתעלה לשבת כמושב הכד"צ. תנצב"ה.

חדשות וזכרונות

במקום הרה"ג וכו' כמוהר"ר יעקב מאיר ה"ו שלא נתקיים במשרתו מהממשלה יר"ה נתמנה הרה"ג וכו' ראשל"צ כמוהר"ר משה אליהו פאניזיל ה"ו ונתקיים במאמר מלך כתור ואקיל (ממלא מקום) חכם באשי בירושלם וסביבותיה.

חברת הקורת א"י שכבר ישניה השיגה מחדש מאמר-מלך המרשה אותה לחפירות מדעיות באה"ק, והחכם מאקיליסטער שב שנית לחפירותיו בגזר שהוכרח להפסיק באמצע (מפני שכלה זמן הרישיון). והחכם פרופיסור סעלין מוויין חפר בסביבות וירתו לחפש אחר חומותיה העתיקות, אך מפני חוס הקיץ נאלץ להפסיק את עבודתו, ובחורף תרס"ח ישוב לבלות את עבודתו אשר החל. (ואת תגליותיהם נפרסם בע"ה במאספנו ירושלם כרך שמיני).

קיסרית אשכנז החליטה לבנות סענאטאריום בראש הר הזיתים וכבר הונחה אבן היסוד להכנין הזה שיהיה גבוה מאוד ומשוכלל בכל.

בש"ז בקרו את עי"ק אורחים רבים מכל ארצות הגולה ומהם הגביר החכם וכו' כמוה' גאטין ממאסקווא וחתנו דר' פארווינגער רב בסן פראנציסקו (בלוית רעיתו וכתו), הרב הגאון וכו' כמוהר"ר אליהו חזן רב באלכסנדריא של מצרים, הרב החכם דכו' דר' גאטמער רב לעדת הספרדים בלונדון. הא' : ד. ולפנסון. יעקב כהן מהאג, י. 5. גאלדבערג מווילנא, דר' צלענאוויטש מאסקא-ווע, דר' שייבער מכודאפעסט וכולם עזבו את עי"ק שבעי רצון. לשבת, המודיעים (אינפארמאטיאנס-ביורו) : מלבד לשבת יפו נוסדו לשכות באלה ע"י חברת חו"צ ועוד, גם בירושלם חיפה בירות קאנסטאנטינאפל דמשק וארם צובה. לבית הספרים הכללי מדרש אברבנאל וגנוי יוסף באו עוד כחמשת אלפים ספר שקיבץ המיסד דר' חואנאוויין בהשנים האחרונות.

המהברת השניה מהתוצאה החדשה של התלמוד הירושלמי הערוך ומתוקן עפ"י כתבי יד ודפוסים ישנים ועוד, הו"ל ע"י

העורך היא תחת מכש הדפוס ותצא לאור בתורף הבא וכן יתר החוברות יו"ל בלי עיכוב על הסדר.

המלון השלם והמפורט של החכם מר' א. בן יהודה יצא מעתה על הסדר בעזרת ועד מיוחד שנוסד בברלין לדאוג לכל ההוצאות הנחוצות בעד חכוי והוצאותיו.

הירצליה נזה שאנן: הבנק יחד עם ועד מחשובי עירנו קנו ככרת ארץ במוצא שאוירו טוב ומכריא במקום גבוה אצל הארץ שנמץ האדם הגדול המנות דר' הירצל בהיותו בעה"ק ובמקום הזה אומרים הם לכוון בית גדול רחב ידיים שיהיה בעין מעון קיץ או מעון מרפא בעד חלושי כח וחולים שנתרפאו שישבו זמן ידוע חנם או בשכר מועט והמכון הזה יקרא בשם הירצליה נזה שאנן לזכר המנוח ד"ר הירצל ו"ל. אגדת בני ברית נתנה במתנה למטרה זו ערך 8 דונס אדמה.

ראמאלה: בהכפר הזה הרחוק כשתי שעות מירושלם על דרך העולה שכמה שאוירו טוב מאד נוסד בית מדרן יפה ועורך בכל (לאינם יהודים) ועי"ז נעשה הכפר הזה למעון קיץ לכל החפצים לנחל ולשאוף רוח צח ומכריא.

עין סיני. מר יעקב צארטאק שהיה כשנתים בירושלם בתור אחד מהתלוצים מח' ביל"ו לפני בחמש ועשרים שנה עלה עתה עם משפחתו להתישב באה"ק ויקנה אחוזת אדמה בהמושבה חוררה לנטוע עליה פרדם. ועד אשר הפרדם יתן פריו חכר על משך שנים את האחוזת הגדולה שר' השר יסמאיל בי שבהכפר עין סיני על דרך שבם הרחוק בשלש שעות מירושלם, אותה ואת המטחנה (ככח קטור) ובית הבד אשר בה והיא עם גיסו יושבים לבדם בהכפר הזה ועוסקים בכל ענפי עבודת אדמה, ומעת שאחינו זה התישב בו ילכו הרבה מאחינו יושבי עיה"ק לשאוף רוח בהאחוזה הזאת כי אויר המקום טוב מאד, ועגלת דילואנס תלך בכל יום. והמעשה הזה שמשפחה אחת יהודית נתישבה לבדה בכפר הוא צעד חשוב במהלך הישוב.

בהשתדלות ד"ר רופין עורך העתון לספירות ישראל בברלין נוסד פה ועד ספורתי שישתדל להשיג כפי האפשרי ספירות מדויקות ממספר אחינו למפלגותיהם, משלח ידם ועוד והועד החל כבר את עבודתו.

השנה

(תשרי תרס"ז - תרס"ח)

המצב בכלל.

במצב הבריאות טובה היתה השנה הזאת. לא רק שמחלות חדשות לא פרצו בה, אלא שגם המחלות הנהוגות התנהגו ג"כ ברחמים, אך לעומת זה היתה השנה שחונה מאד, גשם היורה התאחר לבא, וגשמי המלקוש ירדו מעט מאד, ועי"ז לקחה החבואה במקומות עונים, וביחוד בחבל חורן בעבר הירדן המזרחי, ובמושבות יהודה גם הבציר לא עלה יפה, ובירושלם גרם מיעוט הגשמים חסרון מים לשתייה, ובחי' תמוז כלו המים מדבורות בחלק גדול מהעיר, ובחדש אלול הובאו מים העירה ע"י הרכבת מהמעין שאצל תחנת בתיה, ותחי' הרוחה מעט.

פעולות הממשלה ומועצת העיר.

בית מועצות העיר בנה אצל שער יפו, ע"ג חומת העיר מגדל יפה, גבוה ארבעה עשר מטר, ביחד עם חומת העיר חמשה ועשרים מטר, ובו יועמד שעון גדול, שיראה וישמע במרחק רב, וכל תושבי עירנו נדבו

ברצון להוצאותיו שעלו ליותר מעשרים ארץ פרנק, במקומות אחדים הנהיגו פנסי דוקס, במקום שמן אדמה, וגם בעלי בתי מלון וחנויות אחדים, קבעו עד פתחיהם פנסים כאלו, המאיר באור בהיר בעין החשמה, ומשער יפו עד אחרי גן העיר מיאר הרחוב במאיר הזה. וגם מי מעין-בתיר שהיבאו העירה כנ"ל, גם זה מפעית בית מועצות עירנו, בעזרת העדות השניות.

התרחבות העיר.

מדבר בתי יחידים רבים שניספו אצל השכינית וגם במקומות שינים, נגמר בנין חלק גדול משכינת „זכרון משה“ שכבר הזכרנו בשנה שעברה, וחברת אחיה התחילה לבנות אצל השכינה הזאת שכינה קטנה (בת 20 בתים) בעד חבריה, בעזרת הוואה מחברת „אנגלא פלשתינה“, וגם כולל רומניא הדל, התחיל גם היא לבנות בתים בעד עניי הכירל לגור בהם חנם חליפות. ביחד הגדילה לעשות חברת גמ"ח „שערי חסדי הכללית שהחליטה לבנות מקפתה 200 בתים, לשלם את מחירם, בלי נשך, בשכר הדירה במשך חמש עשרה שנה, ובוז עשו מנהלי החברה חסד משילש עם יושבי עירנו: בהמציאה להם בתים בתשלום שכר הדירה, עבודה ראומנים ופועלים, ושכר הבתים לא יוכל לעלות כמו שהיה בשנה החולפת, וגם אחדים מבתי החסד

בעירנו זכו לבנות להם בתים גדולים ורחבים שנותנים פאר וכבוד לעיר. היותר נהדר הוא בית היתומים של עדת הספרדים, שבעזרת הנדיבים לבית ברוכף ויששכרף בנו בית גדול ויפה על דרך יפו, וגם בית מחסה ליתומים הכללי של הגאון דיסקין החל לבנות בית גדול ונהדר וכבר נבנה הדיוטא התחתונה.

ועד הכללי של עדת האשכנזים בנו עוד תשע עשרה בתים בשכונת „כנסת ישראל“ שבהם יגורו חנם ת"ח עניים של כל הכוללים השונים, מספר שנים חלופית. ד"ר מ. ולך רופא ביה"ח שער צדק, שזה שנות מספר, שהוא ניתן דירות לת"ח עניים (מנדבת נדיב שהוא חפץ בהעלם שמו), קנה עתה חלקה גדולה נשען לבית החולים הנוי לבנות עדיו מספר בתים בעד החוגים בתורה, וכבר התחילו לבנות גדר אבנים סביב החלקה.

גדול בתי החסד

בית מושב זקנים וזקנות בירושלם יסד סניף בעה"ק חבורן שבו נמצאים כבר 30 זקנים, מהם מחבורן, ומהם מעה"ק ירושלם ת"ו, שלא היה להם עוד מקום במישה"ז פה. מעין יחומות, עיד מוסד חדש נוסד בעירנו בשנה הזאת, והוא מעין יחומות ועוזבות, בו תקובלנה ידוות יחומות ועוזבות מכר עדות השונות, יכולתו בכל צרכן יחונכו בחנוך טוב והשפה השוררת בהבית היא

העברית. והוא נתמך מח' גדול יתומים באה"ק שבאשכנז.
חברת "העזרה" ועוד.

בית החולים הכללי בקור חולים האספיטאל
שבפנים העיר, קנה כבוד ארץ גדולה מחוץ לעיר
במקום גבוה (מיר ביה"ח הפרוסי) שאוירה טוב
לבנות עריו בית חולים מיוחד תחת ההנהגה של ביה"ח
הזה, וכבר התחילו בהבנין, ועתה יש את נפש המנהלים
דקנות או לבנות עוד בנין גדול מחוץ לעיר כבונן
בו סינאטאריום בעד החולים שנתרפאו, ומפני
חולשתם אינם יכולים לשוב עוד לעבודתם.

הת"ת הכללי "עץ חיים" (ראה בחלק השמושי
עמוד מ"א) קנה גם הוא כר נרחב מחוץ לעיר לבנות עריו בית
ת"ת גדול ונהדר שיהיה ערוך לפי חקי ההיגנה, שבו
יהיה חמשים חדרי למיד, ושרשה אורמים גדולים לכתובה.

החנוך

החנוך הולך ומתקדם משנה לשנה. בתי הספר
מלאים תלמידים מאפס מקום, כי ההורים רואים כי כל
הנערים שנמרו את ביה"ס והשתלמו בהמקצוע שלמדו,
משיגים משרה או עסק פה, או בהערים הסמוכות. על יד
בית הספר לעמיל. נוסד בית ספר רעאל, מסחר, שדעת
עתה יש בו רק מחלקה אחת, ובכל שנה יתסף מחלקה.
מבית המדרש למורים אשר לחברת "העזרה" יצאו כבר

ששה מורים מיסמכים, וכולם השיגו משרה פה וביפו, ויש עוד מקים בעד מספר מורים מוטמכים בערי ארצנו וסביבותיה. גן ילדים שרישי ניסד בשכונת ימין משה, והגנים האלה פועלים מאד מיב לחנוך הילדים והילדות, וביחוד דרוש ליסד גן ילדים בפנים העיר.

גם בהישיבות נעשו שנויים לטיוב כשטת הלימוד, ושתי הישיבות הגדולות עץ חיים ותורת חיים, התאחדו יחד ויבחרו את המצינים שבלומדיהם, וייחדו להם חדר מיוחד שיעסק כל היום בלמידים הנגיעים להוראה, באופן שבמשך איזה שנים יוכתרו בכתר הרבנות והדיינות, ולהם יתנו הוצאות ביתם כדיוח שיוכלו לעסק בתורה כלי פיזור הנפש ומרדה, וע"י התעוררות גדולי תורה שבעירנו, יסדו כמו בני הישיבות, מוסד להרחבת לימוד התורה בשם „בית ועד לחכמים“. הבית פתוח בכל יום שעות אחדות ושם יתאספו לומדי תורה מצוינים ויחד ישאי ויתנו ויפלומו בענינים שונים וביחוד לצרף וללכד את מצית התלויות בארץ, ולהויד פרקים ידועים קיבץ לחדושי תורה. המוסד הזה הוא רב הערך מאד, ואם מנהליו יבינו את תעורתו וערכו אז תקיה גדולה נשקפת ממנו להרמת קרן התורה.

מסחר וחרשת

המסחר נהגדל בשנה הזאת בירושלם וגם ביפו דק במדה מצימצמת מאד, אך לעומת זה החרשת החל

לתקיע יתד בארצני: בקרבת ירושלם בהמישבה מוצא, יסד
 מר קרימקר בשמרי מנוחת, בית חרשת „חרמין“ להיצאת
 השמן שבגפת, עשיית בורות ועיד וכבר קנה ככרת
 ארץ בת 170 דונם, ובנה עדיה הבית והובאו המכונות
 והכלים הדרושים לזה, ובחרף הבא יתחילו במלאכה.
 ביפו ניסדו: בית עבור עורות, בית עשיית רעפי ניר,
 (מבולים בחקרה), בראשון לציון ניסד בית כביסה לצמה,
 וחברת „העזיר“ יסדה בית חרשת בחיפה כעין בית
 החרשת אשר לה בלוד, שהוכרנו בשנה החולפת, ומלבד
 בתי החרשת החדשים האלו, ניסדו שני בתי חרשת
 במקצוע הישן, והם: בית חרשת למעלים, בית חרשת
 לרהיטים ומסגרות. בתי חרשת האלו עודם בראשית
 התפתחותם אך אם יהיה למיסדיהם הכח והסבלנות
 הדרושה אין ספק שהקיימי יוראי ברכו בעזמם.

ביתר ערי ארה"ק

י פ ו: העיר הזאת עיר החוף הראשית מתקרמת
 הרבה יותר מאחיותיה שבפנים הארץ, אך בכל זאת לא
 תוכל לתת עבודה בעד כל אדה העורים אליה, ורבים
 מהם כרעומת שבאו בן הלכי, אך אדה הבאים אדית
 ברצון מיחלט בעלי אמנית וחין, ימצאי להם סף סף
 איזה ענף של פרנסה, ומלבד בתי החרושת החדשים
 שהוכרנו למעלה, גם בתי החרושת המלאכה והמסחר

הישנים מתגדלים ומתרחבים, וביחוד פיעלים הרבה
לקדמיתה סחר תפידו רזהב (מרפרדסים שנכסיבותיה) וסחר
האתרוגים אשר לרגלם יבאו סחרים וסוכנים מכל
הארצות, וכרבות מספר העולים כן ירבו מכפר בניניה
ומקרב נוסדה בה חברה בשם „אחיות בית“ שמטרתה
לבנות בעד חברה בתים גדולים ויפים ע"י הלואת
כסף (בערבות חברת אנגלו פלשתינה) לשלם את
הקצן והריבית במשך זמן ידוע.

חיפּו: העיר החיף השניה באה"ק. התקדמה
והתפתחה הרבה בהשנים האחרונות ובעוד שלפני
זה בקר אותה רק אניה אחת פעם לשבועיים יבאו
אליה האניות של כל החברות הגדולות פעם בשבוע.
ומלבד בית חרושת של חברת „העתיד“ שהוכרנו נוסדו
בה עיר בתי חרושת קטנים ואחדים מיושבי ירושלים
ויפו יסדו בה בתי מסחר ומלאכה, וביחוד תגדל
התפתחותה כשתגמר מסלת הברזל ההולכת ממנה לדמשק
ודפי הנשמע יוסד בה בקרוב סניף לחברת אנגלו פלשתינה
שזה יועיל הרבה להטבת מצב אחינו שהתישבו בה מחדש.

חברון: לישוב העיר הזאת שהיה רופף יש עתה
תקוה קלה ע"י יסוד סניף של ח' אנגלו פלשתינה, בה יש
מקים למסחר התבואה, צמוקים, צמר ועוד, וע"י סניף
הבנק יש לקיות שאחינו ישימו לבם לסחר אותה

ואת הכפרים הרבים אשר סביבותיה לכלי יאלצו רבים
מתושביה לעזבה מאפס פרנסה, מושב זקנים
נוסד בה מהנהגת מושב הזקנים והזקנות בירושלים.
בית הספר אשר בה ללימוד עברית וערבית נתמך
בעת מח' „העזרה“.

צ פ ת : מצב החימרי של העיר רואת הורע
לרגלי הפסק תנועת העבודה בהמושבות הסמוכות לה,
אך לעומת זה עלתה במצבה הרוחני, ובעוד אשר לפני
זמן לא היה בה כל ישיבה לגפ"ת, עתה ניסדו בה ישיבות
אחדות ומוסדים לצדקה וחסד ביחוד נדל בה הלמוד בגפ"ת
מעט אשר עלה הרב הגאון וכו' כמוהר"ר הרידב"ז שליט"א.

המושבות

המושבות הכורמיות שביהודה ביחד עם מושבת
זכרון יעקב התאגדו יחד בעסק ממכר היין, וחברת יק"א
מסרה בידי האגודה את כל הנדגת היקב וממכר היינית
והמה עוסקים בחריצות להרחיב את העסק ולהגדילו
באופן שלא ישאר יין בהיקב משנה לחברתה, ומאשר
כי הכרמים מוסיפים להת פרי מדי שנה בשנה ואי אפשר
לקוות שכל היין ימכר כל כך מהר, החליטה הפקידות
שכל אחד מהכורמים מחויב לעקור חלק ידוע מכרמו,
ולנמוע עריו עצים אחרים שפרים ימכר בנקד ובלי
הוצאות רבות. הפקידות נתנה לכל או"א את הכסף הנחויץ

לנשיעות חדשות. ברחובות ופ"ת יסדה הפקידות יקבים
קטנים ופשימים רק לרריכת הענבים, והמיץ יובד
בחביות להיקב בראל"צ ובוהירויחו הכורמים ריוח משנה:
הוצאת הובלת הענבים ופחת המיץ שהיה הולך לאיבוד
ע"י הובלת הענבים להיקב בראל"צ.

ראשון לציון: האדמה למורע תבואה שקנתה
חברת יק"א עוד לפני שלש שנים לא נפרדה עוד מאדמת
הפלחים ולא נתחלקה עוד להבורמים, ובגלל זה רק
מעטים מהם עובדים את האדמה המשותפת וזה גורם
מעצור גדול בהתבססות המושבה. מלבד עצי שקדים ומעט
פרדסים שנמעו במקום הכרמים שנעקרו, החלו לנטיע בה
וגם בשאר המושבות שביהודה עצי פרי, שפריים איננו
נאגר רק נמכר מיד: כתפוחים, אגסים, אפרסקים, אחריות
ועוד, ובעדם ימצא שוק בפנים הארץ ובארץ מצרים הסמוכה.

פתח תקוה: המושבה הזאת הולכת ומתקדמת
בצעדים גדולים כן בגדל שמת אדמזה וכן ברבוי
מספר יושביה, ביחוד ע"י נמיעת הפרדסים העסק הכרוך
בהם שמתקדם במדה מרובה והיא פשטה כמעט צורת
מושבה ולבשה צורת עיר קטנה - עיר השוק, ע"י קניית ומכירת
הפרדסים שנעשה בה לעסק תמיד העולה ויורד כשטרות
בהבירוה, ואם העסק הזה לא ישיג דחיפה לאחור אז
יש תקוה טובה לה וגם בעד מספר הגון של פועלים.

הודעות

בתי החנוך, החסד, החרושת ועוד
בארץ אבותינו.

בית תלמוד תורה דתשב"ר הכללי

וישיבה הראשית עין חיים

נוסד בשנת תר"א ונשתכלל בשנת תרמ"ו.

מרכזו הראשי בחצר רבנו יהודה החסיד זלה"ה

בעה"ק ירושלם ת"י.

מוסד הצבורי הכפול הזה ראשון הוא
לכל המוסדות שבארץ הקדושה, הנהו עמוד
התורה ומעוז הדת "בית חרשת-הרוחני"
העושה נפשות לציון וירושלם. ורוב ילידי ציון
גדולי התורה והחכמים וסופרים סוחרים ובעלי
מלאכה — שאבו תורתם יהדותם ואנושיותם
ממקור מעין החיים הלזה.

וכהיום: א) חמשים חדרים ומחלקות
בהת"ת. שמנה מאות (כ"י) בני עניים
וריתומים מתחנכים בהם לתורה מוסר וד"א
ע"י מלמדים היותר מצוינים, וכתב לשון
וחשבון ע"י סופרים מומחים.

ב) את בני העניים המדוכאים מלבישים
ומנעילים, ואת המדוכאים ביותר מכלכלים גם
בלחם ומזון.

(ג) ברוב שכוונות מגרשי העיר הושבנו
מלמדים ללמוד בני ענייהם.

(ד) הנער שאינו מוכשר לחכמת התורה
ינתן ללמוד מלאכה תחת השגחת המפעל.

(ה) ובהשיבה שוקדים עה"ת כמאתים
חכמי תורה.

והננו לבשר כי בעזה"י נוסד פאנד לבנין
בית מרכז חדש וגדול לת"ת הכללית
בדי אור ואויר עפ"י חקי שמירת הבריאות—
כדרוש למספר הגדול של החניכים יצ"ו (כן
ירבו) וכדרוש לכבוד ישראל שבארץ-ישראל.
ועתה נפתח כר נרחב לגבירי ונדיבי עמנו
הרוצים להציב להם יד ושם בחימת בת ציון
שישתתפו בבנין עץ חיים הכללי שבירושלם
ת"ו ומביבות'

אדרסא :

Allg. Talmud Tora Schule & Hochschule Etz Chaim

pr. Adresse

Oberrabbiner

Samuel Salant in Jerusalem, Palästina.

בית החולים הגדול בירושלם ת"ו

הוא בית החולים הכללי לכל מפלגות אחינו באה"ק

בקר חולים האספיטאל

ALLG. DEUTSCH. ISR. BIKUR-CHOLIM HOSPITAL.

הבית הזה המתנוסס בזהרו על מכון הר ציון
מיוחד הוא במינו, יסודתו בקודש זה כחמשים שנה.
בצל בית החסד הזה יחסיון אלפי חולים עניים
אומללים מירושלם ויתר ערי הקדש והמושבות.
הפקוח על החולים באי הבית מצוין במדת
הרחמים והחמלה, ואין בין חולה עשיר השוכב
בתוך ביתו בין בני משפחתו ובין חולה עני
השוכב בבית הזה כלום, הבית הזה ישפיע ברכה

טובה לאלפי חולים חוצה לו ברופאים וסמי
מרפא, לבד ממשען כסף לחולים עניים השוכבים
בבתיהם ומבקשים תרופה במרחצאות הים וחמי
טבריה ולהחולכים לבתי החולים ובתי הרחצה
שבאיראפא.

הבית הזה הוצאותיו עולות ומתרבות
משנה לשנה, וכבר עלו בשנה העברה ממאת אלף
פר' ולמעלה, ובשנה הזאת עומדת לפנינו מלאכה
גדולה מאד, התביעות הנמרצות אשר יבוא בהן
הצבור אל המכון הצבורי הזה מכריחונו
להרחיב גבולו, וכבר קנינו קרקע יפה במקום יפה
במרכז שכונות העיר ומתעתדים אנו בעזה"ש
להעלות עליה בנין יפה רחב ידיים ונאות לתכליתו
אשר יעלה עד כדי מאתים אלף פר', ואשר בה'
בטחנו ועל רוח נדיבה של אחינו נסמכנו כי
הסכום הזה יתקבץ תחת ידינו במהרה בימינו
ותחזינה עינינו בחדוש הבית בבנינו והדרו.

האדרסה: Allg. „Deutsch. Isr. Bikur-Cholim
Hospital“, Jerusalem, Palästina
או על שם הרב הנאון ר' שמיאל סלאנט בעד הבית הזה

בית ועד הכללי

(לקיפת רבי מאיר בעל הנס זיע"א)

דכוללות האשכנזים פרושים וחסידים

שבערי הקדש

ירושלם חברון צפת ומבריא ת"ו

הוא עליון על כל בתי החסד

כי הוא הסוכך על קיום הישוב כלו בכלל.
ועל צרכי עניים וקנים תלמיד חכמים אלמנות ויתומים
וכל כושל נקשה ורעב בפרט.

ובבנותו להם בתי מעון ומחסה

מנדבות אחינו החפצים להקים להם שם וזכרון בנחלת

כנסת ישראל.

הנהגתו ע"י ממוני הכוללים מהפרושים והחסידים

וכראש מרן הרב הגאון סבא קדישא

רבי שמואל סלאנט שליט"א

בית הועד הוא נגד בית החודים לשרי בית ראמהשילד הי"ד

האדרעסא

Central-Committee „Knesseth-Israel“

c/o Chief Rabbi S. Salant

Jerusalem, Palestine.

הישיבה הגדולה והתלמוד תורה

„מאה שערים“

בעה"ק ירושלם ת"ו

מוסד גדול מאד, וכל מבקריו ישימו כבוד
תהלתו, בהבית הזה יחסיון כארבעה מאות
תלמיד, בחירי סופרים ומשנים אשר תורתם
אומנתם שלומדים בהישיבה, וקופתה מספקת
להם פרנסתם ופרנסת ב"ב. — בהת"ת מגודלים
ומחנכים תנוקות של בית רבן בני עניים מרודים,
לתורה מוסר ודרך ארץ—על יד המכון הזה יסדו
הגבאים בית התבשיל והתלמידים היותר
מדוכאים, ימצאו בו אכלם ושקוים שלש ארוחות
בכל יום ויום חנם, ברכה משולשת בהבית הזה,
וכל מחזיקו יתברכו בברכה המשולשת,

האדרעסע למשלח מכתבים וכסף :

Hochschule & Talmud Tora „Mea Schearim“
Jerusalem (Palästina)

בית „תלמוד תורה וישיבת חיי עולם“ הכללית!

משכן העדות לתורה ולתעודה יסודתו בקודש זה
שנים ועשרים שנה ומתניסם כאבן נזר לתפארת ציון
ירושלים. וזה לפני איזה שנים נתיסדו עוד חדרים מיוחדים
מבית אולפנא רבתיא הדין גם בבתי כולל וארשא אשר
במגרש נחלת יעקב בפרורי העיר, למען לא יצטרכו
התלמידים הדרים שמה לכתת רגליהם יום יום אל תוך
העיר פנימה.

סכום ההוצאה הנדרשת מדי חודש בחדשו להנהגת
היכל התורה הזה; עולה ארבעה אלפים פראנקס, ומהראוי
לכל חובב עמו וארצו ותורתו לתמוך ברוח נדיבה את
המפעל הענקי ההוא למען יעמוד ימים רבים.

האדרעס למשלח כסף ומכתבים:

An Vorstand der „Talmud Thora“
& Jeschiwath „Chaje Olam“
Jerusalem (Palästina)

בית מחסה ליתומים

נוסד בשנת תרמ"א מבני ציון היקרים בהתעוררות
מו"ר הגאון הצדיק רשכבה"ג מוהרי"ל דיסקין זצ"ל
בבית הזה יקיבל כל יתום ונער נעזב מכוללות
אשכנזים, וגם הרבה מאחינו בני תימן וספרדים, אשר
לא היה להם מקום בשאר בתי חסד שבע"ק, וינתן
להם ארוחתם ארוחת תמיד, הלבושה, הנעלה, וכל
צרכיהם, וגם מקום ללון. גם מלמדים אשר ילמדו
תורה וד"א, ואלה אשר אינם רואים סימן ברכה בלימוד
התורה ילמדו מלאכה הראויה לו לפי מזגו ותכונתו.
גם רופא מיטחה יבקר את הילדים בכל יום ואותם
שאין בריאותם שלמה כראוי יאספו אל בית מיוחד והרופא
יתן להם רפואות בכל יום עד אשר יחזרו לבריאותם.
גם משגיחים ושומרים יום ולילה נמצאו בבית הזה,
אשר עיניהם פקוחה על כל דרכי היתומים לנהלם
במיסר וד"א כראוי.

מספר היתומים המגדלים בבית הזה שלש
מאות, ומלבד היתומים המחינכים בו יתמכו ראשי הבית
בלחם ובמזון בירי אלמנות שיש להם יתומים קטנים (פחותים
משש שנה) שלא יוכלו להתקבל בבית היתומים פנימה.
הבית הזה קנה לו שם טיב בפעולתו הגדולה
לטיבת היתומים בפרט ולטיבת הישוב כלו בכלל.

הוצאתו: בערך שמונה אלפים פראנק לחדש
וההוצאה הולכת ומתרבה ע"י היתומים הרבים, ובהם
מנגועי הפרעות ברוסיא ורומניא המתוספים ובאים בכל
יום אל הבית ואין מקום אחד לאספם. החנוך עתה הוא
בבית גדול שכור בשכירות. בעד שלשה אלפים
פראנק לשנה ומאד מיכרח למצא מקום מנוח
להיתומים ע"י בית בנוי ומשוכהל לפי צורך הענין, אשר אין
למצא כל הדרוש לזה בבית שכור, ועיני הגבאים נשואות
דרחמי אחב"י היו שיתנדבו למלאות החסרון הזה וברכת
האיברים היתומים האמללים, עליהם תבא להשכילם
בכל אשר יפני.

כל אשר חפץ לזכות במצוה הרבה הזאת להחיות נפשות
נענות, נפשות יתומים אימללים בעה"ק ת"ו ישלח עזרתו.
על אדרעסא זו:

Waisenhaus gegründet von Oberrabbiner
I. L. Diskin, Jerusalem (Palästina)

Das Diskinsche Waisenhaus,

das einer sehr grossen Zahl arme
Waisenkinder Aufnahme gewährt, Zählt
zu den Anstalten Jerusalems die in vollsten
Sinne des Wortes dem חסדים dienen.

ירושלם יום ג' כ"ה ניסן תרס"ז

Dr. **Elias Straus**, München

ועד בנין בתי מחסה ליתומים

הנוסד ע"י הגאון מוהרי"ל דיסקין זצ"ל
אבד"ק בריסק. ולזכר עולם להגאון מוהר"מ
אויערבאך זצ"ל אבד"ק קאליש וראב"ד
דכוללות האשכנזים בעה"ק ת"ו.

למלאות החסרון הגדול המורגש מאד בבית המחסה
ליתומים הנ"ל הוא בנין בית קנין עולם להיתומים.
אשר אין יד גבאי הבית משגת להשתדל בעד דבר
גדול כזה, בהיות מרדיותם רבה להשיג די מחית וכלכלת
היתומים, נוסד בשנת תרס"ה ועד מיוחד מטיבי העסקנים
בעה"ק להוציא את הדבר הנשגב לפעולה, וכבר קנו ככרת
אדמה יפה בערך עשרים אלף אמות מרובעות ובור מים
גדול, ובחדש אדר שנה זו נגשו אל מלאכת הקדש, והמלאכה
מתקדמת והולכת באופן הכי טוב ונעלה, חררי הת"ת כבר
הגיעו ממעל להחלונות, והיעד מסור בכל כחו להגדיל את
הבנין ולהאדירה, אך ההוצאות מרובות מאד, ועיני ראש
הועד, צופיות אל אחינו מרחמינו חונני יתומים ומוקירי
ומעריצי שני הגאונים הנ"ל וצוקל"ה שיתמכו בידי
המנהלים והעוסקים במפעל הצבורי הזה באמונה שלעמל"פ,
בכדי שיוכלו לגמור את אשר החלו ואבי יתומים

ישלם לכל המנדבים והמסייעים במדה מרובה ושמו יוחק
לזכרון בהיכל ה'.

הוצאות הבנין עולה לפי חכנית המהנדסים לערך
150,000 פרנק.

ספר תקנות פרטות ישיג כל דורש מאת גבאי הועד
עפ"י האדרסה הזאת.

Bau-Commite Des Waisenhauses
DISKIN-AUERBACH.
Jerusalem, (Palästina)

אגדת בתי מסחר אתרוגי אה"ק ביפו ת"ו

בית מסחרנו כבר רכש לו שם טוב על פני חבל
בלה כי הוא הוא "הבית הנאמן" שיכילים להשען עליו
זרתת אמונתם בו, וכן הננו ממציאים להקנים שלנו
לולבים מעבר הירדן מגעניבע ואלכסנדריא והדסים
במקחים חזר וזלים. הקנים מתבקשים להודרו ברדישתם.

יצחק נחום לעזרי ושותפו

בעה"ק ירושלם ויפו ת"ו

J. N. Levy Palästinär Ethrogim : אדרם
Geschäft in Jaffa, (Palästina)

מושב הזקנים

בהבתים הגדולים מחוץ לעיר
על דרך יפו.

150 זקנים

שטח הקרקע 30,600 אמות מרבעות

49 חדרי מטות לזקנים

בית חולים מיוחד

ששה חדרים עם 14 מטות לחולים מתוך

הזקנים עם בית מרקחת (אפאטהקע)

ויסוד הגביר ר' יקותיאל מאנקעוויץ
מזילנא.

חדרים עם שירות מיוחד לזקנים בעלי מומים

וחדלי מרפא.

בקור רופא תמיד ד"ר נאגורני בכל יום.
ורופאים יועצים (קאנסיליום) בשעת הצורך.

שלשה בתי מדרשות לפרושים וחסידים

ובהם אחד יסוד הר"י מאנקעוויץ הנ"ל.

בית הועד וחדר האורחים ואוצר הספרים
הגדול מבית גנזיו של המוסד

ר' ארי' ליב פרידלאנד ז"ל

בית הבשול, בית האוכל, מרחץ, בית טבילה,
בית כביסה, בית מלאכה, ועוד.
שלשה בורות גדולים הצובים ובנויים בסלע,
המספיקים מי גשמים טהורים וצלולים
לכל השכונות.

הרבה עצי פרי ואילני סרק, ממעים שונים
וערוגות הבשם.

תפלה יום יום לשלום החברים והחברות
המנדבים והמנדבות הגבאים והגבאות.
קיום כל פקודה הבאה להתפלל על החולים, עפ"י
מכתבים וטלגרמות.

ארבע חבורות של זקנים (דגלים) לקיום
היאהרציישין של החברים והחברות הגבאים
הוריהם וקרוביהם בתפלה ולמוד משניות
קדיש והדלקת שמן זית.
למוד שעורים ותפלה ואמירת קדיש כל עשתי
עשר חדישי האבלות.

מושב הזקנות

בהכית הגדול אשר בעיר פנימה ובהחדרים
השכורים בחצרות הסמוכות

140 זקנות

22 חדרי מטות לזקנות (לבד החדרים השכורים)

בית הוועד, בית הבשול ובית האוכל.

בית תבשיל טהע לכל עניי העיר בלי הכדל דתי

מושב זקנים בחברון

בית תפלה, בית אכל ושמנה חדרי מטות

30 זקנים

גדול הוא המסד מאין כמוהו בארץ הקדש

ובתועלתו אין כערכו, וכרב גדלו רבו גם

מחסוריו וחובותיו, באין לו שלוחים סובבים

ולא קרן קיים, וקיומו תלוי ברוח נדיבי עם

אלקי אברהם.

אדרעסא

Altenhaus Moschab Sekenim

Jerusalem, Palästina

בית הכנסת אורחים הכללי אש"ל אברהם ובית תבשיל גדול.

מרכז הראשי לשוב עה"ק

בשכונת מאה שערים ת"ו

ניסד זה כשלשים שנה, ונשתכלל בשנת התרס"ב
ועתה הוא בית מחסה גדול, חצר גדולה, ובה מתנוססים
לתפארה שנים עשר חדרים. משוכלל במטות מוצעות
שלחן כסא ומנורה וכל תשמישי בית וצרכי האדם
החי, ומשרתים ומשגיחים. מוקדש לכל אחבי הבאים
להאחו באה"ק מכל ארצות תבל: איירופא אוי אפריקא
אמעריקא ודומיהן, כעני כעשיר, אחרי אשר שבע
נדודים מעת עזבו את ארץ מגורו, ובא אל הבית מיצא
מוכן לפניו כר נרחב לחלק עצמותיו כהודש ימים, וינת
לו אוכל לשבוע, לחם בשר ותבשיל. שבתות ומיעדים
חנם אין כסף. ביותר הפליא המפעל הזה לעשות בעתות
האחרונות להנודדים גולי ופליטי רוסיה ורומניא אשר יבואו
משפחות משפחות, אנשים ונשים וטף, ומנהליו אזור
חיל לכלכל את כל ההמון הזה ולדאוג בעד חיתם
לעתיד, כמוכן תעלה הוצאות הבית הזה לסכום גדול
וזכר באו מנהליו בסבך חיובות רבות, ונשענים בחסרי הי

ובעזרת אחב"י היודעים את נפש הגד, שידעו להוקיר
מוסד גדול ונשגב האחד שמיוחד במינו, ויקחו חלק
בהמצוה הרבה הזאת, וזכתו אברהם אבינו, הראשון
אשר נמסע אש"ל, תעמוד להם להתכרך בכל טוב סלה.

אדרעם:

Herrn Nachum Katz & W. Jelensky
für Hachnasath-Orchim (Pilgerhaus
Meah-Shearim) Jerusalem (Palästina)
או ע"ש הגר"ש סלאנט שליט"א בעד הבית הזה.

ישיבת בר יוחאי

ובית מושב זקנים בק"ק מירון

סמוך לעה"ק צפת"ו

משכן העדות לתורה ולתעורה, על הר ציון התנא
האלקי הרשב"י זיע"א. אל הבית הזה נקבצו קבוץ סגור
חבורה, משווארי שיפרי דעה"ק צפת"ו היושבים על התורה
ועבודה ומקבלים פרס הגון ותמיכה יפה מדי חידוש בחדשו.
ובכן יבוקש מאת אחב"י לחים ולרחם על המפעל
הקי הזה איש איש כנדבת לפי הטי למען להרים קרן
התורה בכבודו וה' הטוב ישלם להם בפעולם.

כל הרוצה לקחת חלק במצוה זו ישלח עזרתו

על האדרעם זו:

Rabbi Lasar Jacob Podhorzer
für Jeschiwat Bar Jechoi, Saffed, Palästina.

בית חנוך עורים לבני ישראל באה"ק, בירושלם ת"ז.

הבית הזה הוא יחיד במינו ואין שני לו
באה"ק ובכל ארצות הקדם, בו מתחנכים ילדים
וילדות עורים מכל מפלגות אחינו, משנות 6
עד 20, ומספיקים אותם בכלכלה טובה, והלבשה
ובכל הדרוש להם.

הם מתחנכים בלמודים האלה :

למודי קדש : תפלה (יום יום בצבור),

תהלים, מקרא ונ"ך, משנה ודינים (שלשה מורים).

למודי חול : דברי ימי ישראל והעמים

כתיבה וקריאה בכתב העורים (ברייל), עברית

ואשכנזית, חשבון וכתיבת הארץ, נגינה בכלים

שונים עפ"י תוי הזמרה (שלשה אומנים).

גן ילדים : להחניכים והחניכות היותר

קטנים מבני שש עד שמנה (מורה אחת).

בכל ערב ר"ח מתפללים החניכים בעד

תומכיהם לפני כותל המערבי ואצל קבר רחל

אמנו, והיתומים שבהם שומרים את היאהרציימן

של הנדיבים או הוריהם הנעדרים ר"ל באמירת

קדיש ובתפלה. וכן בכל יב"ח הראשונים.

תקנות מיוחדות ישנן בעד הנדיבים

וזכויותיהם, ובעד קוני מטות וכוני חדרים.
המפעל הוא כעת בחצר גדולה (בת 12 בתים
מרוחים) בשכירות מרובה מאוד. כי אין להמסד
הזה לדאבון לבנו לע"ע כל בית ונחלה ומוכרת
להטלטל שנה שנה אם כי זה פועל מאד לרעה
על מצבם וע"ד התקדמותם, בעבור זמן רב
לבטלה להתרגל בכל מוצאי ומבואי הבית.
הננו מחלים פני הקוראים להשתדל איש
איש בכל אשר תשיג ידו למען נוכל להקרב אל
המטרה ולהקים בית מפואר לשם בית חנוך עורים.
מחיר חדר קטן 1000 פרנק, בינוני 2000
וגדול 3000 פרנק.

תודה רבה

למע"כ הגביר המרומם הנדיב המצויין
כ"ה יוסף בר' משה הלוי קראנהיימער נ"י אשר
הואיל בטובו להרים למטרה זו סך 250 לי"ש
ע"י הרב הגדול כו' מוהר"ר יעקב דוב לענצר נ"י.
הרואה ואינו נראה ישלם לו ולכל נדיביו
ולכל תומכיו וגבאינו הי"ו כעל כל תגמוליהם
על הנראים ואינם רואים.

אדרים: I. Blinden Institut für Palästina
Jerusalem (Palästina)

תורת חיים הכללית

כבר יצא טבעו מסיף העולם ועד סיפו כי צבי
הוא לכל הענינים המיכים שבירושלם, וכל יקר צפין בתוכו
להתקדמות דור יבא בארץ אבותינו, לגדלו ורחנכו להכשירו
זלעתדו לתעידת וזח ישראל הדתית בכל ארצות פוזריו.
פה הציבה לה התורה גב ותכנה לה רמים להיות לראש
פנה תלפיות שהכל פונים אליו, מציון הרוחנית זו פנה
זיתר לתורה ולתעידה, לתושיה והשכל בעיר ה' סלה,
מקדש תורת חיים מלא צחצחות וזיהר, נעימות
גצח רוממית וזוהר, הדיך וגדול ירך, הדיך והשתכלל,
הלוך והתפתח, בניה של תורת חיים בחירי ספרים ומשנים
שמהם תצא הוראה לעולם, מתהלכים לפני ה' ובחצרות
אלקיני יפריחו ויציצו, בשלמות הדעת ובתתרוומת הרוח
ותפארת המדות הנעלות שבהן יתברך ישראל.

„תורת חיים“ היא תהלת ירושלם ותפארת ציון,
בגאין רוחה הכביר כיללת ומקפת פעולות גדולות ותוצאות
בשגבות, תניה אור תורה לכל אפסים, תאציר ברכה
ואהבה מסביב, תזיל צדקה והכביר חסד ונדיבות במדה
גדושה לכו"כ מאות אוצרות נפשות המתפרנסות מקיפתה.
המרים והמנוף תנופת קידש להחזקת מכין הזה,
הרי הוא תומך עמוד התורה, עבודה, וגמילות חסדים, על
ראש הר ציון וירושלם, ופעולת השפעת צדקתו עומדת לעד.
אדרים: Rabb. Isaac Winograd Jerusalem (Palästina).

בית התבשיל הכללי.

Allg. Isr. Volks-Küche.

אחר מהבתים של הסד היותר גדולים והנחוצים בארצה"ק, יתנוסס המפעל הנשגב „בית התבשיל הכללי“ אשר זה ארבעה עשר שנים מזיז שנפתחו שעריו, ונמנו מזון ומחיה לכמה וכמה מאות עניים וזקנים, אלמנות ויתומים גלמודים ומדוכאים, המשיבים את נפשם יום יום בכלכלה טיבה, בתבשילין חמין ומבריאים, וביותר רב חן הבית הזה, באין תוכו שים הבדל בין עדה לעדה בין אשכנזי לספרדי, גירזי, תימני כ"י כ"י.

הבנסת הבית הזה הן מנדיבו אחינו בכל מקום שהם אשר ידם פתוחה לרטיב למפעלי ציון הנאדרים בקדש. היצאת הבית רבות הנה, וחיבות רבות השתרגו עליו על המפעל הגדול הזה, ובכל זאת מפני העניים הרבים אשר בתוכי ירושלם ת"ו, נאלצו מנהליו עוד להגדילו ולהחריבו שנה זו כמדה רחבה מאד, ולתת לעניים מדוכאים רבים מאד יום יום גם לחם ותרבות ל"ן ובשר חנם אין כסף בימי החול ובשבתות ובימי המועדים, וגם צירה לביתם לרחיות את נפשות מפם ועוללהם, וביחוד הצמין המפעל הגדול הזה בפתוח את שעריו זה שנתים לעניים פליטי רוס'א ורו מניא ושאר מקומות חו"ל הבאים ירושלימה, להחיות את נפשם.

ומכלכלם גם בלהם ובשר ותכשילין בחדשים הראשונים
 חגם אין כסף עד ימצאו במה להתפרנס א"ע ולהביא
 טרף לביתם, ובכן מוכן הדבר כי חוב גדול מאד יעיק
 עליהם, ואם לא יחישו אחינו לעזרת המפעל הזה צפוי
 הוא להסגר על מסגר ח"ן, ובכן יבוקש נא מאת אחב"י
 למחר להוסיף ולרחם על הבית הזה, איש איש כפי נדבת
 ידו ופעלו הטוב, וגם הם יזכרכו בכל טוב סלה,
 אדרעססא למשלח כסף ומכתבים

Sr. Ehrw. Herren Rabbiner
 Leib Herrschil Dajin & Rabb. A. E. Levy
 für d. Allgemeine Isr. Volks-Küche, gegrün-
 det d. Oberrabb. S. Salant, in Jerusalem.

CENTRAL HOTEL

Besitzer

J. AMDURSKY, Jerusalem.

החפץ להתענג בימי היותו בירושלם יתאכסן
 בהוטל צענטראל המיון וערוך בכל הדרוש לחפץ
 האורחים בטעם ארופי.

המקחים נמוכים!

Hotel I. Ranges mit aller **Modernen**
Comfort in der nächster Nähe alle
 Sehnswürdigkeiten

Mässige Preise!

חברת שערי חסד גמילות חסדים הכלליות

הנוסד בשנת תר"ל

מטרתה להלוות כסף בלא נשך, על משכנות
זהב וכסף ונחשת, מרגליות ואבנים טובות, ושמרי
הממשלות והכוללים הבטוחים.

זה שמנה ושלשים שנה עברו מאז נתיסדה החברה
מבני ציון היקדים למיבת כל עניי ציון וירושלם, ובה
כי גדלה והצליחה ועשהה לה שם בשם הגדולים גם
מעבר לים, ופרי חסדה יהולל בשערים ובקרית חוצות
כי בצלה יחזי כל עניי עה"ק וגומלת חסד בכד עת
צר ומציק לכל העניים מכל קהלות הקודש, ובפרט בעת
שבירות הבתים אשר דפי חק המדינה על המשביר
לשלם כל שכירת הבית בתחלת השנה, וחסדי ה' גברה
עליהם לקנות מגדבות יחדי החברה חצר גדול ורחבידים
ובו בתים תחתים שניים ושלישיים, ובתיך החצר
ביהמ"ד בנוי לתלפיות לתורה ולתפלה, מופלגי תודה
הונים בתורת ה' במקדש מעט, כיום ולילה, ושימרים
תקנות החברה בתורה ותפלה לעילוי נשמות החברים
הנעדרים ר"ל. ומתפללים בעד שלום החברים, ומקבלים
משכורתם מהבנסת החצר אשר עודה יותר מאלף פ"אנק
רשנה, והחצר הוקדשה גם עפ"י נמוסי הממשלה, קודש
לשמירת התקנות, למען יהיו החברים במיחים על כל

והתחייבות אשר יתחייבו מנהלי הח' לבאי בריתה כמבואר
בספר התקנות של חברתנו.

בשורה טובה !

חברתנו החליטה להוסיף עוד מטרה נשגבה
להתעסק בהרחבת הישוב בעה"ק ולהביא אל המנוחה
ואל הנחלה את עניי ירושלם שישנו כ"א קנין בית
זקרקע לצמיתות, אחרי שישלמו מחיר הבית בתשלומים
קלים בשכירות הבית מדי שנה בשנה עד כלות השלומי
מחיר בנין הבית, מבלי הטל עליהם שום נשך ותרבות
זבועז"י בקרוב תקנה חברתנו זקרקע גדולה במקום אויר
צח ומבריא לבנות עלי' שכונה מיוחדת שתכיל מאתיים
בתי מעין עבזר מאתים משפחות, והשכונה תקרא בשם
„שערי חסד“ על שם חברתנו. ועל המאתים חברים לשלם
מחיר הזקרקע, וחברתנו תלווה לכל חבר סך שבעים נאפ"ז
1400 פרנק (סכום הזה יספיק בערך לבנות בית יחידה)
והחבר ישלם סכום ההלוואה במשך ארבעה עשר שנים
100 פר' לשנה, ואי"ה בשנה הראשונה תבנה חברתנו
שלושים בתים, ובן בכל שנה ושנה תוסיף חברתנו
לבנות מספר בתים לפי הכנסת החברה מנדיבי עמנו
אלו הדואגים להרחבת הישוב בארה"ק בבנין בתי מעין
זהחפצים לתת פרנסה ועבודה לאחינו בארה"ק : האימנים,
הבונים, המסתתים, והפועלים, וכו', דבל יצטרכו לנו

ולנוע מעבר לים להביא טרף לביהם, והמשתתפים
בצערן של עניים המתגוללים שנה שנה מבית לבית
ומחצר לחצר ע"י עילוי שכירות הכתים שנה שנה עד
למעלה ראש, והיום חיי צער כל השנה מראגת
שכירות הכתים אשר ישארו בידי בעלי הנחלאות,
ולרש אין כל תקינתו תאמצנו כי ה' הבורח בציון
ובונה ירושלם יח' בעזרנו להוציא מחשבתנו מכח אד
הפועל ונוכח כולנו בכנין בית הבחירה במהרה בימינו.
גבאי ומנהלי החברה, ה"ה הרבנים הגדולים הגבירים:
מיה"ר יוסף חיים זאנעפער, אלי לייב בהרא"ד ר"ק.
יואל משה סאלאמאן, צבי מאנדשיין, ארי' זאב וואלפסאן,
פנחס הערץ וואלקאויסקי, אשר אליעזר לעוו, נתן נטע קאס.
החפץ לבוא בברית חברתנו יפנה ע"פ האדרס:

Allg. Verein „Schaaro-Chessed Gemilath-
Chasadim Haklali“ in Jerusalem, Palästina.

פאלעסטינא

(2-טע פערבעסערטע אויסגאבע)

ענטהאלט איינע פאלשטענדיגע בעשרייבונג פאן
פאלעסטינא מיט איהרע בערג אונד טהעלער, ימים אונד
טייכן, קוועלען אונד ברונען, שמעדם אונד דערפער, א. ו. ו.
פערפאסט פאן אברהם משה לונץ
פרייז 2 פרנק אדער 40 סענט פירטא פרייז

A. M. LUNCZ, Jerusalem Palästina אדרוס:

בית אולפנא רבתא

אהל משה

בהר הקדש בירושלם תובב"א

הוא מכון התורה והיראה אשר יסד רבן
ומאורן של ישראל, גאון הגאונים קדש הקדשים
מו"ה משה יהושע ליב דיסקין זיע"א, הרב
מבריסק, בשנת התרנ"ה. אל הבית הזה נקבצו
קבוץ סגל חבורה משופרי שופרי דאה"ק ת"ו,
פרי הארץ לגאון ולתפארת עמנו וארצנו הק'
וזכות מיסדה הגאון והקדוש וזכות תורה"ק
וארה"ק הן המה שעמדו לבית הגדול הזה,
שמגדלין בו תורה, להתנהל בצדק ובמישרים
גם אחרי עלות הרה"ק הנז' השמימה, ועד היום
ישיבת אהל משה הנה מטרופולין של תורה
אשר בה ישקדו על התורה"ע מבחירי ציון
וירושלם ויתמכו בעין יפה, לפי צורכם, ולפי
מצב הקופה.

וכבר אתמתי טובה ותועלתה של הישיבה
הקדושה הזאת בכל תפוצות ישראל, ורבותינו
שבגולה ותקיפ' דארעא דישראל כבר סמכו ידיהם
על המפעל הקדוש הזה. וכל המניף וכל המרים

תרומת קדש להחזקת הבית הגדול והקדוש הזה.
הרי הקריב נדבתו על מזבח הרצון בעיני אלקים
ואנשים, להרים קרן תורה"ק בארה"ק בכבוד
להגדילו ולהאדירו. —

מנהליה בקדש המה: הגאון מוה"ר חיים
יעקב שפירא ראב"ד דפעה"ק ת"א והגאון מוה"ר
יוסף חיים זאנענפעלד ממנה כולל אונגארין,
והרה"ג ר' יעקב אורנשטיין ר"מ דהישיבה.
האדרעססא למשלח כסף ומכתבים:

Rabbiner Ch. Jacob Schapire
für Jeschibath Ohel-Mosche
Jerusalem (Palästina)

בית מסחר של סמי-מרפא

וכל השייך לזה (דראנקן האנדלונג)
של שחור ושותפיו.

בית מסחר הזה מצטיא כל מיני סמי-מרפא וחפצים
חמים, צרכי החבושת, וכל מיני כלים מגושי, מכונות
חשמליים. כלים חירורגים, מי מינעראל ועוד ועוד.
בית המסחר הוא סמוך לשער יפי.

האדרוס:

Schocher & Co. Jerusalem, (Palästina).

בית התלמוד וישיבת אור חדש

בתוככי ירושלים עה"ק ת"ו

מפעל כביר העומד תחת דגל הגאון הגדול והצדיק
המפורסם מוה"ר יוסף חיים זאננענפעלד
שליט"א, אשר יסידתו בהררי קדש הדת והמוסר
בהר ציון. מטרת המפעל הק' הזה, להפיץ תורה
ויראת ה' טהורה לפי רוח ודרך הקדש שסלל גאון
ישראל וקדושו רשכבה"ג אדמו"ר ר' ישראל
סאלאנמער זצוק"ל, ניסד בשנת ה'תרנ"ו, ע"י
תלמידו המובהק הגאון החסיד אור עולם ר'
שמחה זיסל זיוו מקעלם זצוק"ל, בהסכמת
גאוני ירושת"ו הר"ו.

פעולת הבית הנז' הזה הולך וגדל ובמשך עשרה
שנים אלו הרבה פעלים לתורה ויר"ש, וצעדי ענק צעדו
שני בתי קדש אלו כאשר כבר שבחוהו גאוני ארץ וחז"ל.
יוזה מקרוב אשר מנהלי הישיבה הק' עשו מעלה אחת בקדש
ויסדו על יד ביה"ת והישיבה בית תבשיל לתלמידי העניים
המסתופפים בהישיבה הק' להספיק צרכיהם, וליתן להם
ארוחתם שלש פעמים ביום למען אשר ישקדו על דלת
למודם במנוחת הנפש.

אפס מפאת גודל ההוצאה הנדרשה לכלכלת הבית

הזה, ולרגלי מצוקת העת הנוכחי אשר לכללות אחבי
מצבו הגשמי ממה מאד, ועיני המנהלים נשואות לרחמי
שמים ומחכים לעזרת נדיבי עמנו, כיוסיפו אימץ להרבות
חסדם ביתר עז

זכות המצוה המשולשת בתורה, יראת ד', וישוב
ארה"ק וזכות הגאונים קדושי עליון החופפים על המוסד
הזה, תעמוד לכל המשתדלים בתמיכתו שבכל אשר יפנו
יצליחו, ונזכה כלנו לאור חדש אשר על ציון תאיר בב"א.

Hochwürr. Herrn Rabbiner I. Ch. :
Sonnenfeld für Hochschule Or Chodosch
Jerusalem. (Palästina)

פרחי ארץ הקדישה

(אלבום בעל פרחים טבעיים)

מאוספים מהמקומות היותר נכבדים בארצה,
בלויית פרשת תבונת קורות ומצב המקומות, בעברית-
אשכנזית ובעברית-אנגלית, חובר מאת א. מ. לונץ.
מחירו 2 פרנק. מכורך בכריכה יפה ובלוחות עצי זית.
4 פרנק. להשיגו בהקדם משלח המחיר:

A. M. LUNCZ, Jerusalem Palästina : האדריס:

בית חנוך יתומים

לבני ישראל באה"ק בירושת"ו

היא היכל החסד והחסדה, בו מתגדלים יתומי עמנו
האומללים בטפול רחמני, מהכלכלים בכלכלה מצוינה
ומבריאה, ומתחנכים בחנוך מיסרי ודתי, כריח עברי,
מתלמדים תורה ומלאכה ודרך ארץ על ידי מורים
מומחים ונצונים, למען יהיה עתידם נכון בעולם את
הבית כתום תור חניכים, ועיד בו בית מדרש גביה לרבנות
בכל ענפי הדת והמדע שבו ישתלמו חניכי הבית בתלמוד
עיוני והלכותי, המיסרה הזאת מתנוססת כאבן חן לתפארה
על מרום הר ציון, וכל מבקרי הבית יפיקו רצון מהנהגתו
המצוינה, בית החסד זה אין לו כל מקור להוצאותיו
הרבית ונשען הוא על נדבות אחינו שבארץ ושכחו"ל
אוהבי ציון וירושלם ודורשי שלום בניהו ואל אבי היתומים
בעתיד כי יברך את כל חומכי הבית בשלום.

המנהלים

האדרים אל הבית :

Rabbin Abraham Pelossof

Pour

„BETH HINOUH YETTOMIM“

Jerusalem (Palestine)

בית מעשה ומסחר

של

יין גפן יין שרף וקאניאק

היותר משובחים, מפרי ארה"ק ת"ו.

אצל

חיים אלישע טענענבוים בירושלים

Fabrik und Handlung von

Wein, Brandwein u. Cognac

des Herrn

Ch. El. Tannenbaum, Jerusalem,

בית החולים הכללי משגב לדרך

בו אין כל הבדל בין יהודי ליהודי, בו החולים

נכנסים חנם אין כסף, בו כחמשים מטה. נוסד בשנת

תרל"ט. הסוכן הוא הרב יצחק אשכנזי נ"י, הכנסותיו

שנה זו 17 : 365,272 גרוש. ההוצאה 02 : 468,120 גרוש.

החוב הרובץ על הבית 38 : 18,871 פראנק.

בחצר ביה"ח מתנוססת ישיבת "שרי חמדי" של

הגאון הגדול רבינו חיים חזקיהו מדיני זע"א.

האדריסה:

Misgab Ladach Hospital

Jerusalem (Palästina).

בית מפעל הגדול
מושב זקנים וזקנות החדש
פעה"ק ירושלם ת"ו

עיד ישובי „זקנים וזקנות” ברחובות ירושלם וכו' (זכרי' ד' ה')
מוזקנים אתבונן כי פקודיך נצרת. (תהלים קי"ט)
עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא.

בית מושב זקנים וזקנות החדש נוסד ע"י
הרב הגאון אבד"ק פאהאסט ברוסלאנד, בשנת
תרס"ו בפה עה"ק ירושלם טובב"א.
הבית מושב זקנים וזקנות החדש הוא
מפעל כביר בפה עה"ק ת"ו לקבל כל איש
ואשה מגולי רוסיא ורומניא זקנים וזקנות בלי
הבדל ופדות בין מפלגה ומפלגה כת וכת, הבא
הנה מכל ארבע כנפות הארץ, הבית מו"ז
החדש יכלכל לע"ע ערך מאה איש בלחם ומזון
כסות ומטה רופאים ורפואות כו' וכו' ינתן להם
מקופת המו"ז, רובם מהזקנים ת"ח מופלגי
תורה יושבים על התורה ועבודה בשני בתי
מדרשים של המו"ז, והרב הג' הנ"ל ילמוד
עמהם שיעורים, מלבד שיעורי משניות.

הזקנים מתפללים בעד שלום החברים
הנדיבים בחו"ל, בכל ער"ח לפני כותל המערבי
ואצל המקומות הקדושים, וכן בשמירות היר"צ.
הבית מושב זקנים בעת בחצר גדול ברחובות
ירושלם בבתי הכוכארים, בת (40) ארבעים בתים
מרוחים ואויר צח בשכירות מרובה מאד לערך
5000 פראנק לשנה. כי אין להבית
מו"ז כל בית ונחלה בעה"ק ת"ו והגבאים
מוכנים לקנות נחלה ובית גדול רחב ידיים
בעד שלש מאות זקנים וזקנות ואשרי מי
שיעזור לבנין בית, שם עולם יעשה לו לדור
דורים, וזכרונות יהי' לנצח בהיכל ה' בעה"ק
ירושלם ת"ו. — תקנות מיוחדות בעד הנדיבים
והחברים וזכויותיהם בעד בוני המטות ובוני
החדרים, ימצאו בהלוחות מושב זקנים וזקנות
החדש. מי שמנדב סכום כדי בנין חדר אחד
יקרא החדר ע"ש המנדב לזכר עולם וצדקתו
תעמוד לו לזכרון נצח בהר הקודש בירושלם ת"ו.

האדרעס :

Gross Anstalt Moschaw Skenim Uskenot.

Hachadosch, Jerusalem (Palästina)

בהמ"ד דורש ציון (בלומענטאהל שולע).

הבית הזה נוסד בשנת תרכ"ו בהשתדלות הרבני
יוסף בלומענטאהל ז"ל מפארז והרב הגאון
יצחק פראג ז"ל. מטרת הבית לחנך צעירי עמנו
בחכמה ובתורה ובד"א. משך ארבעים שנה אלה הראה
את פריו פרי הלולים בהכינו לעם ישראל חכמים ראויים
לשרת בקדש ולהורות הוראה בישראל, ואנשים למאות
חנך בחנוך מוסרי ודת. בש' סת"ר נתבקש הרה"ג
יצחק פראג ז"ל בישיבה של מעלה ובש' הזאת לקח
האלקים גם את בנו מנהל הבית עד עתה הרה"ג יוסף
חיים אופלאטקה פראג זצ"ל. ועפ"י בקשת רבני העיר
לקחו משרת ההנהלה: הרה"ג מנחם ש"מ כהן
הי"ו, והח' היקר נסים אופלאטקה פראג
הי"ו והח' הנכבד יצחק ישראל הי"ו.
ומכם אחב"י יושבי גורח הבקשה, לתמך בידי
הגבאים הנ"ל למען יוכלו לבצע את זממם להשריש
בלב צעירי עמנו אהבת התורה והחכמה ויהיה הבית
הזה רשם ולתפארת לעם ישראל. ומהשוכן בציון
והבוחר בירושלם תהיה משכרתכם שלמה. ועניכם תחוינה
בבנינה אמן.

Adress:

Rabbi, Joseph Ch. Oplatkah's Söhne,
Leiter der Doresch Zion Blumenthal Schule
Jerusalem, (Palästina)

חברת עזרת נשים הכללית

בעה"ק ירושלם.

התומכת חולות ויולדות עניות בכלכלה ומזון.
מכרכת זה שתים עשרה שנים את „בית המחסה לחשוכי
מרפא וחולי הרוח" אשר יסדו ידיה ברוב עמל ותראה
ויעל מעלה מעלה משנה לשנה עד כי זה בשלש שנים
הקימה בית לעצמה על מקום רחב ידים בן חמשת
אלפים מטר מרובעים מול בית מושב הזקנים וזקנות.
על דרך יפו, בית נכון ונשא. בנוי לתלפיות כהיכל
תפארה, ובו חדרים מרווחים וגביהים הנותנים מקום לשמנה
ושלשים מטה, ונקרא שמו „בית ישע אהרן" על שם
הנדיב מו"ה ישעיה אהרן ניישטאדט ז"ל ממאסקווא, אשר
יורשיו שיחיו נתנו היצאות בנינו עד כדי 28,100 פר,
אך מלבד החובות הרבות אשר השתרנו עליו על צוארנו
עוד הרגש לנו חסרון גדול בתוספת בנינו תשמיש ואף
החצר טרם התקן כראוי מחסרון אמצעים. כל הרוצה
לקחת חלק במצוה זו ואשר דבר לו אלינו בזה, יפנה
או ישר ירושלמה על פי האדרסה.

Asil des F. V. Esrath Naschim, Jerusalem Palästina
או על שם הפטרנויות הכבודות שבחור' הלא המה:

M-me B. Lewin Brodsky, 59 Stephaniestr. Karlsruher
Frau Therese Gumpertz, Hartungstr. 5 Hamburg.

Frau Ed. Rosenheim, Königswärterstr. 11
Frankfurt a/M.

Frau Herman Gutman, Calwerstr. 4. Stuttgart.

בית ספרים הכללי לבני
„מדרש אברבנאל“ ו„גנזי יוסף“
אוצר לכל ספרי ישראל בירושלם.

בו נמצא כבר יותר משבעה ועשרים אלף כרכים בכל
מקצעות ספרותנו, ובהם רבים יקרי המציאות, כתבי יד
תמונות ועתיקות הנוגעים לקורות עמנו וקדמוניותו ועוד.
נחיצות הבית ותועלתו וערכו לעם ישראל
כלו ידוע ומובן.

בספים דתשדום הבית שר הבנין יקברו האדונים:

Director Ephraim Cohen, Jerusalem.
Dr. J. Chazanowitz, Bialystok, Russland.
M. Usischkin, Ingenieur, Jekaterinoslaw,
Russland.

ספרים, כתבי ידות, מכתבים, שמרות, תמונות,
מטבעות, ושאר הפצים עתיקים הנוגעים לקורות
עמנו וארצנו ישולחו ישר לירושלם.
שמות המנדבים יוחקן בהחשבון שיוציא לאור
ועד הבית לכשיהיו האמצעים לזה.

האדרסא : Jüdische Centralbibliothek
Medrach-Abarbanel, Jerusalem, Palästina

”בְּזֵלֶל”

בית מדרש למלאכות יָמנות

• BEZALEL

Kunstgewerbeschule

Jerusalem.

מושב ועד „בצלאל“ בברלין. ראש הועד: פרופיסור
ד״ר אוטו ורבורג. מנהל „בצלאל“ בירושלם: פרופיסור
בוריס שיץ.

מקבלים הזמנות על שמיחים, רהיטים קטנים, בסגנון
המודרני ופאריס-ספרים ועתונים. לכד זה נמצאים ב„בצלאל“
אסף של דוגמאות שונות ובית נכת.
חבית פתוח בכל ימי השבוע וסגור ביום הששי ויום השבת.

Sitz des Vorstandes: Berlin; Vorsit-
zender: Prof. Dr. Otto Warburg. Direktor
in Jerusalem: Prof. Boris Schatz.

Bestellungen werden für Teppiche,
Kleinmöbel im modernen Stil und Illustratio-
nen angenommen.

Ausserdem befindet sich in der Schule
ein Musterlager und Museum.

Alle Tage offen, Freitag u. Samstag
gesperrt.

Adresse: **Prof. Boris Schatz**, Direktor der
Kunstgewerbeschule „Bezalel“ Jerusalem

Kinder-Erziehungs-Anstalt

בית חנוך נערים וישיבת בחורים

(ניסד התר"ם ע"י אברהם יוחנן בלומענטהאל)

מגדל בנים נאמנים לעמנו ולתורתנו הקדושה, פונה
דרך ומסלה לחנך נערים עוזבים ברוח תרבותנו העתיקה,
רוח ישראל סבא, בסדרים נכונים ונמיסי דרך-ארץ;
עדו יתפתחו ייהיו אנשים מועילים בחברת האדם לתפארת
ישראל ואה"ק ת"י. אדרס:

Rabbi. Abraham Blumenthal, Jerusalem.

Zweck der Anstalt.

Hier soll solchen Jünglingen gratis Gelegenheit gegeben werden sich in geistiger und Körperlicher Hinsicht auf dem Wege der heil. Thorah und des Talmud-Studiums fortzubilden um einstens dem Judenthum als Gelehrte und für die menschliche Gesellschaft als praktisch gebildete Menschen wiedergegeben zu werden. Die Anstalt versorgt nebst der literarischen Bildung, auch im Rahmen einer Pension vollständige leibliche Verpflegung in hygienisch gesunder Luft und Örtlichkeit.

Referenzen und Geldbeträge an die:
„Deutsche Palestina Bank“ in Jerusalem.

בית מסחר ספרים גדול של אליהו לאנדא.

בו נמצא כל מיני ספרים מכל בתי הדפוסים
שבחו"ל, ש"ס אלפס, פוסקים ושו"ת, אגדה ודרוש, קבלה
ומחקר, דקדוק וחשבון, וכל ספרי רומעל, מינים ממינים
שונים, גם בכריכות יפות ומחידרות, והקונים יפיקו רצון!

והכל במקח השוה.

Elias Landau. Jerusalem:

האטעל ברמל

של האחים לעפקאוויטש בירושלם.

כבר קנה לו שם טוב בכמותו ואיכותו, עומד
במקום גבוה, אויר צח ונקי וכרמים סביב לו, חדריו
מרווחים ובתכלית הנקיין, השרות מדויקת על צד היותר
טוב ונעלה, בו ימצא כל אדם מבוקשו הן בטוב מעם
המאכלים, הן בכשרות גדולה, הן בהפקז רצון.

אדרססה: Hotel Carmel, Jerusalem :

לוח ביהב"נ מירושלם ת"ו.

לוח דיני ומנהגי השנה—בארץ ישראל, שכבר
הפיק רצון מגדולי וחכמי התורה, יצא עתה לאור
בעזרת לשנת תרס"ה, וגם הפעם פרוץ קדש למנעלים
לחנכי החורה היותר עניים בפעה"ק ת"ו.

יחיאל מיכל טוקאצ'נסקי.

**Allg. jüdisches Krankenhaus
SCHAARE-ZEDEK
zu Jerusalem,**

SITZ DER STIFTUNGS-VERWALTUNG IN FRANKFURT a/M.
(Vorsitzende Rabbiner Dr. S. Breuer und
W. Hackenbroch, Schriftführer Dr. Israel
Roos, Cassierer E. Ettinghausen).

Dank der Mildthätigkeit unserer Glaubensgenossen ist es uns ermöglicht andauernd etwa 30 Betten belegt zu halten. Leider müssen jedoch zahlreiche Kranke, welche Aufnahme dringend bedürfen, zurückgewiesen werden. Wir bitten deshalb inständigst um fernere Gaben—sowohl einmalige Spenden als auch Jahresbeiträge oder Stiftungen,—um das grässliche Elend so vieler in ihren Wohnungen verkommenden Kranken wirksam lindern und diejenige Zahl von Betten unterhalten zu können, wie sie die Notlage der armen jüdischen Einwohner Jerusalems erheischt. Auch die kleinste Gabe ist willkommen.

אשרי משכיל אל כל בנים רעים ימלטו ד'
Geldsendungen erbitten an : אדרים לשלם כסף :

**Herrn Emanuel Ettinghausen,
Frankfurt a/m. Zeil 35.**

ביורה טכניק בירושלם.

Bureau Technique, Jerusalem.

בהביוורה הזה יש בית חרשת לתקן כל מיני
מכונות שונות וגם לבנות מכונות חדשות.
בבית החרשת הזה יעשה גם כל כלי
וחפץ השייך לחרשת הברזל וגם מכונות
עלעקטריים כמו פעמונים טעלעפאנים ועוד.
גם מקבל עליו להשגיח או לכוון בתי טחנה,
בתי בד, משאבות מים והעלאת המים דרך צנורות.
גם מאור וחסקה שפעציאלית על פי
השטה היותר חדשה.

ההנהגה הטעכניק של הביוורה היא בידי
האינג'ניער מר קוסטאנטינאווסקי, והחלק
המעשי מסור בידי המכאניק מושין, מי שהיה
ראש מחלקת המכאניק של בית הספר אליאנס פה.
הביוורה נמצא בהבתים של האדון ואליר
מול שכונת עזרת ישראל.

אדרעסע למכתבים ותלגרמים :

Bureau Technique, Jerusalem.

טליתים של צמר גדולים וקטנים.

יפים ונהדרים טוים ונארגים בירושלם עה"ק ת"ו.
הננו להודיע כי הגדלנו את בית חרשת המעשה
(פאבריק) שלנו לעשיית טליתים מצמר רחלים, גדולים
וקטנים הנקראים „טליתים טורקים ירושלמים" ביתר שאת.
ויתר עז מבתחלה. המליתים עשויים על צד היותר טוב,
יפים וזקקים הכל במלאכת יד וע"י אנשים יראים
בהכשר הבד"ץ דפה עה"ק.

כל הרוצה טלית ירושלמי אמת, יצוה על מכירו
פה כי יקנה אצלנו או ישלח את פקודתו ישר אלינו על
האדרססע הת"מ, ואנחנו נשלח לו אי"ה טלית הנעשה
אצלנו, עם הכשר הבד"ץ, ואם יבא בלי הכשר מהבד"ץ
ידע כי לא מירושלם הוא.

מחיר טלית גדול מן 40 עד 80 פרנק, והחפץ בו
ישלח את מחירו ע"י פאסט אנוויזינג או בשמרי המדינה.
כן נקבע עדינו לשרות לכל ארצות התבל מצות
ומצות שמורה הנאפים אצלנו עם הכשר הבד"ץ והחפץ
מצות כשרות מירושלם ישלח פקודתו אלינו קודם חרש
שכט על אדרסה זו

חיים ובנו ליבוש קופערשמיד

Chaïm & Sohn Leibusch Kupferschmidt
Talis Fabrik Jerusalem (Palästina).

הודעות יפו המושבות.

ושאר ערי ארץ"ק

אגודת פרדס

(נוסדה בשנת תרס"א בפתח תקוה)

כל בעלי הפרדסים של תפוחי זהב אשר
במושבות, פתח תקוה, ראשון לציון, ואדי-אל-חנין
וגם ממקוה ישראל, וגן מונטיפיארע, מכניסים
פרותיהם להאגודה, והיא מוכרת אותם בכל קצוי
תבל בכמות גדולה וגם קטנה באופנים נאותים,
הרוצה לפנות אליה בדבר מסחר יוכל לכתוב
בבל לשון שהוא שומע, על הכתבת :

Pardess, Jaffa, Palestine.

יקב נחלת צבי במושבה פתח תקוה ארץ ישראל.
נתמחה בשבח יינו ופרי כרמיו המהוללים. במכעיות
יינו הנקי מכל תערובות, בכשרות יינו לרצון המהדרים.
בזול יינו בערך איכותו וחשיבותו בזריות מנהליו
למלא משאלות הקונים עצהו"ט.

הכתבת היא: Simon Rokach.

Jaffa Palästina.

האטעל פאלעסטינא.

עומד ברחוב הגדול בוסטראם מול בית הפאסט
והטעלעגראף, קרוב לתחנת מסלת הברזל.
בבוא כל אניה, פקודי הבית עם שם „קאמיניץ“ על
בגדיהם עומדים הכן להוריד את הניסעים וחפציהם
מהאניה אל החוף לסדר עניניהם בהרשות והמכס
ורחובים למחוז חפצם.

אחריות כל החפצים הנמסרים במספר להפקידים הנ”ר
הן על בעל הבית אש”ל „פאלעסטינא“.

תנאים קלים ונאותים לקבלת תיירים מיושבות יהודה וגליל.

תלגרם : קאמיניץ יפו

HOTEL PALESTINE

Maison confortable située dans la
Grande Rue Bustros près du bureau de la
Poste et du Télégraphe, et très proche de
la gare du chemin de fer.

A l'arrivée de chaque vapeur les em-
ployés de l'Hôtel portant sur la poitrine le
nom de KAMINITZ se trouvent à bord pour
débarquer Messieurs les voyageurs et leurs
effets et les transporter, après la visite dou-
anière à l'Hôtel ou à domicile.

La Maison garantit le nombre des effets et
colis remis en mains des employés sus désignés,

Toutes les commodités sont offertes à des
conditions favorables, pour visiter les colonies.

Télégramme : Kaminitz Jaffa.

פבריקה אירופית של נעלים

ביפו פלשתינא, ארץ-ישראל.

של

יצחק מוארמן

בהמחשן יש תמיד מנעלים מיכנים בעד אנשים,
נשים וילדים, מינים ממינים שונים.

אהרן איתין

יפו

בית מסחר של כל מיני נייר, קרטון,
ספרי חשבון, בלוק-נוטים, וכדומה.

בית חרשת של חותמי קאוצוק וכריכת
ספרים מכונתית.

גם מקבל הזמנות לדפוס.

הוטיל "יפה נוף" על שפת הים

וגם

בית מרחץ לרפואה הידראטראפית בים.

תחנת רחצה בארץ ישראל

חוף נחמד מראה ציורי של העיר הישנה.

זמרה (קאנצרט בלע"ז) עד היציא הגדול

בכר ערב במשך הקיץ.

מרקלין מפואר ואולם גדול לאכילה.

אולם מיוחד למשחק הביליארד.

חדרים מרוחים ונאים.

מטבח משבח (*) ושרות מיכה.

התרופות ההידראטראפיות הערוכות על ידי רופא

מסמך ומצוין ועוזרים כומחים, הן מרחצי ים חמים,

מרחצים חשמליים, מאסאזש, מרחצים תורקים, מרחצים

רוסים, מרחצים בשמיים, דושים, קרים וחמים ועוד ועוד.

בנוגע למחרם ותנאים לפנות אל המנהל

שלמה בן דוד פיינגאלד

(*) מאכל כשר ישראלי היבולת להשיג מאכסניה יהודית הסמוכה.

בית החולים הכללי "שער ציון"

בעה"ק יפו ת"ו

בו ישכנו הולי קהל הגולה הבאים להופי יפו.
חולי המישבות שביהודה, וחולי עירות שבא"י הנשלחים
ליפו לרחוק בים או לשאוף אוויר המלות, הוצאותיו ערך
ארבע ועשרים אלף פרנק לשנה. והכנסותיו מנדיבי עמנו
עפ"י האדריסה :

Hospital Schaar Zion, Jaffa Palästina

רנסנס

של עקיבא אריה ויס יפו.

בית חרשת הראשון בארץ ישראל לעשית
כלים מכספים על פי אמצעות עלקטריים. גם
מקבל כלים ישנים לחדשם. מקבל העמדת
תליפוני ביתיים, ופעמונים אלקטריים. בית
מסחר בסמונות ולאחדים, מתכשיטי זהב וכסף
ואבנים טובות, שעוני זהב וכסף, ושעוני קיר,
כלי אומנות בעד צורפי זהב וכסף, בעד שעונים
ומכנים

בית המסחר "רנסנס" משתדל להביא
על שוק המסחר כפי האפשר — סחורות עשויות
בבית מלאכתו בכדי להגדיל את תוצאות ארץ
ישראל ולהמעיט את הבאת סחורות מחוץ לארץ.
אפטיק שלם שימציא לכל דורש משקפים
לפי נחיצותו.

— 49 —

JONA KUEBLER

Jaffa

Agences Maritimes Assurances

Commissariat d'Oraries

Représentations — Transit

Agence

de la Deutsche Levante Linie.

קליניק

למחלות חירורגיות ומחלות נשים

של הד"ר פוכובסקי

ב"פ, נוה-שלום.

הקליניק ערוך ומסדר במטות ובכל המכשירים

הנצרכים לניתוחים היותר רציניים.

קברת חולים רגילים בכל מיני מחלה בכל יום

משעה 9 עד 11 בבקר.

בית אורחים "ירקון"

בפתח תקוה

האחים גיסין מתכבדים לחידע, להקהל הנכבד
שנפתח בביתם בפתח תקוה בית אורחים חדש.

"ירקון"

הם מקווים שבית האורחים החדש, המצטין
במראהו היפה בחדריו המרווחים והנקיים, באווירו הצח
ובמאכלו הטוב והכריא, ישביע רצון את האורחים הנכבדים.
בבית האורחים הזה יוכלו להשיג תבן שעורים
ורפת טוב לסוסים ולחמורים, וגם סוסים וחמורים
לנסיעות שונות.

בית תבשיל בזול ביפו.

בבית תבשיל הזה ישיג כל איש פעמים בכל
יום וגם בשבת זיווג מאכלים חמים ומבריאם, בזול
מאוד וגם אפשר לקחת דגבשילים הביתה.
נחצת בית תבשיל כזה בעיר החוף הזאת אשר
רבו מאד בספר אלה העולים אליה לבקש עבודה
ומראכה מובנת לכל ואין מהצורך לבארה ולכן אין
ספק כי כל חובב ארץ אבותינו ימהר לחמוק ביד
נדיבה בידו המוסר המועיל הנחוצה הזו.

אדועסע למשלוח כסף :

Anglo Palästina Com, Jaffa.
für Beth Tawschil.

אינטערסאנטעס

פיר מוזיק שפילער

פערקויף פאן אלער סארט מוזיקאלישע
אינסטרומענטען וואו אויך נאמען פיר
פערשידענע אינסטרומענטען קאמפאראג שיקען מיר
נאך פערלאנג גראטיס צו.

Vente de toutes espèces.

d'instruments de musique ainsi que toutes les Notes pour les différents instruments.
Les Catalogues S'envoient expédié : gratis sur demande.

M. Mühlmann. Professeur de Musique à Jaffa. Palestine.

הוטל פאלאק. יפו.

HOTEL POLLAK, JAFFA.

ברחוב בוסטרוס. סמוך לביהמ"ש שער ציון. חדרים
גדולים, מרווחים, ונקיים בתכלית. החלונות וההאכסדרה
נשקפים לפרדס תפוחי זהב, ומהנג רואים את פני כל
הים, מאכלים טובים וערבים.
בעד המרזן נמצא על החוף כביאת האניות ואצל
מסלת הברזל בבא הרמבה.

אדדעססע: Hotel Pollak, Jaffa, Palästina.

קרית־ספר
בית ספר לאומי
לתורה לעבודה ולחניך

מטרת בית הספר: לתת לילדי ישראל חניך רוחני
וניפני יחד ולהכניס לחיי האברים ולעבודת הארמה.
עיד פרטים ותנאי הקבלה לביה״ס לפנות:
אד המנהל ישראל בלקינד, עפי האדריסה:

J. Belkind Jaffa Palestine

הוטעל רעזניק שליפער. ניסד תר״ן.

מקבל אורחים מהאניה, ומביאם למקום שירצי הניסעים ה
להוטעל שלו והן להוטעל שיבחרו הבאים עם כל החפצים
שלחם, לבר החפצים שצרכים לשלם מהם מכם להממשדה
יריה, במחיר שלשה פרנק לכל נפש, לבר ילדים, ועי״פ
נכבדי העדה שנתנו בו אימן בכתב יוכל כל איש לסמוך
עליו, ויהי בטוח כי לא יגיעו בו צער ונזק.
מונח באנגלי פרשה׳נה בנק סך חמש מאות פרנק, מה
רזניק שליפער, לערבין, אם יקרי קובלנית עדיו
מהבאים לארצנו, ואם יבורר כי נעשה להם כדבריהם
או יושב להם מהסכום הנ״ל בפי הביעתם,

מודעה גלויה ומפורסמת

מאת גבאי התלמוד תורה וישיבת מאה שערים ת"ו.

כי הרב המאוה"ג מוהר"ר אברהם דוב שקאלל שליט"א מלא יד הנהו מאתנו, בכך הנוגע להת"ת והישיבה הנוז, ועל פיו המה נחתכים כל הענינים אשר להם שייכות הצטרפות והתייחסות דהת"ת והישיבה, והוא פמרונו שר המפעל ואפטרופסו, ורכן כר מי אשר לו דבר, אם בעניני דררא דממונא, אם בענינים אחרים הנוגעים להמפעל הנוז, עליו לפנות מעתה דוקא אליו, וכל נותני נדבות לשם המוסד הנוז, ידעו כי כל שטר קבלה אשר לא ישא עליו גם חתימתו, פגול הוא לא ירצה, בידו וברשותו להוציא שמורות לכלכלת המפעל בחתימת ידו, וכל נכסי המפעל אחראין וערבאין לחובותיו — גם להחייבות שהוציא עד כה. חפץ ד' בידו יצליח לנהל את המוסד הגדול הזה אשר הנהו לתפארת ציון וירושלם עד כי יבא שילה בכ"א.

נאם שאול חיים הלוי הורוויץ הרב מדובראוונא המוסד בעז"ה הת"ת והישיבה הגדולה בפה מאה שערים בקרתא קדישא דירושלם ת"ו.

ונאם זרח ראובן בראווערמאן

האדרעס: Rabbis HURWITZ, BRAWERMAN
and A.B. SCOLL manager and proprietor
for Crand Golege and Talmud Torah
„Meah Schearim“
Jerusalem, Palestine.

תלמוד ירושלמי

תוצאה חדשה מונהת ומתוקנת עפ"י הדפוס הראשון וויניציא

רפ"ב, כתב-יד ודפוסים קדומים. ונלוו אליו

(א). פירוש מפסיק עפ"י הפשט בלשון צח וקל המלוקט
ומאוסף מכל מפרשי התלמוד הזה מניהיו ומבאריו מהראשון
שבראשונים עד האחרון שבאחרונים.

(ב). ציונים כוללים הגהות והקונים עפ"י כתב-יד ודפוסים
הראשונים וכו', מראה מקומות בכל ספרי הספרות התלמודית
והרבנות ובמקום אשר נוסחת הספרים הנז' משונה הרבה מנוסחת
הירושלמי הכאנו את נוסחתם למען יהיו יחד לפני עיני הלומדים.
(ג). באורים לבאר המלות הזרות למקורן והוראתן,
תכונת המקומות, בעלי החיים, הצמחים ועוד.

בסוף כל מסכת תבאנה הגהות הערות ותקונים מאת רבנים
וחכמים שונים, ובסוף כל סדר מפתחות שונים עפ"י סדר א"ב,
נדרס ביופי והדור ועל ניר מובחר, ובכל התועליות המקילים הלמוד
והעיון ובהגהה מדויקת.

מחברת ראשונה ברכות פ"א—ה' פאליא, 96. המחברת השניה
תחת מכבש הדפוס והתוצאה כטוהה עפ"י מנויים קבועים, מהיר
כל מחברת—חפשי—5 מארק—6 פראנק,

להשיגה בהקדם משלח המחיר

מאת המו"ל אברהם משה לוין,

עפ"י הכתבת: A.M. Luncz Jerusalem Palästina

וזאת למודעי כי מהירושלמי הזה שהוצאות הדפסתו
רבה מאד, הננו מדפיסים רק מספר קטן יותר ממספר
המנויים עליו, וכל הזריו נשכר,

בית תלמוד תורה הכללי

בעה"ק ירושלם ת"ו

בו כהיום 800 חניכים יצ"ו

ולחם 50 חדרים ומלמדים. 5 מורי כתיבה.

6 משגיחים ובוחרים. ועוזרים ומשרתים כדרוש.

וישיבת עין חיים הכללית

בה לומדים 200 חכמי תורה.

אדרעסא :

ALLGE. TALMUD TORAH SCHULE
& HOCHSCHULE ETZ CHAIM

Pr. Adresse

OBERRABBINER

SAMUEL SALANT, Jerusalem, Palästina.

בית מחסה וחנוך יתומות.

בבית הזה נאספות וחוסות יתומות עניות ועוזבות

מכל ערי אה"ק : ירושלם, חברון, יפו, צפת ומבריה

מכלי הבדל מפלגה, ויתומות מערי הפרעות שברוססיא.

בבית הזה היתומות מכלכלות ומלכשות ומחונכות

על דרכי האמונה והיהדות. ד"א וצניעות. מורות ומלמדות

הירינה אותן תפלה ומלאכה, מלאכת התפירה, האריגה

והרקמה, הבשול ויתר העבודות הדרושות לאשה עבריה

באה"ק, וגם כתיבה וחשבון.

האדרסה : Jsr. Mädchen-waisenhaus

Jerusalem (Palästina)

Litterarischer

58

PALÄSTINA-ALMANACH

FÜR DAS JAHR 5668, 1907/1908.

Herausgegeben von

A. M. LUNCEZ

XIII Jahrgang

Jerusalem

Verl. u. Univ.-Bibl.
Frankfurt/Main

Druck und Verlag des Herausgebers.